

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

IX. ÉVFOLYAM.

1894. február hó.

II. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Néhány külföldi tanítóképző épülete és felszerelése.

— Narjoux Félix, Párizs városa építésének műve nyomán. 1880. —

Ha hajlamaimat követhetném, leginkább szeretnék a czímben jelzett tárgyról egy hazai állapotainkból kifolyó tanulmányt írni. Tekintetbe vévén azonban, hogy egy ily tanulmány csak akkor lenne alaposnak mondható, ha az hazai tanítóképzőink épületei legalább harmadrészenek személyes tapasztalatokból merített ismeretéből indúlna ki; ily tapasztalatok megszerzése azonban egy szegény vidéki népnevelő anyagi erejét felülmulják: meg kell elégednem azzal, hogy Narjoux kitünő francia műve nyomán ismertetem a legkiválóbb külföldi tanítóképzők épületeit és felszereléseit. Még ez alakban is nagy tanulságot meríthetünk az ismertetésből: meríthetjük azt, hogy hol kellett volna tanítóképzésünket ezelőtt mintegy 25 évvel kezdenünk. De talán még most sem múlta idejét ez ismertetés. Hisz éppen most van nálunk napirenden az internatusok és azok berendezésének ügye.

Evekkel ezelőtt, midőn a Magyar Tanítóképző még Hetyey Gábor barátunk szerkesztésében jelent meg, egy cikkemben, talán még emlékezni fognak némelyek a kartársak közül rá, az internatusok ellen foglaltam állást. Állásponton elvileg most sem változott; most is az a véleményem, hogy legmegfelelőbb azon elhelyezés volna, ha a növendékek szülőiknél vagy tisztos polgárcsaládoknál, mint családtagok nyernének lakást, étkezést és volnának felügyelet alatt; mert a család azon legtermészetesebb talaj, melyben minden polgári erény táplálékát leli. A tanulók nálunk dívó elhelyezése, mely szerint 8—10 ifjút, sőt néha többet is, összezsufolnak egy-egy lakásban, tulajdonkép nem externatus, mert az illetők a családtagokkal alig érintkeznek, a családi tűzhely jótékony melegét nem érzik. Ez az internatus legrosszabb alakja, melyben a növendékek együtt laknak ugyan, de sem a család, sem a tanító-személyzet részéről semmi felügyeletben nem részesülnek. Hogy egy ilyen externatusnak nevezett internatusnál egy rendesen beállított internatus határtalanul többet ér: az természetes. Nálunk az internatus becsének megítélésénél egy más körülmény is számba jő; nevezetesen tanítóképzőink közül nem egy oly községben van elhelyezve, hol egy

externatusban élő növendék folytonosan azon veszélynek van kitéve, hogy a mit hazafiúi szellemben az iskola épít, azt az élet lerontja. Ime ezekben kívántam indokolni azt, hogy a következőkben egy oly munkát ismertetek, mely az internatusok berendezésével foglalkozik.

A mű azon alkalmából keletkezett, melynél fogva az 1879-iki márcziusi törvény 10 férfi- és 70 nőtanítóképzőnek négy év alatti berendezését rendelte el.

A munka 310 lapra terjed és négy fejezetre oszlik. Az első fejezet a kérdés állapotát világítja meg, a második a francia tanítóképzőket (szám szerint 13-at), a harmadik a külföldi tanítóképzőket (szám szerint 9-et) ismerteti. A negyedik fejezetben az író, mintegy levonva a következtetést az elősorolt konkrét példákból, azon feltételekkel foglalkozik, melyeknek a tanítóképzők kell, hogy megfeleljenek. A munka függelékül az iskolai építőbizottság által kiadott s a tanítóképző intézetek építésére és felszerelésére vonatkozó szabályzatot közli.

A munka, különösen jelen körülményeink között, tagadhatatlanul megérdemelné, hogy nyelvünkre egész terjedelmében átültessük, s a magam részéről örülni fognék, ha e sorok a kartarsak közül bárkit is erre felbuzdítanának: magamnak azonban ezúttal meg kell azzal elégednem, ha annak tartalmáról hű képet nyújthatok. Az iskolabizottság tervezetét azonban, mint a munka több oldalulag meghányt eredményt, egész terjedelmében fogom közölni.

Író az első fejezetben a népnevelésnek a demokratikus államban való fontosságát hangsúlyozván, azon véleményét fejezi ki, hogy «az iskolák építésével a növendékek és tanítók oktatásának kérdései bensőleg egybekötvék; egyik a másik nélkül meg nem oldható.» «Az elemi oktatás fejlődése, a világi iskolák számának emelkedése a jelenlegi tanítóképzők átalakítását teszi nagyon természetesen szükségessé.» Az ifjakat, kik eddigelé az elemi tanügyre szánták magukat: 1-ször csaknem mindig congregationisták (egyházi tanítórend) által igazgatott tanfolyamokban; 2-szor regionalis (két vagy több departement által föntartott tanítóképzőkben) és 3-szor departementalis (megyei) intézetekben oktatták. Az első író, már csak azért sem találja megfelelőnek, mivel az ilyen tanfolyamokra a tanügyi kormányzatnak nincs azon hatása, mint a mely a tanítóképzőkre nézve meg van. Hasonlóképp nem helyesli író a tanítóképzőknek vidéken való elhelyezését sem, mivel itt a mivelődés tényezői hiányzanak.

Sokkal nehezebben dönthető el, hogy vajjon a képzők megyeiek (departement), vagy megyeköziek (regionalis) legyenek-e? Az első mellett szól azon körülmény, hogy ez esetben a növendékek szülőik közelében tanulnának, a második mellett a jobb berendezhetés és aránylag mégis nagyobb olcsóság. Mert 150 növendék taníttatása és eltartása egyre-egyre aránylag kevesebbe kerül, mint 75 növendéké.

Ezután azon kérdés merül föl, hogy vajjon a képzők vegyesek vagy elkülönítettek (a nemre nézve), a növendékek benn- vagy künlakók legyenek-e? A vegyes intézetek mellett ugyanazon okok szólnak, melyek a megyeköziek mellett. A mi azon kellemetlenségeket illeti, mely a két nemű fiatalságnak ugyanazon épületben való elhelyezésé-

ból eredhetne, alig volna az meg, ha az építkezés, úgy intézkednék, hogy az ifjak a leányoktól egészen elkülönítették. Mind a mellett nem igen hiszem, hogy Franciaországban vegyes iskolák állíttassanak, mert minden népnek meg vannak a maga erkölcsi fogalmai és vérmérséklete.

Svájcban, Németországban, Würtembergben, Ausztriában sok tanítóképző egyszerű externatus; a növendékek elmennek a tanítási órákra, onnan lakásaikra visszatérnek. Ez iskolák vegyesek; az épület egy része a fiúk, másik része a leányok számára való. Ily elhelyezés tekintélyesen apasztja az építkezési, felszerelési és igazgatási költségeket. Hogy ily szervezetnek semmi kára ne legyen, erre nézve kellene, hogy a növendékek mindenesetre saját családjaikhoz térjenek haza és, hogy az iskolának egész személyzete a város lakosai közül soroztatnék. Ezen kizárólagosság sem előnyös, sem kívánatos nem volna; mert a városi fiatalság nehezen határozza magát a falusi magányra. A tanítóképző növendékei között mind falusiaknak, mind városiaknak kell lenniök és éppen ezen szükségesség teszi nehezzé a tanítóképzőket pusztán externatusokká átalakítani, noha ezen átalakítás, különösen az ifjakra, sok előnnyel járna. Hasznos tanonciskola volna az reájuk nézve az életet és szabadságot illetőleg; megtanulnák idejekorán felelősséget vállalni cselekedeteikről és viselni azokért a felelősséget; megtanulnák egyedül maguk erejére támaszkodni. Ezen elmékedések igen bölcssek; de ellenvetetik, hogy talán a gyakorlatban nem fogják a várt eredményt nyújtani. A tanítóképzők növendékei még nem igen kifejlett értelmű ifjak; a szabadsággal, féltő, nagyon visszaélnének. A tanítóképzőknek egyszerű externatusokká való átalakítása talán még több nehézséggel járna: sok kellemetlenségnek lenne az forrásává a vidékről jövő növendékeket illetőleg, kiket a városban egyes családoknál kellene elhelyezni.

A kérdésnek ezen vázlatos képe eléggé mutatja, mily kevésbé ismeretes az, gyakorlati oldaláról tekintve. Ugyanazon tétovázás a részletekben.

Egy tanítóképző, bárminő legyen annak természete, alakja és fontossága, négy főrészt foglal magában, ú. m. iskolai célokra szolgáló termeket; a gyakorló iskolát; közös célokra szolgáló helyiségeket; az igazgató, lelkiatya, segédtanárok és ügyvivők lakásait. A két elsőre nézve a vélemények nem igen térnek el; de a két utolsóra nézve annyira elágazók, hogy 80 képző építésének hajnalán, nemcsak az forog kérdésben, hogy vajjon azok megyéiek vagy megyeköziek, vegyesek vagy ekülönítettek, ex- vagy internátussal ellátottak legyenek-e; hanem még az is, hogy vajjon legyen-e bennük kápolna, közös alvóhelyiségek, szobák vagy kabinok, közös vagy elkülönített tanulószobák, tornatermek, zene-, rajz- és tanácstermek, segédtanári és lelkeszi lakások stb. Két nyílt pályázat fekszik előttünk Franciaország két kiváló megyéje részéről (Aisne és Seine et Oise), melyek mindegyike más-más berendezést kíván.

A törvény a senatus által meg lévén szavazva, a megyei közigazgatáson a sor, hogy tanítóképzők számára oly épületterveket készítsenek,

melyeket négy év alatt fel is emelhessenek. Azon bizonytalanság és ellenmondások közepette, melyekkel azok a rendelkezésekre álló okmányokban találkozunk, miként lesznek már képesek megfelelni ezen súlyos kötelességnek?

A következőkben író szemlét tart a különböző czélokra szolgáló helyiségeken. Tekintettel arra, hogy az itt mondottak a leírandó intézeteknél, de különösen a függelékben elő fognak fordulni, itt ezeket mellőzendőnek vélem. Azon nagy fontosságnál fogva azonban, melyet magam is tulajdonítok a hálóhelyiségeknek, nem látom feleslegesnek író erre vonatkozó véleményét már itt is közölni. «A tanítóképzők alvó helyei, csaknem mind nagy termekben helyezvék el, melyekben az ágyak két, három, sőt négy sorban is állnak. Ezen összekeveredés alkalmatlan és feszélyező; nehezíti a felügyeletet, a szemérem és tartózkodás érzetét megfagyasztja. A kollégiumokban és liceumokban ezen rossz elhelyezésen, a mennyre lehet, segíteni iparkodnak; nem kell azt a tanítóképzőkben is örökké meghagyni, a hol az könnyen megszüntethető és lehet arról gondoskodni, hogy minden növendéknek czellája vagy kabinja legyen, melyek úgy nyerhetők, hogy az alsó tervek elől nyílt s feltető magasságig érő válaszfalak (deszka) által osztatnak fel. E szobácskában volna elhelyezendő az ágy, a mosdóasztal, éjjeliszekrény, az asztal, mely elhelyezés megengedné, hogy minden növendék a maga idejében, kellemetlen vagy háborgató szomszédság nélkül, nyugodtan dolgozhatnék. Ily módon a nagy tanulóterem fölöslegessé válnának: a mint ez Angliában el van fogadva.» Mindazonáltal író a jótékony nevelői hatású közös életet nem kíváná elnyomni.

Író ezen mintegy előjáró fejezetet így végzi: «A költség kérdéséről itt nem szólunk, az itt számításba sem jöhet. Midőn egy állam egy táncakadémia építésére negyven milliót költött, nagyon szomorú volna a gazdálkodásról beszélni, midőn tőle ez összegnek csak felét kérjük, hogy azt a gyermekei nevelésével megbizandó tanítók képzésére szánt iskolák építésére áldozza.» «A tanítóképzők azon típusai, melyeket vizsgálandók vagyunk, Franciaországban és külföldön épített iskolákat tüntetnek fel; ezen típusok nem arra valók, hogy egészen utánoztassanak. A franciaországiak kevésbé ajánlatosak, az idegenek a mi szükségleteinknek és szokásainknak abszolút mértékben nem felelnek meg, de úgy az egyik, mint másik félék megismerésre hasznos intézkedéseket, megvitatásra alkalmas utasításokat foglalnak magukban.» . . . «Egyébként a programm egyöntetűsége az építés egyformaságával össze nem tévesztendő. A programm nem változhatik, annak, a mennyiben elv, mindenütt ugyanannak kell lenni; de a megoldásnak, melyet nyer, ezzel ellentétben, a személyek, a helyi követelmények, a klimatikus viszonyok, az elhelyezés, az anyag természete és felhasználási módja szerint módosúlnia kell.»

Itt következik 15 francia és 9 külföldi tanító- és tanítónőképző épületének teljes leírása.

Érdemesnek tartom felemlíteni, hogy egy-egy intézet mibe került és hany növendékre van berendezve:

- Az auch-i (Gers dprnt.) tanítóképző egy emeletes 33 növendékre, régi épület
- Az alençon-i (Orne) » két » 45 » új »
- A châteauroux-i (Indre) » egy » 40 » » »
- A toulouse-i (Haut-Garonne) tanítóképző két emeletes 56 növendékre, került 436,000 frcba.
- A lescari (Basses-Pyrénées) tanítóképző két emeletes 50 növendékre
- A rennesi (Ille et Villaine) » » » 40 »
- A sarbes-i (Dantes-Pyrénées) » egy » 32 »
került 200,000 frcba.
- A blois-i (Loir et Cher) » két » 47 »
került 130,000 frcba.
- A motabani (Tarn et Garonne) tanítóképző egy emeletes 40 növendékre, került 200,000 frcba.
- A versailles-i (Seine et Oise) tanítóképző két emeletes 100 növendékre, került 500,000 frcba.
- A meluni (Seine et Marne) tanítóképző két emeletes 42 növendékre, került 160,000 frcba.
- A párisi (Seine) tanítóképző két emeletes 120 növendékre, került 1,500,000 frcba.
- A douai-i (Nord) tanítóképző két emeletes 150 növendékre, került 420,000 frcba.
- A londoni (angol) tanítóképző egy emeletes 70 növendékre.
- A berni (Weissenplate) tanítóképző két emeletes ext.
- A berni (Eundnessgasse) tanítóképző 144 növ. számára 3 em. (ext.)
- A karlsruhe-i (Baden) képző (intern.) 120 növ. szám. 2 em. került 887,000 frtba.
- A neuwied-i (Porosz) tanítóképző (intern.) 62 növ. szám. 2 em.
- A nagold-i (Württemberg) tanítóképző (int.) 120 növ. szám. 2 em. került 802,000 frtba.
- A klagenfurti (Ausztria) tanítóképző (extern) 2 em.
- A bécsi (Ausztr.) fi és nőtanítóképző (ext. vegyes) 3 em.
- A liège-i (Belgium) nőképző (intn.) 160 növ. 1 em. ker. 900,000 frtba.
- Kár, hogy több intézetnél az épület költségei nincsenek kitéve s így azt mi sem említhettük fel.

Ezek után lássunk néhány részletes tervrajzot. A kiválasztásnál, a berendezés czélszerűsége mellett az aránylagos olcsóságot vettem figyelembe. — Így bátor leszek ismertetni a francia képzők közül a douai-i, az angolok közül a londoni a németek közül a nagold-i, karlsruhe-i és klagenfurti, a belgák közül a liège-i képzők épületeit.

Az elemi tanítóképző Douai-n. (Nordmegye.)

— 5 ábrával. —

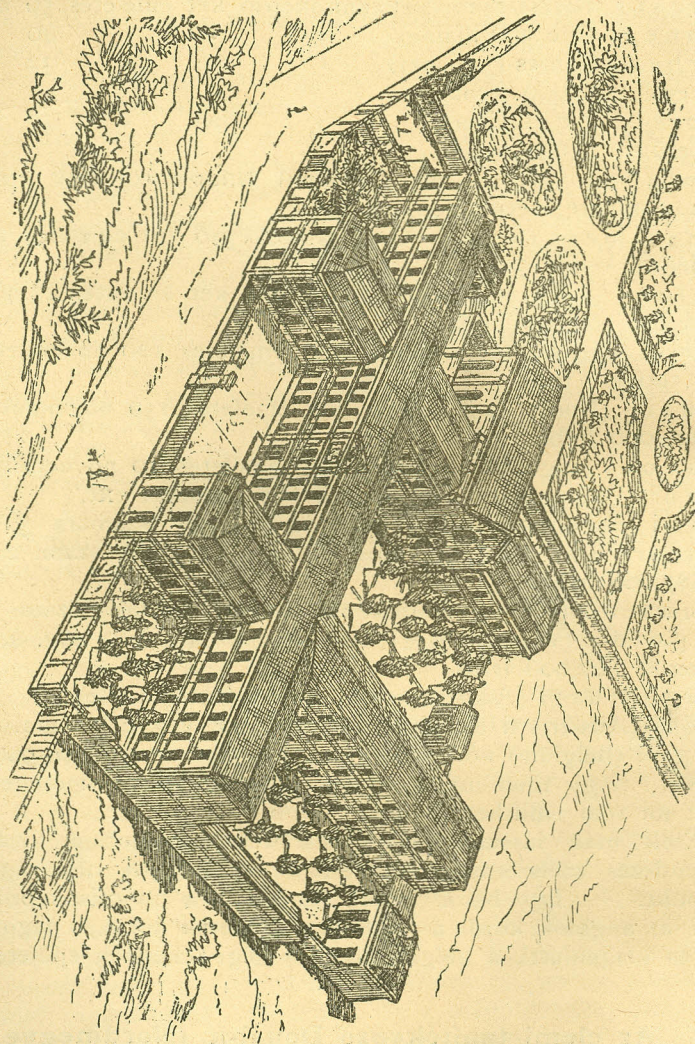
A douai-i el. tanítóképző megyei, 150 növendéket képes befogadni és 1500 are területet foglal el.

Több épülettestből alakúl, melyek udvarok és kertek által választják el egymástól. A szerencsés elhelyezés lehetővé tette, hogy ez

épületek könnyen és kényelmesen csoportosíttassanak és hogy azon használat szerint különböztessenek meg, melyeket magukban foglalnak.

Ezen iskola építése újabb keletű, s a bebútorozással együtt 420.000 frankba került, mi átlag egy-egy növendékre 2800 frankot tesz ki, oly

I. ábra. Elemi tanfőképző Doui-n, (Nord.)

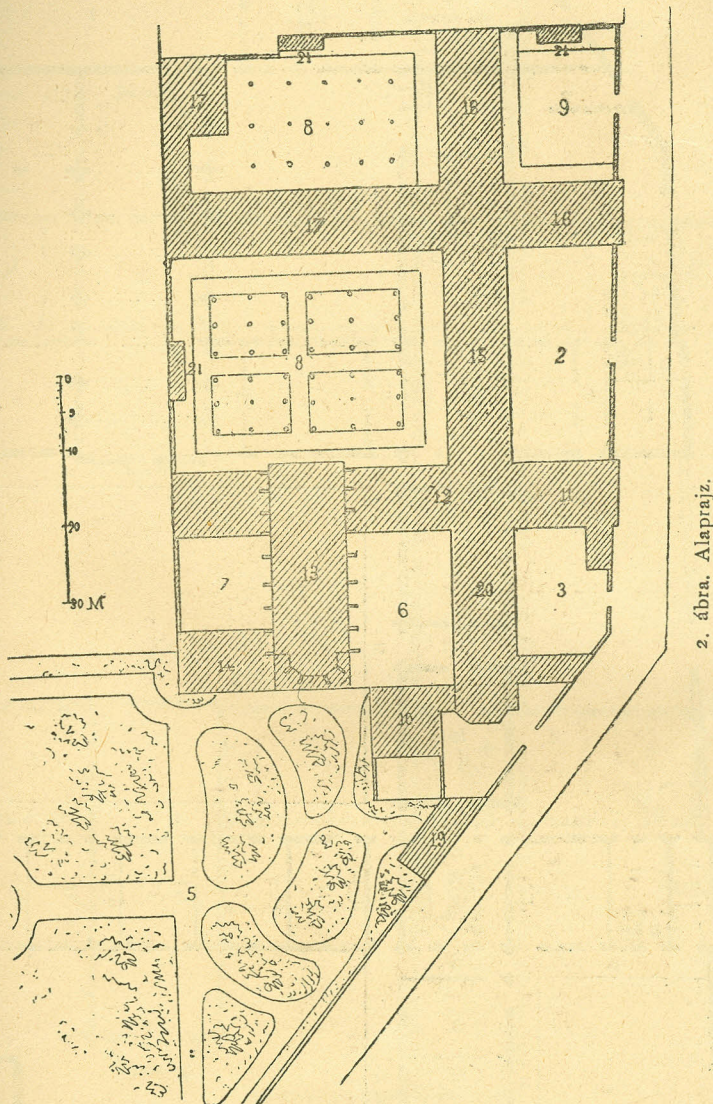

csekély összeg, mely az építész által munkába vett anyagok teljes és alapos ismerete által volt elérhető.

Az épületek igen különböző alakúak és magasságúak; az építész nem törekedett azon hiú dicsőségre, melyet az arányos elhelyezés nyújtott volna. A homlokzatban egy főépület emelkedik, hátranyúló két

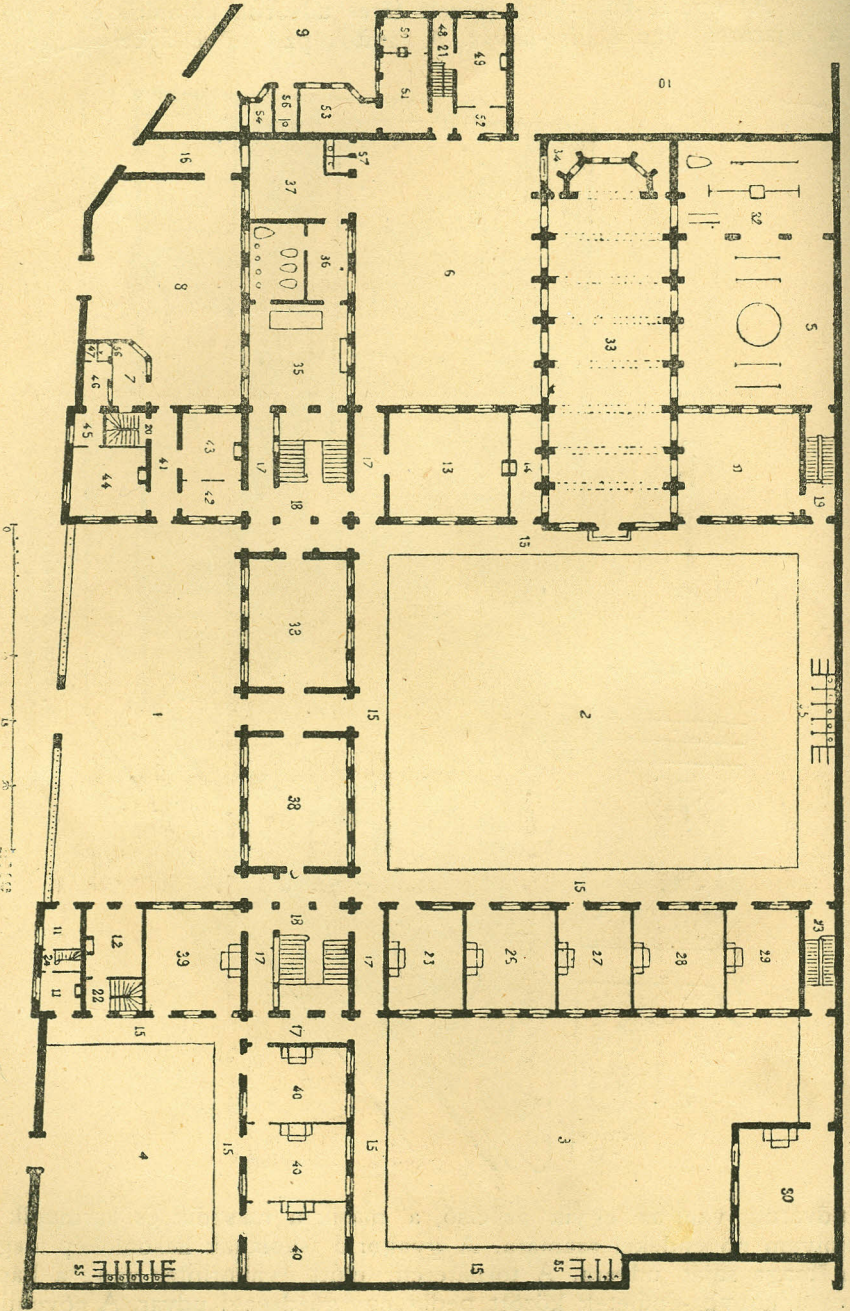
szárnynyal, majd jobbra és balra terül el s elkülönített és saját czélú pavillonokba végződik.

Az épület különböző részeit téres udvarok különítik el egymástól, a bejáratnál van a dísz-udvar. A tanítóképző növendékeinek két üdülő

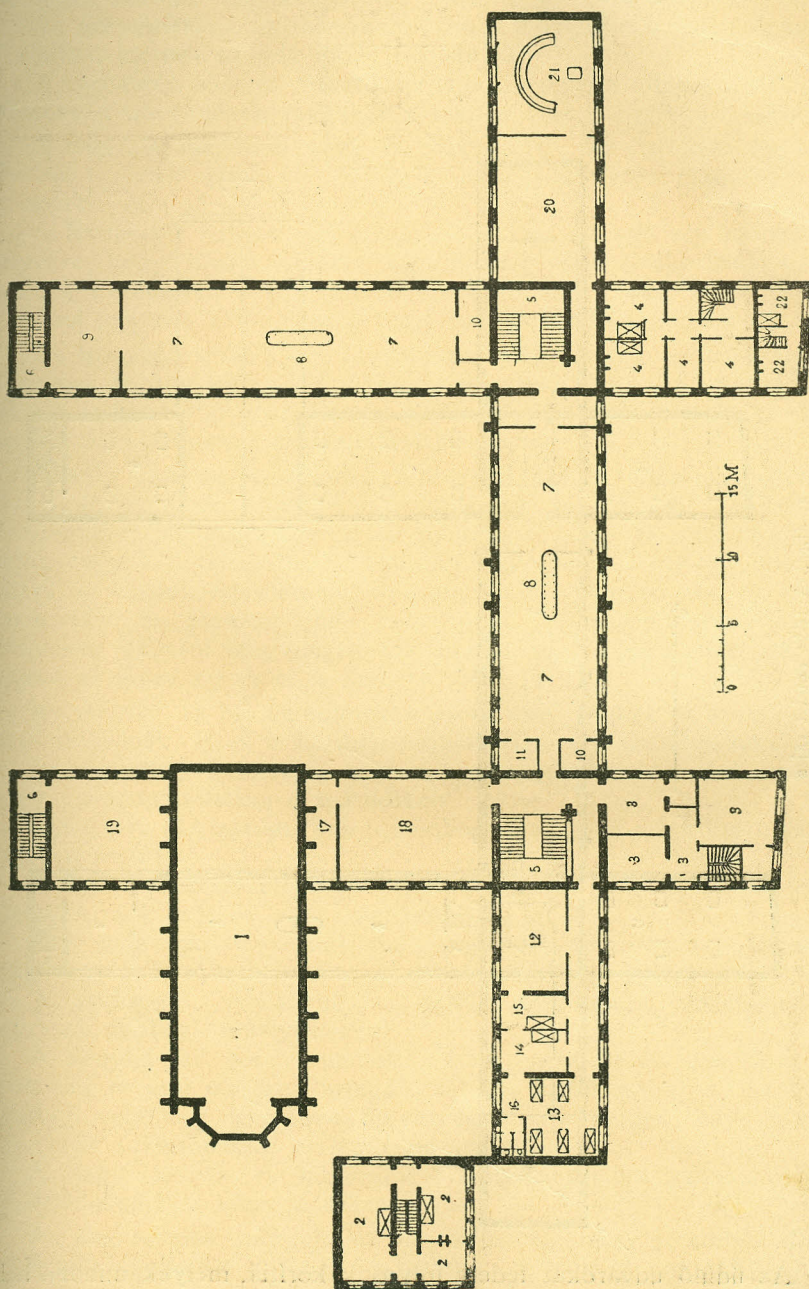
2. ábra. Alaprajz.

udvaruk van, az egyik az első, a másik a második és harmadik tanfolyam növendékei számára. A gyakorló iskolának hasonlóképp meg van a maga saját udvara. A tornaterem előtt gyakorlótér van; a kápolna és a konyha-épületek között pedig egy gazdasági udvar. A növendékek

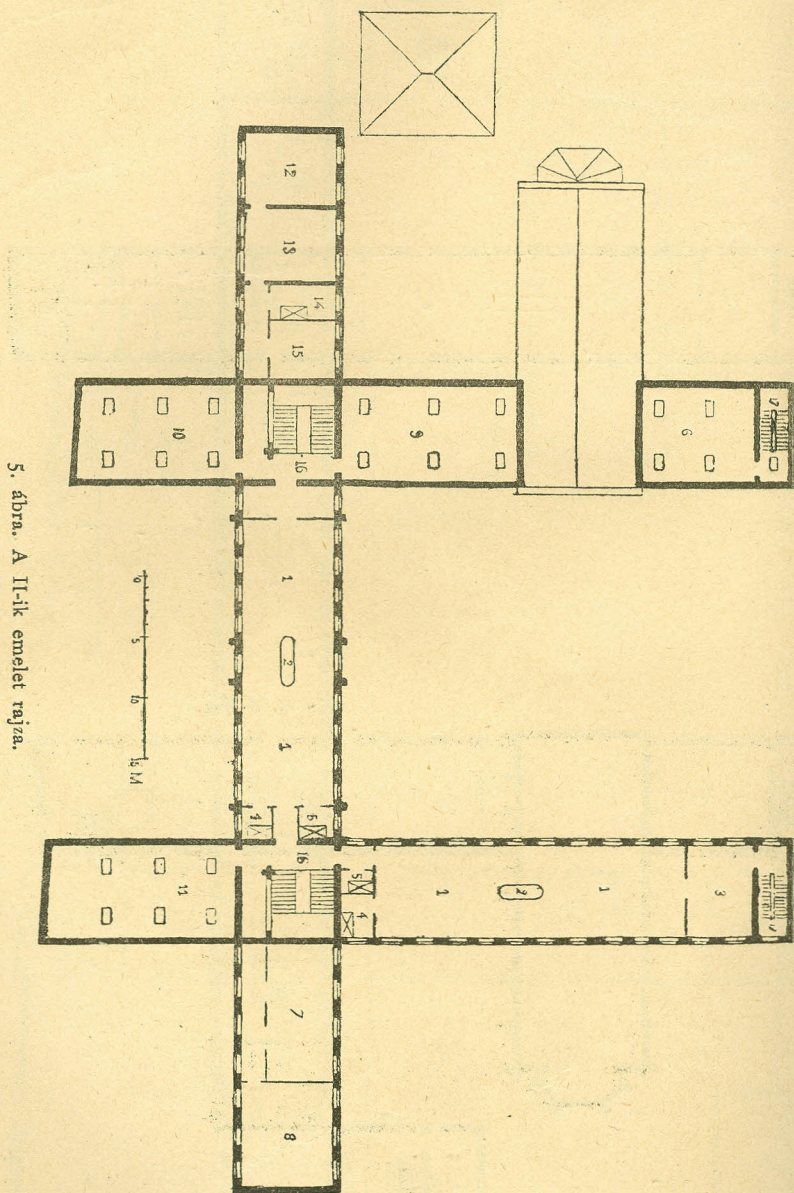
3. ábra. A földszint rajza.

4. ábra. Az I. emelet rajza.

tanítására szánt nagy kerten kívül van az iskolában két más elkülönített és zárt kertje a lelkiatya és igazgató számára.

5. ábra. A II-ik emelet rajza.

Az üdülő udvarokat fedett folyosók körtik, melyek minden helyiséghez könnyű és kényelmes juthatást biztosítanak, és lehetővé teszik,

hogy a növendékek még akkor is játszanak vagy fedett helyen sétálnak, midőn a rossz idő kényszeríti őket, hogy menedéket keressenek.

Az árnyékszékek az udvarban vannak elhelyezve s fedett folyosókkal ellátva, melyek az oda jutást biztosítják.

A tornahely zárt és fűthető teremből, és saját udvarból áll, mely utóbbiban a növendékek magukat a szabad levegőn gyakorolhatják.

A kápolna magában véve is emlékszerű; oly felületet foglal el, mely tulságosnak tűnik fel, 225 m²-t, nem számítva a szanktuariumot és a sekrestyét.

A házmaster lakása az épület jobb szárnyában oly módon van elhelyezve, hogy uralja mind a tanítóképző, mint gyakorló-iskola bejáratát, két földszinti s két emeleti szobából álló lakást alkot, melyek egymással egy kis külön lépcső által vannak összekapcsolva.

Az igazgató irodája a felügyelő bizottság összejövetelére szolgál, terjedelmes és úgy elhelyezett, hogy megengedi, hogy az igazgató egyúttal a konyhai szolgálatot, a nagy növendékek üdülő udvarát, az ebédlő termeket és osztályokat szemmel tarthassa.

Osztály van három, mindegyikhez egy tanuló terem van csatolva, tehát a növendékek sohasem tartózkodnak sokáig egy helyiségben, hanem változtatják azt a szerint, a mint egy tanár tanítását kell hallgatniok vagy kell tanulniok és különbözőkép vannak egy-egy teremben elosztva az általok figyelemmel kísérendő tanfolyam természete szerint. Ezen osztály és tanuló-termek mindegyike független a másiktól és a növendékek baljáról megvilágítottak, mert a jobb oldali világosság egy folyosón át hatol be és el is zárható.

Az osztály- és tanuló-termeken kívül más termek is szolgálnak a tanítás céljainak. Ezek a chemiai labororium a földszinten elhelyezve, egy természettani körterem, egy nagy tanácsterem az első emeleten és egy gyűjteményterem a másodikon.

Rajzterem van három: egy a dombormúraiz, egy a leíró-raiz és egy az utánzó számára.

A tanító személyzetnek két munkaterem áll rendelkezésére, egy a földszinten, egy más az első emeleten.

Egy sajtóságos mulasztás, mely azonban könnyen helyrehozható, a könyvtárt és kézimunka-termeket, elfelejtette vagy kihagyatta. Szerencsére a szükséges helyiségek az épület tető alatti részeiben nem hiányzanak azoknak elhelyezésére.

A konyha az 50 m² felülettel bíró nagy helyiségen kívül egy mosóhelyet és egy élestarúl szolgáló raktárt foglal magában. Az étkező helyiségek két nagy teremben helyezvők el oly módon, hogy a nagy növendékek a kisebbektől el legyenek választva.

A nagy fürdők és lábfürdők a konyha mellett vannak és nem elég terjedelműek a könnyű használatra.

Az alvó-termek nagyok és jól szellőzvék, négy teremből állnak, melyek mindegyikéhez a tanító és szolgáló szobája és egy öltöző járul. A mosdók a termek közepén, az ágy sorok között vannak.

A beteg szoba egy közös teremből öt beteg számára, egy szobá-

ból az elkülönített betegek számára, egyből a betegápoló számára és az árnyékszékből áll.

A betegek helyisége mellett és fölött van a fehérneműek helyisége, a tisztá fehérneműek raktár-terme, a tisztátlan fehérneműek raktára, a szárító, a ruhahajvító és a ruhatáros szobaja.

A gyakorló-iskola a tanítóképzőtől egészen el van különítve, s négy osztályteremből áll, három kicsinyből és egy nagyból; saját bejárása van, külön üdülő udvara s egy fedett udvarul szolgáló folyosója.

Lakás három van és pedig a tanítóképző igazgatójáé, mely a bejárat mellett van s a földszinten egy előszobából, egy szalonból, egy éléstárból, mosóhelyiségből, az emeleten pedig három háló szobából áll. Ezen lakás a felügyelet könnyítése végett az iskola minden részével egyenes összeköttetésben van.

A többi lakások teljesen el vannak különítve; a gyakorlóiskola igazgatójáé csak négy szobából áll, a lelkiatyáé egy külön pavillonban a kápolna mellett, a földszinten négy, az emeleten három szobát foglal el.

A segédtanárok szobái kissé szűkek, de a tanárok összejöhetnek és dolgozhatnak azon két teremben, mely számukra fenn van tartva és a melyeket már jeleztünk.

A homlokzatoknak, lévén mind igen egyszerű, az épület rendeltetéséhez szabott jellege van, és szerencsés arányokat tüntetnek fel. Az épület egészen téglából van, a mi valamint a vidék anyagainak kizárólagos alkalmazása a gazdálkodást tette lehetővé, a melynek eredményére ezen jegyzék elején utaltunk.

A douai-i tanítóképző a legteljesebbek egyike, melyeket vizsgáltunk. Az előzők egyikében sem találtam, az alvó-termelet kivéve, a helyiségeket valóban ily jól elhelyezve és az ilynemű épületek sokszoros szükségleteire kielégítőnek.

Az ábrák magyarázata :

2. ábra. Alaprajz.

1 Iskola-utca. 2. Dísz-udvar. 3. Igazgató kertje. 4. A lelki atya kertje. 5. Konyhaker. 6. Konyha-udvar. 7. Torna-tér. 8. A tanítóképző fedett udvara. 9. A gyakorló-iskola fedett udvara. 10. A lelki atya lakása. 11. Az igazgató lakása. 12. Gondvisőség. 13. Kápolna. 14. Torna-terem. 15. Ét-terem. 16. Kapus-elfogadó-terem. 17. A tanítóképző osztályai. 18. A gyakorló-iskola osztályai. 19. C-űr. 20. Konyha. 21. Árnyékszék.

3. ábra. A földszint rajza.

1. Dísz-udvar. 2. A 2-ik és 3-ik tanítóképző-osztály növendékeinek udvara. 3. Az 1-ső tanítóképző-osztály növendékeinek udvara. 4. A gyakorló-iskola udvara. 5. Torna tér. 6. Konyha-udvar. 7. Gazdasági udvar. 8. Az igazgató kertje. 9. A lelki atya kertje. 10. Iskola-kert. 11. Kapus. 12. Elfogadó. 13. Igazgatói iroda (a kormányzó bizottság terme.) 14. Gazda (econom). 15. Fedett folyosók. 16. Gazdasági kocsibejár. 17. A járók. 18. Fő-épcső. 19. A terméztani osztály lépcsője. 20. A tanítóképző igazgatójának lépcsője. 21. A lelki atya lépcsője. 22. A gyakorló-iskola igazgatójának lépcsője. 23. Szolgálati lépcső. 24. A kapus lépcsője. 25. Első osztály. 26. Tanuló szoba az 1-ső osztály szám. 27. Második osztály. 28. Tanulósoba a II-ik osztály szám. 29. Harmadik osztály. 30. Tanulósoba a III-ik osztály szám. 31. Vegyi műhely. 32. Torna-terem. 33. Kápolna. 34. Sekrestye. 35. Konyha. 36. Melegítő. 37. Raktár. 38. Ét-terem. 39. A gyakorló-iskola nagy osztálya. 40. A gya-

korló-iskola osztályai. 41. Pitvar, az igazgató lakása. 42. Pitvar. 43. Salon. 44. Ebédlő. 45. Kamara. 46. Konyha. 47. Mo ogató. 48. Pitvar, a lelki atya lakása. 49. Sa'on. 50. Dolgozószoba. 51. Ebédlő. 52. Raktár. 53. Konyha. 54. Favágó. 55. A növendékek árnyékszékai. 56. A lakások árnyékszékai. 57. A cselédség árnyékszékai.

4. ábra. Az I. emelet rajza.

1. Kápolna. 2. A lelki atya lakása. 3. A képző igazgató lakása. 4. A gyakorló-iskola igazgató lakása. 5. Fő-lépcső. 6. Másodlagos lépcső. 7. Hálótermek. 8. Mosdó-hely. 9. Öltözők. 10. A tanárok szobái. 11. A cselédek szobái. 12. Fehérnemű-tár. 13. Kóroda. 14. Betegápoló. 15. Szoba a külön betegeknek. 16. Árnyékszék. 17. A tanárok munkaterme. 18. Tanácsterem. 19. Természettani előadó-terem. 20. Rajz-terem. 21. Rajz-terem testminták után. 22. Kapus-lakás.

5. ábra. A II-ik emelet rajza.

1. Alvók. 2. Mosakodó. 3. Ötöző. 4. A tanítók lakása. 5. Cselédszobák. 6. Természettudományi gyűjtemény-erem. 7. Iskolai anyagszerek. 8. Grafikai rajzterem. 9. A cselédek hálója. 10. Fő-raktár. 11. A növendékek málhatára. 12. A tisztátlan fehérneműek tára. 13. Szárító. 14. A fehérneműek szobája. 15. Javító-műhely. 16. Fő-lépcső. 17. Másodlagos lépcső.

(F o l y t a t j u k.)

Somogyi Géza.

Javaslat a tanítónőképző-intézeti internátusok szervezése ügyében.

A kolozsvári állami tanítónőképző-intézet 23 évi fennállása után, mely idő alatt egy nagyon hiányos bérházban tengődött, végre azon szerencsés helyzetbe jutott, hogy gróf Csáky Albin vallás- és közoktatási miniszter úr gondoskodása folytán, a modern pedagógia követelményeinek megfelelő épületet nyert, melybe e tanév végén már beköltözködhetünk. Az épület tervezetéhez a programot a miniszter úr rendeletére a tanári kar nyújtotta be, melyet az indokolással együtt én irtam meg 1891-ben. És az új épület azon benyújtott javaslat kívánalmainak meg is felel.

Örömmre szolgál kijelenthetni, hogy az internátusi helyiségek beosztására vonatkozó javaslatom megegyezik a budapesti II-dik kerületi tanítónőképző tanárainak e tárgyban hozott és a «Magyar Tanítónőképző» folyó évi októberi számában közzétett javaslatával. Midőn tehát saját javaslatomat e helyen közzéteszem, elhagyom az indokolást azon pontokra nézve, melyekre azt a budai javaslat szépen és részletesen megejtette.

Javasataimat következő pontokba foglalom:

I. Tanítónőképzőnél mulhatatlanul szükségesnek tartom az internátus szervezését azon növendékek számára, kik nem a szülői házban laknak, tehát nem helybeliek.

Vidéki növendékeknek a künlakás csak azon esetben engedhető meg, ha közel rokoni családban nyernek elhelyezést, hol szeretettel és gondnal örködnek testi és lelki jólétük felett; vagy a tehetősebbeknek azon esetben, ha oly művelt családoknál találnak ellátást, hol társadalmi műveltséget sajátíthatnak el és hol a család műveltségénél fogva bizto-

sítva van a kellő gondozás is. Minden más esetben káros a fiatal leányokra a künlakás.

2. Az épület berendezése. Az internátusi helyiségek a tanításra szolgáló helyiségektől elkülönítendőek. Ezen pontra és indokolására nézve csatlakozom a budai tanítónőképző javaslatához.

3. Egy női internátusnak¹⁾ következő helyiségeket kell magában foglalnia: háló-, mosdó-, dolgozó- és betegszobákat, konyhát, mosogatóhelyet, tálalószobát, ebédlőt, éléskamrát, pinczét, fürdőhelyiségeket, cselédszobákat. Az igazgatói lakást és minden belakó tanítónő számára külön lakást.

4. Felszerelés. Az internátus felszerelése feleljen meg a pedagógia és higiénia követelményeinek, de vegye figyelembe a családias jelleget is. A tanhelyiségekben a puritán egyszerűség a végletekig vihető: alkalmazhatók a jó szerkezetű és a növendékek testi fejlettségéhez mért iskolapadok, — megvallom, hogy tanteremben ezeknek sok tekintetben barátja is vagyok; — legyenek az iskolafalak meszelték; az oktatástan elveinek megfelelő szemléltető eszközökön kívül ne türessék semmi dísz, semmi felesleges tárgy a tanteremben! De a növendékek dolgozó- vagy nappali szobái legyenek nyájas, kényelmes leányos szobák! Nyújtsanak több kényelmet a tanteremnél; itt dolgozóasztalok alkalmaztassanak zárható fiókkal, háttámlás székek, minden növendéknek legyen egy külön rukaszekrénye és 2—2 számára egy könyvpolcz (étágere), melyre könyvein kívül apró csecsebecsét, kedvencz apróságait elhelyezhesse. Legyen megengedve itt a virágápolás, egy-egy képnek a falra függesztése stb.

Míndez azonban a legnagyobb rend és tisztaság, a csín és tizlés megőrzése mellett.

A hálószobákban tömöroldalú vaságyak alkalmazandók az intézet által megszabott belső felszereléssel, utóbbi a növendék szerzi be. A tisztaság megőrizhetése érdekében a matrác és szalmazsák ujonnan készült legyen a növendék belépésekor, de egyéb felszerelési tárgy hazulról hozható Minden növendék számára egy szék és 2—2 számára egy vas éjjeli szekrény legyen; a falon megfelelő helyeken ruhafogasok.

Az ebédlő és konyha felszerelése olyan legyen, mely mellett a rend és tisztaság a legkönnyebben fenttartható. A betegszobák az orvos rendelkezésére és a jobb berendezésű kórházaknak megfelelőek legyenek; elkülönítve a tan- és lakóhelyiségektől, külön fürdőszobával és egy kis külön konyhával, a melegítések vagy egyéb gyorsan szükséges gyógyszerkészítése céljából és a betegek által használt asztali- és konyhakészletek tisztítására és eltevésére.

5. Az internátusban a növendékek ellátása, (étkezés, mosás) házilag kezeltessék, mely célra egy értelmes, lelkiismeretes gazdasszony alkalmazandó. A számadások vezetése, felügyelet és felelősség az igazgatónőt illeti. Szükségesnek látom ezt is a

1) Ne legyen feltűnő, hogy következetesen tanítónőképzőkről beszélek, mert nézetem szerint nem lehet azonos egy férfi és egy női internátus szervezete.

javaslatához csatolni, mint hogy volt eset az ellenkező eljárásra is és lehetnek ma is pártolói.

A kolozsvári tanítónőképzőben az ellátás (koszt és mosás) 1870-től 1885-ig bérlő kezében volt. Az étkezés elejénte személyenkint havi 30 frtjába került az államnak; ezt niagsokalva 25 frtra szállította le, később 18 frt. 75 kr-ra. És most, mióta rendszeres házi kezelés alatt áll az ellátás annak ellenére, hogy az élelmi cikkek piaci ára azóta 50 százalékkal emelkedett, az ellátás havi 15 frtba kerül személyenkint az államnak. Az élelmezés és mosás házi kezelésének előnyeit csak az tudja igazán méltányolni, ki részese vagy szemtanúja volt a bérlő által nyújtott és a mostani ellátásnak.²⁾

A mosatás, vállalkozó kezében, évenként 1600 frtba került az államnak, 50—60 benlakó növendék mellett. Jelenleg házi kezeléssel, 78 benlakó növendék, ezenkívül a benlakó tanszemélyzet és a cselédség tetemesen nagyobb száma mellett, évenként 850—900 frtjába kerül az államnak!

Eltekintve a számot tevő anyagi haszontól, a házilag kezelt rendszeres és egészséges ellátás a növendékek egészségére és testi fejlődésére rendkívül jó hatással van; továbbá a növendék látva a tiszta és rendszeres háztartás vezetését, melyben cselekvőleg részt is vesz, valósággal bele nevelődik a józan, házias, munkás életbe.

6. Az intézet berendezése és belső vezetése családias jellegű legyen. E végből a növendékek kisebb csoportokban tartózkodjanak együtt. Kívánatos volna, ha 4—5-ös csoportokra lehetne a növendékeket szétválasztani. De ez annyira költséges, hogy a mi viszonyaink között ez kivihetetlen. Lehetséges azonban a maximális 10-es csoportokra osztás; ennyinek legyenek a hálószobák beosztva, a hálószoba mellett a mosdó és ugyanennyi számára legyen külön dolgozószoba. A tanítónőképzők internátusaiban azért is különösen fontos a családias szervezet, mert itt felnöttebb leányokat nevelünk, kiknél a nőies hajlamok, milyenek: a saját otthon utáni vágy, a külső csín kedvelése, a szorosabbra fűződő barátság iránti hajlam, az eszményi iránti fogékonyság épen a 14—18 éves korban fejlődnek. Ezen hajlamokból fejleszti a nevelő meleg szeretete és gondos megfigyelése az ideális nőiességet, míg ezeknek elhanyagolása vagy figyelembe nem vétele által sok ferdeségnek, a női természet vadhajtásainak engedünk tért. Az egyéni vonások kibontakozására és a jellem fejlődésére nem alkalmas az internátus kaszárnyaszerű berendezése. E mellet az egyén belevész a tömegbe, a megfigyelésre kevesebb alkalom jut és a fegyelmnek is szigorúbbnak kell lenni. A tömegnevelésnél kevésbé érvényesülhet a nevelő személyes befolyása az egyesre és előtérbe lépnek a paragrafusokba foglalt rendszabályok, melyekkel lehet ugyan engedelmes és meghunyászkodó lényeket nevelni, de nem önálló, melegen érző, lelkesedni tudó, eszményies gondolkozású egyéneket, a minőket a tanítói hivatás követel. A tömeges szervezettű internátusban a növendékek nem

²⁾ Hivatali elődömnök az érdeme, hogy az ő hosszas és kínos fáradozására sikerült itt a bérlési rendszert megszüntetni és a házi kezelést alkalmazni.

csak a tanulás, de az üdülés és magánfoglalkozás óráiban is folytonosan együtt vannak, egy és ugyanazon helyiségben töltik minden idejüket. Az ilyen életmód felnőtt leányra fárasztó és terhes, melyet a tanítóképzőkben még súlyosbít azon körülmény is, hogy a növendékek a legheterogénebb elemekből kerülnek össze, közülök igen soknak vajmi fogyatékos a családban nyert nevelése, kikkel a jobb nevelésű leánykáknak összeszokni nehéz és elkeserítő feladat.

7. Nevelés, fegyelem, felügyelet. A tanítónőképzői internátusban felnőtt leányok neveléséről lévén szó, a felügyelet, a nevelés és fegyelmezés túnyomólag a tantestület női tagjait illeti meg. Nem azt akarom ezzel kifejezni, hogy a tanári testület férfitagjai ne folyjanak be nőtanítványaik nevelésére. Hiszen a művelt lelkű és modorú tanár az ő alapos és sokoldalú tudásával, komolysággal párosult atyai jóindulatával felülmúlhatatlan tekintély tanítványai szemében. Egy szép gondolattal vagy nemes tettel meleg érdeklődésre bírja tanítványait a tárgy és az ügy iránt, és lelkesedni fognak minden eszméért, melynek ő apostola, mert tekintelye meggyőző hatással bír. Személyének kiváló tulajdonságai pedig a csendes és önmagát magyarázó példa varázsával hatnak az ifjú kedélyekre. Hozzáferhetetlen komolysággal megőrzi a rendet és figyelmet, melyet tanórája alatt fentartani köteles és elejét veszi minden túlkapásnak és merészségnek, melyre a leányok a tekintélyvel nem bíró tanárral szemben mindig hajlandóbbak, mint akármilyen gyenge tanítónővel szemben. Kifogásait a növendék doldozata vagy magaviselete ellen vele komolyan és higgadtan közli, de sem a négy szemközti megintést, sem a nyilvános dorgálást férfitanár felnőtt leánynyal szemben ne gyakorolja. Ha ilyen büntetésnek szüksége forog fenn, bízza azt az igazgatónőre, vagy az illető csoportot felügyelő tanítónőre.

Egy tanintézetben a nevelőhatást az iskolától külön választani nem lehet!

Nem mondhatjuk, hogy az internátusban csak nevelünk, a tanórák alatt csak tanítunk!

A tanítóképzőkben a tanítás nem lezkeadás, nem pusztá ismeretközlés, hanem oktatás legyen, mely módszertani tekintetben mint a gyanánt szolgáljon a leendő tanítónak, tartalmi becsével pedig mozgásba hozza a tanítványok értelmi működését, szívüknek meleget, akaratuknak erőt és kitartást kölcsönözzön. A nevelés gyökérszála az oktatás talajából táplálkoznak; a mit azon felül tehetünk, az a kertész munkájához hasonlít, a ki nyeseget, öntözget, támogatja a gyenge sarkakat, de a táplálóerő ott van a földben; a nagyranövés, a virágzás és gyümölcsözés a talaj jóságától függ! A jó oktatás az a jó talaj, mely nagygyá, eszmékben gazdaggá, emelkedetté teszi a gondolkozást, a jóra és szépre fogékonynya a szívet.

A pedagógia növelje a tanítónövendékekben a hivatásszeretetet; a nemzeti irodalom és nemzeti történet, költészet fejleszse szívében a hazaszeretet lángját; a világtörténelem vezessen helyes politikai fel fogásra, és a természettudományok által terjeszszük a felvilágosodást, a búvárkodás, a kutatás, a haladás szellemét. A rajz és zene által ismer-

tessük meg az örökszép törvényeit, vezessük be növendékeinket a művészet templomába, hol a műélvezetek iránt érzéket nyerve, a nemes időtöltésre anyagot nyújtunk.

Az internátusi nevelésnek és fegyelmezésnek alapja a helyes idő- és munkabeosztás. Mindenkinék: nevelőnek, növendéknek és cselédségnek legyen megszabva a munkaköre és időbeosztása. Ha kötelességét mindenki tudja és az időt is, melyre azt teljesíteni tartozik, a kötelességmulasztások ritkábbak lesznek és a hanyagság forrását könnyű lesz megtalálni.

Női internátusban a nevelésnek és fegyelmezésnek alapvonása a szeretet legyen, melyet éber őrködéssel és komoly következetességgel kell párosítani tudni! A kiadott rendeletnek, a megszabott életrendnek teljesülnie kell ma és holnap és minden időben. Ezért egy akaratnak, egy vezetésnek kell érvényesülnie. A benlakó tanítónők az igazgatóval közös megállapodás szerint járnak el. Kiki a saját csoportjának ügyeit vezeti, a növendékekkel sűrűn érintkezik, őket szobájukban gyakran felkeresi, de mindezt szeretettel, gyengédséggel és a rendőri felügyelet színezetének kerülésével teszi. A növendéknek bizonyos korlátok közt szabadnak, otthonosnak és boldognak kell magát éreznie az internátusban, melynek megszabott életrendje és korlátozó szabályai az ő javára való törekvése és jövő élethivatása érdekében legyenek visszavezethetők, nem pedig személyes ötletből vagy szeszélyből kifolyó aprólékos, a növendék cselekvését mindenben korlátozó szabályokra, melyek csak mától holnapig érvényesek és a növendék erkölcsi fejlődésével okszerű összefüggésben nincsenek.

A nevelés érdekében nagyon óhajtandó volna az internátus növendékeinél az egyenruha viselése. (Ennek megokolása most hosszúra nyúltaná javaslatomat.)

Az internátus feletti főfelügyelet és felelősség az igazgatót illeti. Ő vezeti a számadásokat, mert e nélkül nem vállalhat felelősséget. Az internátusi valamint a tanhelyiségek kifogástalan tisztaságára, a bútörök kímélésére felügyel, a károsítást számba veszi, a javításokat elrendelt. Ezen kötelesség folytonos éberséget, mindenre kiterjedő figyelmei igényel.

Az igazgató szabja meg a nevelésnek irányelveit, szellemet önt a belső életbe, fentartja a szolidaritást a tantestületben. Osztozik a nevelés munkájában; a növendékek életében előforduló minden mozzanatról értesülést szerez, és az intézkedéseket a tanítónőkkel megbeszéli. Különös gondja legyen a növendékek testi ápolása, és az erkölcsi tisztaság megőrzése.

A szeretetben és gondozásban egyenlő része legyen mindenkinék, így elenyészik minden különbség rangban, nyelvben, nemzetiségben! Egyekké lesznek szeretetben, műveltségben. Ez a legjobb eszköz az idegen nemzetiségűek rokonszenvének és bizalmának megnyerésére.

A vallásos érület ápolását nem szabad elhanyagolni, minden felekezeti növendék legyen eleget a vallása követelte kötelességnek. A hazafias ünnepélyek tartása nem csupán az internátusok, hanem az

egész tanintézet kötelessége, melybe a teljes tantestület befoly. A társadalmi szokások és a jó modor elsajátítását a nevelők jó példája és szoktatás által eszközöltessük.

Az intézet beléletét a nyugodt megelégedés, a hangyaszorgalmú munkásság, pontosság, nyílt őszinteség és valódi kötelességérzet szel-leme hassa át.

Soha se téveszszük szem elől az intézet nevelésének célját, a tanítóképzést; és növendékeinknek nyújtsunk bőven alkalmat, hogy bepillantást szerezzenek jövő élethivatásuk műhelyébe. Olvastasunk velük kitűnő pedagógusok és egyszerű néptanítók életéről, küzdelmeiről írt jellemrajzokat; külföldi és hazai jeles népiskolák szervezetét, tantervét ismertessük velök. Látogassunk el a felsőbb osztályok növendékeivel egy-egy nyilvános népiskolába, jobb és gyengébb fajtájúba, hogy több oldalú tapasztalatot szerezzenek az iskolai életről és a tanítói hivatásról.

Kolozsvár.

Lázárné Kasztner Janka
tanítónőképző igazgató.

A tanítónövendékek nevelése.¹

Igen tisztelt Választmány! Mult év február 20-án tartott választmányi ülésünkön egyesületünk t. elnökének szíves megbízása folytán voltam szerencsés a tanítónövendékek nevelése ügyében e helyen értekezést tartani. A választmány megbízásából később pontokba foglaltam értekezésem anyagát, mire megindult a tanári testületek részéről az internátusok és exernátusok ügyében a nemes vita és vélemény-nyilvánítás. A felmerült eszmék javaslatok alakjában közlönyünk hasábjain napvilágot láttak. Igen tanulságos és az ügyre nézve valóban áldásos eszmék vettek fel.

A kérdés most már annyira megérett, hogy az a közgyűlés elé vihető. Mielőtt azonban a felvetett eszmék és javaslatok sorsa fölött a képzőtanárok plenuma döntene, szabadjon a tanártestületek által nyilvánított véleményekről s beadott javaslatokról referálnom, esetleg megjegyzéseimet megtennem. Ezzel tartozom első sorban az ügynek s másod-sorban annak a megbízatásnak, melylyel úgy az indítvány megtétele idejében, valamint ez alkalommal is egyesületünk elnöke megtisztelni szíves volt.

Ez az oka annak, hogy a t. választmány szíves türelmét, bár ez-uttal csak rövid időre, kérem.

A tanártestületek s egyesek által a tanító-növendékek nevelése ügyében nyilvánított véleményeket röviden a következőkben ismertetem:

Igen figyelemre méltók és szépek az aradi tanári testületnek az internátusok szükségességét bizonyító fejtegetései. Ugyanaz a tanártestület elengedhetetlen követelés gyanánt hangoztatja az internátusok kifogástalan vezetését.

¹ Felolvasta szerző a választmánynak január 29-én tartott ülésén.

Nagyon óhajtandó s figyelemre méltó a csurgói tanártestületnek a növendékek elszállásolása ügyében nyilvánított véleménye és internátust (ez utóbbinak főleg a berendezését és vezetését) illető kívánalmi, de jelen körülményeink között kivihetetlenek.

A győri tanártestület fejtegetésében a többi között megkapó szakban eseteli a növendékeknek hivatásszeretetre való nevelését; az internátus mellett foglal állást, szól a hazafias érzelem fejlesztéséről és a testi nevelésről.

A félegyházi tanártestület az internátust pártolja és a Margitai-féle javaslatához nagyjában hozzájárul.

Az iglói tanártestület a Margitai-féle javaslat három pontját változtatlanul, a többit némi módosításokkal fogadja el.

A soproni tanári testület egészen véve hozzájárul Margitai javaslataihoz s az első és második pontot kívánja módosítani.

A székely-kereszturi tanári testület a javaslatokat nagyrészt helyesli és az internátusok vezetését minden tekintetben megbízható szakemberre óhajtja bízni.

A znióváraljai tanári testület a Margitai-féle javaslatokkal nem ért egyet s azokat a vita alapjául sem fogadja el. Az indokolásban Mohar t. kartársunk a tanítóképzők elhelyezése ügyében szólal fel, az externátusok bajait fejtegeti, az internátusok berendezését és felügyeletét illetőleg figyelemre méltó eszméket vet fel és állításait élénken és behatóan megokolja, de több kívánalma mai viszonyaink között kivihetetlen.

A népnevelők budapesti egyesülete dicséretre méltó buzgalommal vitatta meg a kérdésben forgó ügyet s pontonként felsorolja az internátus előnyeit és hátrányait s az internátust csupán a fővárosban s nagyobb vidéki városokban tartja czélszerűnek.

A hódmezővásárhelyi tanártestület kimondja, hogy nem foglal merev álláspontot az internátusok mellett.

A budai és kolozsvári tanítónőképző-intézetek tanári testülete főleg az internátusok családi jellegű s a női igényeknek s természetnek megfelelő berendezését és vezetését óhajtja. Ezek a praktikus igények és óhajok a tanítónőképzőknél indokoltak és kivihetők, főleg a budai tanítónőképzőnek az építkezésre vonatkozó tervei létesíthetők, mert ott az intézet kibővítése most van folyamatban.

Luttenberger t. kartársunk egy francia externátust oly szépen, vonzóan és csábítóan ír le, hogyha az tényleg úgy volna a valóságban, hibának találnám az internátusok mellett egy sort is írni. Ez a közlemény egy externátusnak eszményítése contra internátus. S ha a valóságban is úgy volna, a mint a cikkben közölve van, akkor nem volna az emberben szenvedély, ha pedig nem volna az emberekben szenvedély, akkor a máconi externátusnak növedékeit nem képeznék emberek, hanem valóságos angyalok.

A sárospataki tanári testület alapul elfogadja Margitai javaslatait s azt egészen véve magáévá teszi.

A pozsonyi tanári testület a nőtanítóképzőkre nézve feltétlenül szükségesnek és áldásos itézménynek tartja az internátust.

A dévai tanári testület az internátust és convictust helyesli s mind a kettőt jótékony hatásának mondja a növendékek erkölcsi életére, csak ne vezettessék az túlszigorú korlátok között.

A tanártestületek által a növendékeknek tanítóvá való nevelése érdekében fölvetett eszméket és javaslatokat kivihetőség tekintetében két csoportba vélem sorolandóknak. Az egyik csoportba azok tartoznak, melyek mai viszonyaink között nem vihetők ki. Ezek ideális javaslatok, melyeknek elismerem üdvös, hasznos és kívánatos voltát, de mivel megvalósításuk óriási anyagi áldozatokba kerülne, nem realizálhatók. — A másik csoportba tartoznak azok, melyek a képzőintézetek jelen viszonyai és körülményei között minden nagyobb nehézség nélkül megvalósíthatók. Ezek a javaslatok képezik a beküldött javaslatok zömét.

Elvileg csatlakozom az eszményi javaslatokhoz, mert melyik tanártestület ne óhajtana azt, hogy az összes hazai internátusok mérnökök, orvosok, pedagógusok által megállapított elvek szerint mintaszerűen építtessenek, hogy a növendékek minél több családra osztassanak s a nevelői tisztet minél több belakó tanár végezze; vagy ki ne óhajtana azt, hogy internátus hiányában a növendékek államköltségen uri házakhoz adassanak szállásra, eltartásra?! A tanítóképzők czélszerű elhelyezése is kívánatos volna. De mikor ezek a kívánalmak jelen viszonyaink között csak óhajok maradnak s növendékeinket mindamellet mostani épületeinkben felszerelésünkkel, személyzetünkkel stb. körülményeinkkel tanítókká kell nevelnünk, akkor nem lehet s nem is szabad ezekkel a kérdésekkel oly behatóan foglalkoznunk, mint a gyakorlatiakkal, nehogy addig is, míg az ideális vélemények megvalósulnának, levéttessék a napirendről a közgyűlés által a tanítók nevelése ügyében hozandó határozat végrehajtása, a mi által a tanítóvá való nevelés és kiképzés ügye szenvedne.

Ez okból választottam javaslataim pontjait abból a körből, a melyek a mai mostani viszonyaink között megvalósíthatók, s azért csatlakozom több praktikus eszméhez, melyeket a t. tanári testületek elfogadásra ajánlottak,

Első sorban tehát ezeket a gyakorlati javaslatokat foglalom össze mint olyanokat, a melyek a tanítóképzők mostani viszonyainál és körülményeinél fogva kevés költséggel azonnal megvalósíthatók. Az eszményieknek jelzett javaslatokat, mint óhajokat vélem a javaslatokhoz csatolni.

Megjegyzem, hogy a tanári testületek által beküldött gyakorlati javaslatok tulnyomó része megegyezik a választmánynak a tárgyalás alapjául elfogadott javaslataimmal. Nevezetesen:

1. A javaslatokat beküldött tanártestületek tulnyomó többsége a mellet nyilatkozott, hogy a tanítónövendékeknek internátusban való nevelése okvetlenül szükséges, azért kívánja, hogy tanítóképző-intézetek internátussal és köztartással láttassanak el.

2. A javaslatokat beküldött tanártestületek az internátusi nevelést illetőleg valamennyien a mellett nyilatkoznak, hogy legyen gondja az internátus vezetőjének a növendékek szellemi és testi nevelésére; legyen az internátus családias, a nevelést a szeretet irányítsa, a társadalmi műveltebb szokások a növendékek által elsajátítandók, a tanítói

jellem fejlesztésére (hivatás szeretet, lelkesedés, hazafiság, vállalosság) nagy gond fordítandó.

3. Az internátusok berendezése tekintetében nem tettem külön javaslatot, de a tanítónövendékek neveléséről szóló fölolvásomban kifejtettem, hogy legyen az minden tekintetben (épület, butorzat, felszerelés) mintaszerű, hogy a növendékeket környező tárgyak is már nevelőleg hassanak, izlésüket fejlesszék, a szép iránti érzésüket felébresszék. E végből hozzájárulok több tanári testületnek a berendezést illető azon javaslataihoz, melyek minden nehézség nélkül keresztül vihetők.

4. A benlakás vezetéséről sem tettem külön javaslatot, mert a vezetés mai viszonyaink között csak is az igazgatóra bízható. S ha az igazgató az internátus vezetője, feltehető, hogy több javaslat szavai szerint az internátus pedagógiailag érett és szakavatott, tapasztatos és jóindulatu egyén kezében van.

Legyen első sorban az igazgató a nevelő, kellő számu segítség mellet. Ha pedig az igazgató körülményei nem engedik meg, hogy az internátust vezesse, bizassék meg azzal egy idősebb tanár. A segédkező, ha a felügyeletbe a növendékek is belevonhatók (a mibe a javaslatok többsége beleegyeznek), lehet mostani viszonyaink szerint akár a segéd- vagy más tanár, akár egy okleveles tanító. A tanítónőképző intézeteknél a viszonyok nemcsak megengedik, de a nők nevelésének érdekei megkívánják, hogy minél több tanítónő segédkezzék az igazgatóknak a növendékek nevelésében.

A zniói t. kartársak javaslatára, a kik javaslatommal nem értenek egyet, pontjaimat a tárgyalás alapjául sem fogadják el, legyen szabad megjegyznem, hogy ők javaslatuk második pontjában kívánják azt, a mit én javaslatom első pontjában. A zniói t. kartársak javaslatuk 6-ik pontjában, én pedig javaslatom 2-ik pontjában szölok arról, hogy az internátusi nevelés legyen családias. A mit a zniói t. kartársak javaslatuk 9-ik pontjában kívánnak, azok bent vannak javaslataim 3-ik, 4-ik és 5-ik pontjaiban. A zniói t. kartársak javaslatuk 11-ik pontjában jelzett kívánalmakról javaslataim 6-ik pontjában szölok.

Tehát a znióiak javaslataik négy pontjában ugyanazt kívánják, a mit az általam benyújtott s a választmány által tárgyalás alapjául elfogadott javaslatok, csakhogy a zniói t. kartársak javaslatukban más szavakkal fejezik ki magukat, mint én.

A znióváraljai t. kartársak 7-ik és 8-ik pontjára az a megjegyzésem, hogy az igazgatót el kell fogadnunk a tanári testület tapasztalt és rátermett tagjának, a ki megfelel a zniói javaslat abbéli követelményeinek is, (zniói 8. pont) hogy az internátust vezető az intézetben lakjék. A zniói javaslatok (10-ik pont) ama kívánalmának szükségességét, hogy a felügyeletben az értelmesebb és megbízhatóbb növendékek segédkezhessenek, a értekezésemben kifejtettem s ez annyira magától értetődik, hogy külön pontba nem tartom szükségesnek felvenni. Ezeket az igazság érdekében!

Új pont tehát a zniói t. kartársak javaslatában az, hogy a képzők nagyobb vidéki városokban helyeztessenek el (zniói első pont). Ezt a javaslatot a tanítónövendékek nevelése szempontjából igen fontos-

nak tartom, azért a tanítók nevelése ügyében e helyen felolvasott értekezésemben ezt ki is fejtettem. (M. T. K. 1893. 172. oldal 5. bekezdés). Hogy javaslataimba nem vettem fel ezt a kívánalmat, annak az az oka, mert úgy vélekedem, hogy ez a kérdés nemcsak nevelési, de egyéb szempontokból is elbírálandó, mert annyira belevág a kormány tanügyi politikájába, hogy ezt külön a «Tanítóképzők elhelyezése» kérdése címen vélem tárgyalni és megvitatni s nem az internátusok kérdésénél.

Új pont a zniói t. kartársak javaslataiban a képzők építéséről, felszereléséről és szervezéséről szóló 3-ik pont, mely egy pedagógusokból, orvosokból, mérnökökből stb. alakítandó bizottságot kíván, mely az összes állami tanítóképzőkre nézve kötelező tervet készít. Ez a javaslat mind örökkön-örökké az óhajok között marad, mert nincs, a ki az összes állami tanítóképzőket újra felépítse, vagy gyökeresen átalakítsa. Azért csakis az ujonnan építendő tanítóképző-intézetekre nézve óhajtanám ennek a kívánalomnak szükségességét kimondani. A zniói 4. pontot magában foglalja a most említett 3. pont, tehát ezt külön pontba foglalni feleslegesnek tartom.

Új pont az 5-ik, mely szintén felesleges, mert magától értetődik, hogy minden internátusban egyuttal főznek, mosnak és tisztogatnak a növendékekre.

Végül új pont a 12-ik, mely annak a kívánalomnak ad kifejezést, hogy az igazgató ne legyen a felügyelő tanár irányítója, hanem ellenőrzője. Ez a javaslat magától eselik mai viszonyaink között, mert ez idő szerint kivihetetlennek tartom, hogy az állam a benlakó igazgató mellett a tanítóképzők internátusaihoz még külön nevelő tanárokat is alkalmazzon.

Mivel tehát a zniói t. kartársak javaslatainak hét (7) pontja lényegében ugyanazt kívánja, amit az általam összeállított javaslatok, s mivel a zniói t. kartársak javaslatainak többi pontjai részint feleslegesek, részint kivihetetlenek, s mivel a tanári testületek tulnyomó része hozzájárul javaslataimhoz vagy azon szellemben nyilatkozik: kérem a tisztelt Választmányt, hogy mult év febr. 21-én tartott felolvasásom alapján szerkesztett és ápril 12-én tartott választmányi ülésen tárgyalás alapjául elfogadott javaslataim alapján s a tanári testületek által be-terjesztett gyakorlati javaslatok figyelembe vételével, méltóztassék a közgyűlés elé terjesztendő pontokat megállapítani.

A növendékek nevelése ügyében a közgyűlés elé terjesztendő javaslatok, mint általános elvi kívánalmak egyesületünk titkára által is összegezett következő főpontok szerint volnának megállapítandók:

1. A tanítóképzőknek internátussal való ellátása. 2. Az internátusok berendezése. 3. Az internátusi nevelés. 4. Az internátus vezetése. Tisztelt választmány! Ezeket voltam bátor a t. választmányinak a tanító növendékek nevelése ügyében ez alkalommal előterjeszteni. A javaslatok indokolása és kifejtése ez alkalommal nem az én feladatom. Ez a közgyűlésen az előadó teendői közé fog tartozni.

Szíves türelmükért köszönetet mondván, kérem a t. választmányt, hogy a javaslatokhoz hozzászólani, a közgyűlés elé terjesztendő pontokat megállapítani és szövegezni szíveskedjék!

Margitai Főszef.

Tanári testületek javaslatai a tanítónövendékek neveléséről.

A dévai tanári testület véleménye.

— Jegyzőkönyvi kivonat a tanári karnak az 1893. évi november hó 20-án tartott üléséről. —

A tanári kar helyesli mind az internatust, mind a convictust. Mindkettő jótékony hatású a növendékek erkölcsi életére, csak a zárdai tulszigorú korlátok közt nem fejlődhetik a társadalmi szellem.

Déva, 1893. december 15-én.

Lázárics Fános
jegyző.

A sárospataki tanítóképző javaslata.

— Kivonat az 1893. decz. 2-án tartott gyűlés jegyzőkönyvéből. —

A tanári kar alapúl elfogadván Margitai József csáktornyai képző-intézeti igazgatónak a felhíváshoz mellékelt javaslatát, azt egészben véve magáévá teszi s ajánlólag terjeszti fel a tanáregyesület választmányához.

Sárospatakon, 1893. december 14-én.

Dezső Lajos
tkp. igazgató.

Kapitány Fános
a tanárszék jegyzője.

A pozsonyi tanítónőképző-intézet tanártestületének véleménye.

— Jegyzőkönyvi kivonat. —

Igazgatónő tanácskozás tárgyává teszi a most oly élénken tárgyalt és annyira fontos kérdést: hogy szükséges-e a tanító és tanítónőképző intézeteknek internatusokkal való egybekapcsolása.

A tanártestület saját körében már több ízben is nyilatkozván e fontos ügyben, eddigi tapasztalataival és meggyőződésével egyezőleg — nem bocsátkozva annak tárgyalásába, valjon a férfitanítóképzőknél szükséges-e és mennyiben az internátus — mint egyhangú véleményét mondja ki, hogy a nőtanítóképzőkben mind a nevelési, mind az oktatási feladatok kellő megoldása céljából feltétlenül szükségesnek, valóban áldásosnak, s a törvény eredeti intenczióival is egyedül megegyezőnek tartja az internatusi intézményt.

Pozsony, 1893. december 22-én.

Uhrl Fózsa
igazgatónő.

Buday Tekla,
jegyző.

Az internátusról beadott javaslatok táblázatos összeállítása.

A tanítóképzők elhelyezése.

Az állami képzők ott helyezendők el, hol a művelődés tényezői nagyobb számmal találhatók fel, tehát a nagyobb városokban. *(Zuid)*

Bennlakás vagy künnlakás.

Tanítóképzőkben.

A tanítónövendékek internátusban való nevelése okvetlenül szükséges, ezért valamennyi tanítóképző-intézet bennlakással és köztartással látandó el. (*Margitai, Arad, Győr, Félégyháza, Igló, Székelykeresztúr, Déva, Sárospatak*).

A tanítónövendékek internátusban való nevelése kívánatos, de nem okvetlenül szükséges. (*Sopron*).

A jól szervezett és helyesen vezetett externátusok volnának leginkább képesek a családi nevelést pótolni, illetőleg megadni; azonban, mivel a jó szervezés tetemes költséggel jár: hazai képzőink általában internátusokkal látandók el. (*Znió*).

A képzők csak a nagyobb városokban látandók el bennlakással, a kisebb városokban a képzők jól szervezett künnlakásokra rendeztesenek be. (*Csurgó, Népnevelők Egyesülete*).

A tanítónövendékek művelt családoknál neveltessenek tanítókká, ezért a tanítóképzők künnlakásra rendeztesenek be. (*Hódmezővásárhely*).

A hol az internátus berendezése nagyobb akadályokba ütközik, ott legalább is az alsó két évfolyambeli növendékek számára állíttassék fel bennlakás; de köztartás minden intézetnél minden évfolyambeli növendék számára legyen. (*Margitai*).

A bennlakás minden esetben mind a négy évfolyam számára szóljon. (*Győr*).

Ha mind a négy évfolyam számára nem rendezhető be internátus, akkor jobb a teljes externátus. (*Igló*).

A bennlakás általában nem kötelező. Kötelezővé csak oly helyen tehető, a hol a növendékekre nézve a társadalommal való érintkezés nemzeti szempontból káros. (*Znió*).

Tanítónőképzőkben.

A tanítónőképző-intézetek valamennyien ellátandók internátussal. (*Győr, Kolozsvár*).

A tanítónőképzőkben a bennlakás kötelező, a künnlakás csak azon növendékeknek engedhető meg, a kik saját családjuknál vagy közel rokonai családjuknál lakhatnak, vagy oly művelt családoknál nyerhetnek ellátást, hol a műveltségénél fogva biztosítva van a kellő gondozás a társadalmi finom érintkezés. (*Kolozsvár*).

Az internátusok berendezése.

Tanítóképzőkben.

Az iskolai helyiségek az internátusok helyiségeitől külön választandók. (*Budai, győri és kolozsvári tanítónőképzők, Csurgó, Znió*).

Az internátusok a családi rendszer szerint rendezendők be. (*Budai, kolozsvári tanítónőképzők, Znió, Népnevelők Egyesülete*).

A családi rendszer szerint berendezett bennlakás helyiségei lehetnek egy épületben. (*Budai, kolozsvári tanítónőképzők, Znió*).

A bennlakások a pavillon-rendszer szerint állítandók fel és rendezendők be. (*Csurgó*).

A családi rendszerű internátusban a növendékek kisebb családokra csoportosítandók. Egy család legföljebb 10 tagból állhat. (*Budai tanítónőképző*).

Egy csoportban 3—4 növendéknél több ne legyen. (*Csurgó*).

Mindenik csoportnak helyiségei (lakó-, háló-, fürdő- és mosdószobák stb.) együtt legyenek. (*Budai tanítónőképző, Znió*).

A 3—4 növendékből álló csoportnak csak egy szobája legyen, a mely lakó- és hálószobául is szolgáljon. (*Csurgó*).

A családokban lehetőleg különböző korú, osztályú, nyelvű és jellemű növendékek kerüljenek együvé. (*Népnevelők Egyesülete*).

Az internátus a növendékek minden testi szükségletét (étkezés, mosás, tisztogatás) kielégítse. (*Znió*).

A köztartás házilag kezelendő. (*Kolozsvári tanítónőképző*).

Az intézet anyagi ügyeinek vezetésétől az igazgató felmentendő. (*Igló*).

A testi nevelés szempontjából minden intézetnél legyen több fürdőszoba, téli tornaterem, kert és játszótér, télen korcsolyázó-hely. (*Györi tanítónőképző, Csurgó*).

A bennlakással egybekötött képzők egyöntetű és célszerű építése, felszerelése és szervezése céljából egy pedagógusokból, orvosokból, mérnökökből és miniszteri kiküldöttekből alakítandó bizottság készítsen szabályzatot, a mely az összes állami tanítóképzőkre nézve kötelező, a felekezetieknek pedig tekintetbe vétel végett ajánlandó legyen. (*Znió*).

Tanítónőképzőkben.

A női internátusok családi jellegű berendezésére különös gond fordítandó. A szempontok ugyanazok mint a férfi-internátusoknál. A szobák berendezése feleljen meg a női igényeknek és természetnek. Különösen a lakószobák legyenek kényelmesek, nyájasak és barátságosak. (*Budai, györi, kolozsvári képzők*).

Egy női internátus a következő helyiségekből álljon: háló-, mosdó-, dolgozó- és betegszobák, konyha, mosogató hely, tálalószoba, ebédlő, éléskamra, pincze, fürdőhelyiségek, cselédszobák; igazgatói lakás, és a bennlakó tanítónők számára külön szobák (lakások). (*Kolozsvári képző*).

Az internátusi nevelés.

Tanítóképzőkben.

Az internátusi nevelésnek gondja legyen mind a szellemi, mind a testi nevelésre, hogy a növendékek teste és lelke arányosan fejlődjék; szükséges a kedélynek ébrentartása és nemes szellemben való irányítása,

mihez tartozik a vallásos érzelmek folytonos ápolása, fejlesztése; a társadalmi műveltebb szokások elsajátítandók. A tanítói hivatásra nevelés szempontjából pedig a növendéket nagyfontosságú hivatásának szerezetere kell lelkesíteni, lelkében a meglegedést, az ideális gondolkozásmódot, de legfőképpen a hazaszeretet tüzét feléleszteni. (*A javaslattevők általában.*)

A növendékekkel való bánásmód alapja a szeretet legyen. Fő fegyelmi eszköznek ne a büntetés, hanem a buzdítás és a jó példa tekintessék. Az intézeti rend korlátain belül adjunk elegendő szabadságot a növendékeknek ügyeik elrendezésében. A növendék minden akaratát, összes cselekvési vágyát, sőt még gondolatát is megkötő rendőri felügyelet mellőzendő. (*A javaslattevők általában.*)

Az internátusi nevelés legyen családiás. Ebből a szempontból kívánatos, hogy az internátust vezető igazgató és családja lehetőleg a növendékekkel s a növendékek felváltva az igazgató asztalánál étkezzenek. Általában az internátus vezetője és családja a családhoz tartozóknak tekintse a növendékeket. (*Margitai.*)

Hogy az igazgató az internátus érdekében családját és egész családi életét feláldozza, szükségtelen. (*Sopron.*)

A jókedv fentartása érdekében szükséges hogy a növendékeknek naponként 1—2 óra szabad idejük legyen, a mi alatt tetszésük szerint szórakozhatnak. (*Mohar.*)

Különös gond fordítandó arra, hogy a növendékek szabad idejüket, különösen a hosszabb szüneteket élvezetes és hasznos foglalkozásokkal (testgyakorlat, játék, korcsolyázás, uszás, kézimunka, olvasás stb.) töltsék el. (*Znió.*)

A társadalommal való érintkezés igen fontos. Ebből az okból szükséges, hogy a növendékeknek bizonyos napokat szünidőül engedjenek, a melyeket családjuk, rokonaik vagy ismerőseik körében tölthetnek. (*Népnevelők egyesülete.*)

A társadalmi ügyesség megszerzése végett a jó magaviseletű és szorgalmas növendékek a tisztességes egyének vagy társaságok által rendezett mulatságokba elbocsáthatók. (*Csurgó.*)

A nagy férfaink iránt való kegyelet, a hazafias érzelmek ápolására és a társadalmi fellépés elsajátítására az intézetekben ünnepélyeket kell rendezni, a melyekre a nagy közönség is hivatalos lehet. Viszont a nyilvános ünnepélyeken minél gyakrabban vegyenek részt a növendékek. (*Népnevelők Egyesülete.*)

Olyan ünnepélyeket, a melyekre hosszasabban kell készülni, minél kevesebbet rendezzen az intézet. Az iskolai ünnepélyeknél a növendékeket csak annyira kell felhasználni, hogy iskolai teendőiket ne mulasztják. (*Csurgó.*)

A nemzetiségi vidékeken a különleges hazafiúi missionarius czélok figyelembe veendő. (*Margitai.*)

Az ilyen vidékeken lévő képzőkben különös gonddal kell ápolni a hazafias szellemet. (*Margitai, Znió.*)

Az ilyen intézetekben a magyar ajkú növendékeket arra kell szok-

tatni, hogy tapintatosan és megnyerő modorban bánjanak a más ajkú növendékekkel. (*Margitai.*)

A nemzetiségi vidékeken elhelyezett tanítóképzők növendékeinek többségét a magyar fiúk alkossák. E célból az állami képzőkbe stipendiummal felvett növendékek egyik képzőből a másikba kölcsönösen áthelyezendők. (*Znió.*)

A magyar nemzeti érdekek szempontjából szükséges volna, hogy az iskolafentartók a képesített tanítók alkalmazása előtt megkérdeznék a tanári testületeket a jelöltek megbízhatósága iránt. (*Igló.*)

A tanítónőképzőkben.

A tanítóképzőkben alkalmazott nevelési elvek általában irányadók a tanítónőképzőkre is, de alkalmazásuknál tekintettel kell lenni a felnőtt leányoknál mutatkozó nőies hajlamokra; milyenek a saját otthon utáni vágy, a külső csín kedvelése, a szorosabban fűződő barátság iránti hajlam, az eszményi iránti fogékonyság s általában az érzékenyebb s finomabb női kedély. (*A javaslattevők, Kolozsvár, Buda, Győr, általában.*)

Ezért a női internátusokban a fegyelmezésnek alapvonása főként a szeretet legyen. (*A javaslattevők általában Kolozsvár, Győr, Buda.*)

Nagy gondot kell fordítani az érzelmeik, különösen a vallásos, a hazafias és a családias érzelmeik nevelésére. (*A javaslattevők, általában.*)

A vallásos érzelem ápolása céljából gondoskodni kell arról, hogy minden növendék szorgalmasan és pontosan eleget tegyen a vallás követelte kötelességeknek. (*Kolozsvár.*) Az összes növendékek naponként többször (reggel, este, iskola kezdetén, végén, ebéd előtt, után) közösen imádkozzanak.

A hazafias érzések ápolása céljából többször hazafias ünnepek rendezendők, amelyekben az egész intézet részt vegyen. (*Kolozsvár.*)

A családiaság érzelmének ápolása szempontjából szükséges, hogy a növendékek bizonyos korlátok között szabadoknak, otthonosoknak és boldogoknak érezzék magukat. Ezért 4—5-en, legfeljebb 10-enként éljenek csoportokban és engedtessek meg nekik, hogy lakószobájukat kellő felügyelet mellett saját akaratuk szerint rendezhessék be, így például csecsebecséiket kirakhassák, virágokat ápolhassanak, képeket felügyszthessenek stb. (*Kolozsvár.*)

A társadalommal való érintkezés tanítónői növendékeknel is szükséges, de ebben különös elővigyázat alkalmazandó. A társadalmi szokások, a jó modor elsajátításának fő eszköze azonban a nevelők és tanárok példája legyen. (*Kolozsvár.*)

Mivel a tanítónőképzőkben igen sokféle rangú, nyelvű és nemzeti-ségű növendékek vannak együtt, azért különös gond fordítandó arra, hogy a nevelésben ezen különbségek érzése teljesen elenyésszék; a gondozásban és szeretetben mindenkinek egyenlő része legyen. Kívánatos, hogy az internátus növendékei egyenruhát viseljenek. (*Kolozsvár.*)

A bennlakás vezetése.

A tanítóképzőkben.

Törekedjék az internátusi nevelés a családi nevelést pótolni, ezért az internátus vezetője a növendékek *nevelője* legyen. (*Znió*.)

A nevelő legyen pedagógiailag szakavatott, érett, tapintatos, jóindulatú, emberszerető, életkedvvel s az ifjúi kedélyre atyai szigorral hatni tudó lélek. (*Arad*).

A nevelés nehéz munkája rendszerint nem bízható kezdő tanárra, még kevésbé az intézetet éppen végzett növendékre, hanem a tanári testületnek egyik tapasztalt és rátermett tagjára, a ki munkájáért felelős és ezért külön díjazásban részesítendő. (*Znió, Székelykeresztúr*).

A felügyelő tanár nevelő munkája csak úgy lehet sikeres, hogyha állandóan a növendékek közelében és mennél gyakrabban azok között tartózkodik, a miért lakásának az intézetben és ott is az internátusi helyiségek között kell lennie, azonkívül kellő számú segéd- és szolgazeméllyzettel rendelkezék. (*Znió*).

Az internátusi vezetőnek a felügyeletben (de nem a nevelésben) az értelmesebb és megbízhatóbb növendékek is segédkezhetnek. (*Znió*)

A felügyelő tanár hatásköre önálló legyen. Az intézet igazgatója a felügyelő tanár munkásságának ne irányítója, hanem olyan ellenőrzője legyen, mint a milyen ellenőre a tanárok munkásságának általában. (*Znió, Igló*).

Az igazgató a köztartás anyagi ügyeinek vezetésétől is mentessék fel, hogy minden idejét s erejét az intézet szellemi ügyeinek intézésére használhassa. (*Igló*).

* * *

Az internátusi rend és fegyelem fentartása egészen az igazgató kezében legyen. Az igazgatónak sok irányú nagy elfoglaltatása miatt szüksége van segítségre. Ezen célból végzett oklévelés tanítók alkalmaztassanak fizetéssel az intézetekben, s ezek, valamint az idősebb növendékek, mint felügyelő-hetesek, teljesítsék a növendéke feletti felügyeletet és végezzék a rendfentartási dolgokat. (*Margitai*).

* * *

A pavillon-rendszer szerint épült internátusokban a növendékcsoportokra több bennlakó tanár ügyeljen fel. (*Csurgó*).

A közös étkezésre a bennlakó tanárok felváltva ügyeljenek fel. (*Csurgó*).

* * *

Az egyes intézetek internátusaiban külön alkalmazandó nevelési és életrendi szabályzatok elveit és főbb pontjait a tanári testület állapítsa meg. (*Igló*).

A tanítónőképzőkben.

A tanítónőképzőkben a nevelő eljárása olyan legyen, hogy a növendékek iránta szeretetet és bizalmat érezzenek. Ezért a nevelő a növendékeknek a szerető szív melegétől áthatott gondos anyja legyen. (*Győr*).

Mint minden intézetben, úgy a tanítónőképzőkben is, a tanári testület minden tagja folyjon be a nőtanítványok nevelésére, de a nevelés, fegyelmzés és felügyelet mégis a tanári testületnek főleg nőtagjait illeti meg. (*Kolozsvár*).

A növendékek közvetlen nevelői és gondozói a tanítónők, a kik a rájuk bízott növendékcsoportokat (családokat) az igazgatóval történt közös megállapodás szerint nevelik és gondozzák. A felügyelet és felelősség azonban az igazgatót illeti meg; megszabja a nevelés irányelveit, szellemét, fentartja az összetartást a testületben és az intézetben; vezeti közvetlenül az anyagi ügyeket. (*Kolozsvár*).

Az intézeti internátusi szabályzatot az igazgató a nevelő tanító-nőkkel közösen állapítja meg.

A künnlakás.¹⁾

A tanítónövendékek nevelését oly művelt családokra szabad és kell bízni, a melyek komoly biztosítékot nyújthatnak arra nézve, hogy az általuk befogadott ifjak nevelését helyes irányban fogják vezetni.

Egy családnál háromnál több ifjú ne helyeztessék el, mert különben az internátus hátrányai nem volnának megszüntethetők.

A növendékek lakása egyszerűen és kényelmesen bútorozott szoba legyen. Lehetőleg két szoba álljon rendelkezésükre, egy dolgozó- és egy hálószoba.

A tisztaságra és a rendre a családfők ügyelnek fel.

Irányadónak tekintessék a családok nevelésénél, hogy azok a növendékeket családtagokul tekintsék s oly jóságos és bizalmas bánásmódban részesítsék, mint a házhoz tartozó gyermekeket és ébreszszék fel a növendékekben a hálaérzet és az őszinteség érzelmét. A növendékek együtt étkezzenek a családdal.

A növendékeknek az externátusokban, a mennyire ez az iskolai követelményekkel összefér, a legszélsőbb határig menő szabadság adassék. A növendékeket ne a szigorú szabályok (a szabad kimenetel korlátozása), hanem az iskolai tanulmányoknak elvégzése kössék lakásukhoz. Korlátozó és büntető rendszabályokat (a szabad kimenetel eltiltása, a zseb- és segélypénz elvonása) csak a hanyag és erkölcstelen tanulókkal szemben és csak a végső esetben kell alkalmazni.

Az externátusok vezetése az igazgató teendője. Az igazgató a

¹⁾ A künnlakás szervezetéről szóló javaslatokat nagyjából a francia m á c o n i tanítóképző-intézetben fennálló szabályok szerint (l. Magyar Tanítóképző 1893. évf. III. —IV. füz. 229. lapját) állítottam össze, részint azért, mert tanári testületeink az externátusok szervezetével nem foglalkoznak, részint, mivel e szervezetet a Z n i ó i tanári testület követendő mintaképpen elfogadta.

növendékekkel gyakran érintkezzék az iskolában, ismerje ki lelkületüket, kísérje figyelemmel testi és lelki állapotait és folytonos figyelmeztetésekkel és t a n á c s o k k a l hasson rájuk és tartsa őket vissza ártalmas és erkölcstelen helyek látogatásától. Különösen fontos, hogy oly foglalkozásokkal lássa el a növendékeket (rovar- és növénygyűjtés, tájképrajzolás, játékok, kirándulások), a melyek őket szabad idejüknek kellemes és hasznos eltöltetésére buzdítsa.

Az igazgató első sorban magoktól a növendékektől kérdezősködjek otthoni viszonyaikról, azonkívül minden hónapban legalább egyszer látogassa meg a szállásadókat és tudakozódjék a növendékekről. A tapasztalt bajok és hiányok megszüntetéséről tapintatosan gondoskodik.

* * *

A künnlakó növendékek élete és cselekvése az externátusokban is szigorúan körülírandó és ellenőrizendő, a szabad kimenetel bizonyos fokig korlátozandó (záróóra). A növendékek foglalkozását, magaviseletét a megbízott tanár gyakran, lehetőleg naponként, ellenőrizze. (*Margitai*.)

* * *

Hogy a tanítónövendékek a művelt családoknál elhelyezhetők legyenek, óhajtandó, hogy az állam azon összeget, a melyet az internátusok fentartására fordítana, a növendékek segélyének pótlására fordítsa. (*Népnevelők Egyesülete*.)

Budapest, 1894. január 21.

Összeállította:

Nagy László,
titkár.

A tanítóképző tanárképzésről.

Alapelv. Azon különleges feladatok teljesítésére, melyekkel tanítóképző intézeteinknek megbirkózniok kell, azok tanárai képzésére különös gondot és figyelmet szükséges fordítani; azok képzése tehát külön szervezetű intézetben egész hazánkra nézve együttesen történjék. Egységes kiképzésben, egységes képesítésben részesüljenek tehát hazánk összes állami és telekezeti tanítóképző tanárai (addig is, míg a tanítóképzés ügye kizárólagosan az állam kezében lesz.)

A képzés általános jellege, színvonala. A tanítóképző tanárok tudományos képzésének legalább azon a fokon kell állnia, mint a középiskolai tanárokének, de szélesebb körűnek és gyakorlatibb irányúnak kell lennie. A polgári-iskolákra képzett tanítóknál utóbbi megvan, de behatóbb szakismeret kívánatos.

A képzés helye. Minthogy a képzőtanároktól oly sok ismereteket is követelünk, melyek elsajátítására az egyetem nem nyújt alkalmat; minthogy a képzést egyöntetűnek és összefüggőnek óhajtjuk: természetes következmény, hogy ezen feladatot csak külön, e célra berendezett intézet képes teljesíteni. Ily szakintézetté czélszerű módon átalakítható a Paedagogium.

A felvétel. A külön szervezendő tanárképzőbe vétessék fel, ki jó tanítóképesítő oklevéllel vagy érettségi bizonyítvánnyal bír. Az érettségi bizonyítvány pótlása a neveléstanból teendő vizsgával felesleges, mert a bölcsészeti tantárgyak a tanárképzőben előfordulnak.

A tanárképző általános szervezete a Paedagogiumban. A mostani polgáriskolai három évi kursus a föléje állított két évi tanárképzővel egy szerves egészzé olvasztassék össze, és akadémiai rangra emeltessék öt évre terjedő tanfolyammal. Az elemi tanítóképző szolgáljon gyakorló iskolául.

A tanárok díjazása legyen megfelelő az akadémiai rangnak.

A négy alsó osztályban a szakok szerinti ismeretszerzés a főczél, az V-ik tanfolyamban főfeladat a gyakorlatszerzés, iskolaszervezés és a tanítóképzőkben előforduló adminisztratív teendőkkel való megismerkedés.

Internatussal legyen a tanárképző intézet ellátva, de ne legyen kötelező, legfeljebb az utolsó tanfolyam néhány hónapjában, az adminisztratív teendőkkel való megismerkedés végett.¹

A tanárképző részletes szervezete a Paedagogiumban. Minthogy elemi tanítóképző és polgári isk. tanítóképző között távolról sincsen oly szerves összefüggés, mint az előbbeni és a tanárképző között, s minthogy utóbbinak kell, hogy legyen annyi hallgatója, mely egy-egy tanfolyamnak elegendő teendőt nyújt, ha hivatva lesz az egész ország tanítóképzőit tanerőkkel ellátni, azért a Paedagogiumban a polgári tanítóképzéstől egészen eltekintve «tanítóképző-tanári akadémia» állítandó.

Utóbbi feltétel valószínűleg még nagyon messze jövőben fog bekövetkezni, azért egyelőre a tanárképzőben polg. isk. tanítókat is lehet képezni.²

Az egyes szakcsoportok megállapításánál szem előtt tartandó főleg a tanítóképzők új tanterve s ezen új tanterv alapján a képzendő tanárok szükséglete.

Szükséges leend 1) egy bölcsészet-pedagógiai, 2) egy magyaryelv-irodalmi és németnyelvi; 3) egy történelem-földrajzi; 4) egy mennyiség-természettani; 5) egy természetrajz-gazdaságtani; 6) egy zenei; 7) egy rajz- kézimunkai és 8) tornászati szak. Ezen szakcsoportokban sajátíttatik el az elmélet, a tárgyismeret, míg a tanításbeli ügyesség a 4-ik, főleg az ötödik tanév alatt az elemi tanítóképzőben gyakoroltatik. Az adminisztratív gyakorlatok helye az egész intézet, ideje az ötödik tanév.

Ezen szakok közül a tanárjelölt tehetsége és hajlama szerint egyet-kettőt szabadon választhat. Azonban mindenkinek kell tanulnia a pedagógia és didaktika elméletét.

Ma az általános műveltséghez némi zeneismeret is kell. Tanítóképző tanár sem tagadhatja, hogy a zene gyakorlása üres magánórákban vagy arra képes társaságban mily nemes élvezetet nyújt: de maga

¹ Legyen-e a Paedagogiumban az elemi tanítóképzőn és akadémián kívül még más tanintézet is, annak megvitatása nem tartozik ide.

² Kimerítő részletekbe a tárgy bősége és időm rövidsége miatt nem bocsátkozhatom, azért a beosztást csak főbb vonásokban rajzolom.

a hivatalos állás is sokszor hozza magával, hogy bármely tanára az intézetnek gyakorlati hasznát is veszi zeneismeretének. Németországban nem is oly ritka, hogy képző tanító (seminarlehrer) az egyik órában számtant, a rá következőben hegedűt tanít. A tanári tanfolyamba felvett növendékek jobbra okl. tanítók, tehát az elemi képző négy osztályát végezték és némi elemi zeneismerettel bírnak. Miért ne lehetne a zenetanulást a tanárképzőben folytatni? Talán szegény az a tanárjelöltre nézve? Természetesen felesleges itt megjegyezni, hogy a zene ezen általános gyakorlása és a zenetanárságra készülő ifjak zene-művelése között a részletes szervezés nagy különbséget fog tenni.

Ha a zene gyakorlását általánosságban kívánatosnak tartom, úgy határozottan minden jelölt kötelességévé tennem a rendes tornászást: nem is nevezném az egyik szakcsoportot tornászatinak, hanem azt mondanám, minden intézeti növendék kötelezőleg tartozik hetenkint 2—3 órában rendszeresen tornászni. Ezzel tartozik saját egészségének, s az intézetnek, melynél alkalmaztatni fog.

A képesítő vizsgálat. A vizsgálati bizottság áll a tanárképző akadémiának összes tanáraiból az igazgató elnöklete alatt. A szakvizsgákon jelen van egy-egy miniszteri megbízott. Ki a vizsgát sikerrel letette, «tanítóképző-intézeti tanári» oklevelet nyer.

Az oklevél a tanítóképző tanárságra jogosít, de birtokosa szükségből középiskolai tanár is lehet, valamint középiskolai oklevél alapján is alkalmazható valaki saját szakmájára tanítóképző tanárnak.

Vizsgára csak az bocsátható, ki az akadémiai tanfolyamot bevégezte, vagy megfelelő egyetemi tanulmányokat tett.

Más kivételnek nincsen helye.

Ellenben oly elemi vagy polgáriskolai tanítók, kik magokat a gyakorlat és elmélet terén kitüntetik, «honoris causa» alkalmazhatók a tanítóképzőknél mint rendes tanárok is.

A gyakorló-iskolában jó elemi isk. oklevéllel és egy-két évi gyakorlattal bíró fiatal tanítók alkalmaztassanak.

A tanítóképző tanári állás. A fennebbi módzatokkal kinevezett elméleti és gyakorlati rendes tanárok egyenlő terhekkal alkalmaztassanak, mint például 3 évi ideiglenes, azután végleges minőségben.

A díjazás az 1893. IV. t. cz. értelmében történjék.

A mostani segédtanári intézmény eltörölnendő. A rendes tanárok közül egy, kettő bizandó meg a segédtanári teendőkkel, melyek teljesítéseért némi külön tiszteletdíjban részesüljenek, a mennyiben e téren felmerülő teendők több időt vesznek igénybe rendes hivatalos foglalkozási idejüknél.

Baja.

Dr. Bartsch Samu.

A tanárképzés ügye a testületek előtt.

Alant közöljük a tanári testületeknek a tanítóképző intézeti tanárképzés ügyében egyesületünk elnökségéhez beküldött javaslatait. A kitűzött határidőig, február 1-ig, 7 tanári testülettől érkezett be mu-

kálat. A határidő rövidségének és nem az érdeklődés hiányának tudjuk be, hogy eddig több dolgozat nem érkezett be ez ügyről, a melynél fontosabb nem volt még szőnyegen egyesületünk fernállása óta.

Hogy az érdeklődés tényleg élénk, mutatja az a körülmény is, hogy oly testületek is küldtek már be eddig is javaslatokat, a melyek az egyesület választmánya által kiküldött tetteket legalább a magok kebelében nem szokták tárgyalni.

Jelen bevezető soroknak nem is az a célja, hogy a tanári testületeket és egyeseket a munkára felbuzdítsa, mert meg vagyunk győződve, nincs oly testület vagy tanítóképző tanár, a ki ne érezné az erkölcsi kötelesség súlyát, lelkiismeretének ösztönzését ez ügygel szemben. Csupán arra akarjuk kérni a tanári testületeket, tanító egyesületeket s esetleg az egyeseket, hogy munkálataikat minél előbb küldjék be, hogy a választmány a tárgyalás alkalmával figyelembe vehesse azokat.

Jelen füzetünkben csak azon hét tanári testület javaslatait közöljük, a melyek február elsejéig küldték be az elnökséghez munkáikat; végül pedig értesítünk azon mozgalomról, a melyet ez ügy a tanítóság körében tamasztott.

A csurgói tanítóképző tanári testületének véleménye.

1. A képzés általános jellegéről és színvonaláról azt véli, hogy a tanítóképző tanárok tudományos képzésének azon a fokon kell állania, mint a középiskolai tanárokénak.

2. A képzés helyéről véleménye, hogy a tanítóképző tanárok elméleti képzése az egyetemen történjék, a gyakorlati képzés pedig ennek befejeztével az állami tanítóképzőknél, hová a jelöltek 1—1 évre áll. segély mellett az országban szétosztatnának.

3. A feltétel tekintetében szorosán ragaszkodik a tanári kar azon elvhez, hogy az egyetemet oly okleveles elemi tanítók számára, kik a négy évi képzőintézeti tanfolyamot nyilvánosan végezték, feltétlenül meg kell nyitni, s megengedni, hogy az ily jelöltek az egyetem bölcsészeti karába mint rendes egyetemi polgárok fölvetessenek.

4. Külön szervezetet a tanítóképző tanárok képzése céljából az egyetemen nem óhajtunk; a jelöltek a középiskolai tanárokkal közösen képeztessenek, csupán a hospitalás történjék a budapesti Paedagogiumban.

5. Az elméleti vizsgálat az egyetemen történjék, a gyakorlati vizsgálatot pedig pótolja az 1 évi hospitalás valamely áll. tanítóképzőben.

6. A tanítóképző-tanári állás szervezésére nézve azon álláspontot foglaljuk el, hogy mind az elméleti, mind a gyakorlati tárgyak tanárai három évre ideiglenesen neveztesse ki, azután pedig mint rendes tanárok véglegesítsessenek.

Csurgón, 1894. január 30.

Mátrai Gyula
igazgató.

Bárány Gyula
jegyző.

A dévai tanítóképző javaslatai.

— Jegyzőkönyvi kivonat a január 25-én tartott ülésről. —

I., Olvastattott a «Tanítóképzőintézeti tanárok orsz. egyesülete» választmányának átirata, melyben tanári karunkat véleménynyilvánításra hívja fel:

a) Hol és miképpen történjék a tanítóképző intézeti tanárok képzése?

b) Mikor tartassék az egyesület legközelebbi gyűlése?

Tanári karunk beható tárgyalás után a következőket veszi jegyzőkönyvre:

a) A tanítóképző tanárok képzése illetve képesítése feltétlenül a tudományos egyetemre utasítandó.

A tanítóképző tanárnak oly fontos az állása, hogy általános és tudományos szakképzettséggel kell bírnia, ha azt méltóan akarja betölteni. Ily ismeretek nyújtására ez idő szerint csak az egyetem alkalmas.

A Paedagogium, mostani szervezete mellett, tanítóképző tanárképzésre képtelen. megfelelő tanári karral ellátása, a mikor Budapesten van a tud. egyetem, alig képzelhető.

Nem körültekintő fölfogás az, mely szoros értelemben vett külön tanítóképző tanárképzést kíván, mely nem csak annak szolgál akadályul, hogy kizárja sorainkból azon jelesebb és tapasztaltabb középiskolai tanárokat, kik éppen hivatva volnának s kedvük és hivatásuk is volna e téren működni; — hanem egyúttal a képzőintézeti tanárságra képesítettek elől is elzárja az összes középiskolákat s a képzők csekély száma miatt 8—10—12 évig segédtanárságra kárhozzatja azt az ifjú embert, ki talán több évet töltött az iskola padjain, mint az, a ki középiskolákra képesítettetett.

A tanítóképző intézeti tanárok képesítésének merev elkülönítése, a mi könnyen lefokozásnak fog tekintetni, anyagilag is meg fogja magát boszulni; helyzetünk hátrányát bő alkalmunk volt legközelebről is tapasztalni. — Tanári karunk szigorúan kívánja, hogy e kérdés nagyon körültekintően intézessék el, nehogy azt is elveszítsük a réven, a mit nyertünk a vámon.

b) Tanári karunk a legközelebbi közgyűlést a husvéti szünnapok alatt kívánja megtartani.

c) Végül elodázhatalannak látjuk, hogy a «képzőintézeti tanfelügyelet kérdése» a tárgysorozatba felvétessék, miként az utóbbi közgyűlésen egyhangúlag határozottatott.

Kibédy Lajos
helyettes igazgató.

Lászárics János
tk. jegyző.

Az iglói tanítóképző intézet javaslatai.

a) *A tanítóképző intézeti tanárok képzése.*

I. Az egységes tanítás és nevelés érdekében a tanítóképző tanárképzés egységes legyen.

II. A tanárképzőben a hazai összes tanítóképzők számára képeztetnek és képesítettnek a tanárok.

III. A tanítóképző tanárnak filozófiai alapon nyugvó tudományos pedagógiai, és széleskörű, de egyszersmind mély szaktudományi képzettségének kell lennie, melyet a népoktatási intézetek pedagógiájában való gyakorlati jártasság egészít ki.

IV. A tanítóképző tanárképzés a Paedagogiumban történjék.

V. A polgári képző fölél közös tanárkarral két évi tanfolyamú tanárképző szerveztetik, hol a jelöltek az ööképzési jelleg megszüntetésével rendszeres és a tudományosság színvonalán álló előadások által képeztetnek.

VI. A Paedagogiumban levő elemi tanítóképző külöu tanárkarral szervezve a tanárképző gyakorló iskolájává lesz.

VII. A tanárképzés színvonalának emelése céljából a) már a polgári képző szakcsoportjai is a rokonszak épségének és a szélesebb körű képzésnek szem előltt tartásával a szűkebb csoportokra osztathatók; a tanári tanfolyamon pedig a beosztás által még inkább kifejezést nyerjen a szigorú, a képzők igényeihez mért szakképzés. b) A felállítandó filozófia-pedagógiai tanszéken kívül a szigorú szakrendszer életbe léptetése végett a tanári létszám minden egyes szakon a szükséghez mérten szaporítandó.

VIII. A Paedagogium akadémiái jelleget, tanárai egyetemi tanári fizetést kapjanak.

IX. A jelöltek a polgári képzőbe elemi tanítói oklevél vagy érettségi bizonyítvány alapján, a tanári tanfolyamra pedig a polgári képző végzett és kitünő képesítésű jelöltjein kívül oly polgáriskolai tanárok veendőik fel, kik polg. isk. tanképesítő-okleveleiket magánúton való készüléssel szerezték, de három évi gyakorlati működésükben kiváló tanerőnek bizonyultak.

X. A végzett jelöltek képesítő vizsgálatot tesznek s erről Tanítóképző-intézeti Tanári Oklevelet kapnak.

XI. Állítassék föl Országos Tanítóképző-intézeti Tanárvizsgáló Bizottság; ennek tagjai a tanfolyam tanárain kívül a szakbiztosok és a miniszteri biztos.

XII. Vizsgálatra csak azok bocsáthatók, kik a tanári tanfolyamot elvégezték.

XIII. Tanítóképző tanári állásra csak az alkalmazható, ki képző-intézeti tanári oklevelet nyert; és csak azon tanszakra, melyre oklevele szól.

XIV. A segédtanári állás megszüntetendő és helyette minden tanárra kötelező, három évig tartó helyettes tanári állás szervezendő.

XV. A gyakorló iskola tanítója csak oly elemi iskolai tanítói oklevéllel bíró egyén lehet, ki 8—10 évi tanítói működése közben kimutatta, hogy erre alkalmas is. Fizetése a többi tanárokéval egyenlő legyen.

b) *A folyó évi közgyűlés ideje.*

Mivel a tanári kar több tagja helyi viszonyok miatt a husvétii szünidő alatt nem vehetne részt a közgyűlésben, a testület a közgyűlés idejéül a nagy szünidőt javasolja.

Iglón, 1893. évi január 26-án.

Arányi Antal,
tanáriszéki elnök

Karoliny Mihály,
tanáriszéki jegyző.

A kolozsvári tanítónőképző tanári testületének javaslatai.

— Kivonat a január hó 27-én tartott rendes ülés jegyzőkönyvéből. —

a) *Tanítóképző tanárok képzése.*

a) Tanári testületünk a tanárok képzésére nézve Kovács Béla tanár által előre kidolgozott javaslatot beható eszmecsere után elfogadta és következőkben jegyzőkönyvbe iktatni határozta:

1. A tanítóképzés különböző feladatai (pedagógiai, elméleti és gyakorlati követelmények) megfelelő mértékben legyenek irányadók a képző-intézeti tanárok képzésében.

2. Sem a középiskolai tanárképzés mai rendszere, sem a polgári tanítóképző fölé ideiglenesen szervezett tanárképző tanfolyam rendszere nem szolgálhat mintául a tanítóképzőintézeti tanárképzés szervezésére nézve. Amazt az egyoldalúság, a gyakorlati képzés hiányossága, ezt pedig a filozófiai és tudományos szakképzés kellő mértékének megszerzésére vonatkozó bizonytalanság jellemzik.

3. A különböző középfokú intézetek tanárainak képzése együttesen oldassék meg és egységesen szerveztessék, (Kármán.)

4. Az a tanárjelölt, a ki tanítóképzői állásra is óhajtja képesítése körét kiterjeszteni, legyen köteles a kijelölt elemi iskolák rendszeres látogatásáról, valamint az ezekben és az elemi tanítóképzőben tartott gyakorlati tanításairól bizonyítványt felmutatni, az elemi módszertanból és az iskolai szervezetenből pedig külön vizsgát letenni. Mindezeknek eredménye aztán tanári oklevelében külön feltüntetendő.

5. A tanárképzés tanfolyama 4 évig tartson. (A gyakorlati évvel 5 évig.)

6. A tanfolyam első évére az vétessék fel, a kinek tanítói oklevele vagy érettségi bizonyítványa van. A polgári iskolai tanítói oklevéllel pedig, ha a polg. isk. tanítóképzőnek a jelenleginél helyesebb szakcsoport beosztása lesz, a tanárképző 4-ik évére lehessen beiratkozni.

7. A tanárképző határozottan internátussal legyen kapcsolatban s az ebben résztvevő tanárjelölt segédkezzék az internátust vezető tanár adminisztratív teendőiben.

8. A zenetanárok képzése a zeneakadémián történjék s e célra a zeneakadémián tanfolyam szerveztessék.

9. A rajztanárok a rajztanárképzőben képeztessenek.

10. Mind a zene-, mind a rajztanárok, ha képesítetéseket képző-intézeti állásokra is óhajtják kiterjeszteni, az elemi pedagógiából és

iskolai szervezettanból vizsgálatot tegyenek s képesítések előtt gyakorlati tanítások tartására köteleztessenek elemi iskolákban és tanítóképzőkben.

II. A tanítónőképzői tanárnők képzése egy a budapesti polgári iskolai tanítónő-képzővel kapcsolatban felállítandó külön tanfolyamon történjék.

b) A közgyűlés ideje.

A közgyűlés megtartására nézve testületünk a nagyszünet elejét óhajtja, mert a vidéki benlakásos képzők igazgatói, benlakó tanárai és tanítónői a mindenesetre több napig tartó gyűlésre évközben az intézetből el nem távozhatnak s így a gyűlésen való megjelenésükben akadályoztatnak.

Lázárné Kasztner Janka,
ig. elnök.

Pischl Iduna,
jegyző.

Az országos isr. tanítóképző-intézet javaslata.

I. A képzés színvonala.

Elv: Egyenrangú képzettségi fok a középiskolai tanárokéval.

1. Csak egyetemen (Budapesten, Kolozsvárt) lehet tanulni (mennyiségtan, természettudományi szakot műgyetemen is).
2. Csak érettségi bizonyítvánnyal vagy jeles tanítói oklevéllel lehet ott felvétetni.
3. Csak öt évi kurzus elegendő.

II. A képzés módja.

1. Elméleti képzés.

Elv: közös a középiskolai tanárjelöltekével.

a) Alapvizsgálat.

b) Szakvizsgálat.

2. Gyakorlati képzés.

Elv: különösen népoktatási intézetek pedagógiájára irányul, eszerint eltérő a középiskolai tanárjelöltekétől.

a) Kezdődik az alapvizsgálat után.

b) Történik egy arra alkalmas tanítóképzőben.

III. A képesítő vizsgálat.

a) Szaktárgyak csoportosítása a tanítóképzők követelményei szerint történjék.

b) Országos vizsgáló-bizottság oklevelet ad ki, melyben ki van téve: tanítóképzői oktatásra képesít-e, vagy középiskolaira, vagy mind a kettőre.

IV. A képesítés mivolta.

Elv: Egyenrangú a középiskolai tanárokéval.

a) középiskolai tanár lehessen képzői is és megfordítva (a gyakor-

lati képzés így rendezendő), épen úgy, a mint tudomány egyetemi tanár lehet műegyetemen és megfordítva, vagy gimnáziumi tanár lehet reáliskolai és viszont.

b) Egyforma rang, egyforma fizetés.
Budapest 1894. január 31.

Bánóczi Fózsef,
igazgató.

A sárospataki tanítóképző-intézet javaslata.

— Kivonat a tanári kar január 17-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből. —

A tanárképzés.

Olvastatott a tanítóképző tanárok országos egyesületének választmánya által a tanítóképzői tanárok képzése tárgyában tanári testületünkhöz küldött dolgozata. A dolgozatok minden tanár által már előzetesen tanulmányozván, következő megállapodás történt.

a) Tanári kar hosszabb eszmecsere után a tanárképzésre az egyetem i k é p z é s t fogadta el.

b) A tanítóképzőt végzett növendékeknek az egyetemre való bocsátását (a filológiai szakon kívül) tanárikar nem kívánja megszorítani.

c) Nemcsak tanítóképzői, hanem középiskolai tanár is lehet az egyetemen a tanfolyamot végzett egyén.

d) A tanítóképző és középiskolai tanárok együtt képeztesse az egyetemen.

e) A kik a tanítóképzői tanári pályára készülnek, köteleztessenek szaktárgyaikat a képző-intézeti tantárgyak arányában választani.

f) A tanítóképző tanári vizsgáló-bizottság azonos a középiskolai tanárvizsgáló-bizottsággal, azonban a képzőintézeti tanárjelöltek vizsgálására tanítóképző tanárok is alkalmaztassanak.

g) A tanárképző-intézet mellett elemi gyakorióiskola is álltassék.

A közgyűlés ideje.

Tanárikarunk ajánlja, hogy a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének közgyűlése Debreczenben a nagy szünidő alatt az országos tanszer-kiállítással egyidejűleg tartassék.

Kiadta Sárospatakon, 1894. január 30-án.

Dezső Lajos,
tkp. igazgató, a tanáriszék elnöke

Kapitány Fános,
a tanáriszék jegyzője

A znióváraljai tanítóképző tanári karának határozata.

A znióváraljai áll. tanítóképző-intézet tanári kara f. é. jan. 17-én tartott tanácskormányán foglalkozott a Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete választmányának a tanártestületekhez intézett, s 1) a legközelebbi közgyűlés idejére, 2) a tanítóképző tanárok képzésére vonatkozó kérdéseivel;

a közgyűlés idejére nézve egyhangulag a jövő husvét i s z ü n e t idejében allapodott meg;

a képzőintézeti tanárképzés kérdésére nézve pedig határozta:

tekintve, hogy képző-intézeti tanárokká kizárólag a népoktatás elvei szerint készült ifjakat, tehát tanítókat kíván alkalmaztatni; tekintve hogy a tanítóknak ez idő szerint legmagasabb továbbképző intézete a Paedagogium; tekintve a Paedagogiumnak a tanítóképző-intézeti oktatás szempontjából mind az elméleti, mind a gyakorlati képzésben az egyetemi képzés felett való előnyeit; tekintve végül, hogy azon nimbusért, melyet az egyetemi képzés a képzőintézeti tanárkarnak netán kölcsönözne, nem hajlandó feláldozni a tanítóképzésnek népoktatási jellegét: a tanítóképző-intézeti tanárképzésre a tanári kar, a Paedagogiumot ítéli hivatottnak. A képzés és képesítés részleteire nézve pedig a Paedagogium (emlékirat), Felméri és Mohar elveit teszi magáévá.

Znióvárálja, 1894. jan. 19.

Somogyi Géza,
elnök.

Kutnyánszky Jenő,
jegyző

A tanárképzés a tanítóegyesületek előtt.

A felhívást és a javaslatok kimutatását a tanárképzésről azon tanítótestületeknek is megküldtük, a melyek a tanítóképző tanárok egyesületével tagsági viszonyban vannak. Eddig még csak egyetlen tanítótestület, az aradvidéki tanítóegyesület, készített és küldött be munkálatot; a Budapesti Tanítótestület és a Népkövelők Budapesti Egyesülete pedig kitűzte tárgyalásra a tanárképzést.

Azt hisszük, szintén nem a közöny, hanem az idő rövidsége az oka annak, hogy eddig csak ezek a testületek indították meg a tanácskozássoknak rendesen lassú és nehézkes folyamát ezen tételről. Reméljük tehát, hogy lesznek más egyesületek is, a kik érdemesnek fogják tartani az ügyet, hogy vele behatóan foglalkozzanak és róla véleményt nyilvánítsanak. Hiszen ez tétel oly általános érdekű és népoktatásunk egyetemes fejlődésére oly nagy befolyású, hogy csudálkozunk, sőt megütköznünk kellene, ha ennek eldöntése nem keltene általános mozgalmat a tanítóság közt s a népoktatási körökben. Tulajdonképen nemcsak azon tanítóegyesületekben, a melyek erre felkértek, hanem mindenikben kellene tárgyalni a tanítóképző-intézeti tanárképzés ügyét; mert csak akkor remélhetjük, hogy ez ügy országos érdekeknek megfelelőleg oldatik meg, ha a tanácskozás folyama széles körben veti hullámaint, ha a tanítóság szava döntő erővel nyilvánul e dologban.

Elismerés illeti az Aradvidéki Tanítóegyesületet, a mely a kebelében honoló tevékeny és erélyes szellemhez híven haladék nélkül munkához látott és a jeles dolgozat beküldése által bebizonyította, hogy van érzéke a népoktatás magasabb érdekei iránt. Fogadja a Budapesti Tanítótestület és a Népkövelők Budapesti Egyesülete is köszönetünk s elismerésünk kifejezését, hogy felvették e tételt tárgyalásaik keretébe. Reméljük, hogy az ő nemes példájuk követésre fogja indítani hazánk többi tanítóegyesületeit is.

Azon czélból, hogy beszámoljunk azon érdeklődésről és mozgalomról, a melyet a tanárképzés ügye a tanítóegyesületek körében keltett, közöljük :

1. a Budapesti Tanítótestületnek egyesületünk elnökségéhez ez ügyben intézett átiratát ;
2. Schön Józsefnek, a Népmvelők Budapesti Egyesületében a pedagógiai szakosztály elnökének, felhívását, a mely a Népmvelők Lapja f. é. 4-ik (január 27-iki számában) »Mennyit érünk ?« czimmel jelent meg ;
3. Az Aradvidéki Tanítóegylet munkálatát és kísérő iratát.

A Budapesti Tanítótestület elnökségének átirata.

Tekintetes elnökség! A «Budapesti Tanítótestület» igazgató-tanácsa, f. hó 25-én tartott ülésén egyhangú lelkesedéssel fogadta egyesületüknek azon intézkedését, hogy a tanítóképző tanárok kérdésének felvetette.

Mínthogy ezen kérdés a néptanítók előléptetésének kérdésével, valamint a tanítói oklevélnek az egyetemre való kvalifikálásaival szorosan kapcsolatos, a «Budapesti Tanítótestület» mindent elkövet, hogy a «Tanítóképző-intézeti tanárok orsz. egyletét» e magas tisztség elérésében hathatósan támogassa.

Budapest 1894 január 27.

Szőke István,
titkár.

Hazafias üdvözlettel.

Fény József,
elnök.

A Népmvelők Budapesti Egyesülete pedagógiai szakosztályának felhívása a tagokhoz.

A tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének választmánya azt a nagyfontosságú kérdést teszi tagjai és a tanügygyel foglalkozó testületek és egyesületek elé: vajjon milyen legyen a tanítóképző-intézetek tanárainak képzése? Vagyis: Mennyit? mit és hogyan? tudjon az a tanár, a ki a tanítókat képezi és képesíti? Nem ismerem ez idő szerinti kérdést, mely évtizedek óta elhanyagolt népoktatásunkra nézve fontosabb volna, mint ez! Hisz a népoktatás szellemi részével a népiskolai törvény megalkotása óta nem is foglalkoztak még magasabb körökben. Nem mondom ezt szemrehányásképpen, mert vád nem érhet egy minisztert sem: Eötvösünk megteremtette a népoktatási törvényeket. Trefort a középiskolák belső szervezetét rendezte, Csáky a kisdiednevelést szabályozta és rövididőn is sokat tett a közoktatás érdekében; ám a népiskola beléletének erősebb, egészségesebb lüktetésére még kevés erőt fejtettek ki. Tény az, hogy sem a szép épületek, sem a jó tankönyvek nem fogják iskoláink belértékét emelni, hogy ha nem lesz azokban érdemes és értelmes tanító. Ezeket kell tehát első sorban nevelni, mívelni! De ki nevelje és mívelje a tanítókat? Ez a kérdések kérdése. A tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesülete, mely minden alkalommal jóleső testvéri indulattal és elismeréssel adózik a

Népnevelők Budapesti egyesületének, ezen kérdésében is kikéri a mi véleményünket és a pedagógiai szakosztály legközelebbi ülésén ezen kérdéssel fog foglalkozni.

Hogy a vita minél érdekesebb legyen, előre felhívjuk reá t. kartársaink becses figyelmét és közzé tesszük azon véleményeket, a melyek már több testülettől e kérdésre nézve a tanítóképző-intézeti tanárok orsz. egyesületének választmányához beérkeztek.¹ Ezekből láthatják t. kartársaink, hogy mennyire becsülik mások a néptanítót: a mi feladatunk lesz, hogy önmagunk értékét mi magunk határozzuk meg. Minél mélyebben hatolunk e kérdés lényegébe, annál inkább győződhetünk meg arról, hogy ez sok más, a népiskolai tanító állását illető fontos kérdéssel, az oklevél értékével stb. összefügg.

A pedagógiai szakosztály, mint eddig is, higgadtan és tárgyilagosan fogja ez ügyre vonatkozó véleményét elmondani, hogy mennyire fogják azt magasabb körökben méltatni — az azon függ, hogy mennyit érünk.

Schön József.

Az «Aradvidéki Tanítóegylet» átirata.

1. Favaslat a tanítóképző-intézetek tanárainak képzése tárgyában.

Közoktatásunknak csak akkor lesz egészséges szervezete és csak akkor fog kellő eredményt felmutatni, ha államosítják. Az e cél felé vezető első lépés a tanítóképző-intézetek államosítása kell, hogy legyen. Ezek tanárai egy bizonyos időszakig a középiskolai tanárokkal együtt képezve, állami intézményben nyerjék ezúttal együttesen és egységes szervezet alapján a kiképezést.

A képzés legyen 1. gyakorlati, 2. tudományos alapon elméleti.

Ennélfogva az, ki tanítóképző tanár óhajt lenni, kell, hogy *a*) képesített, *b*) legalább három évi gyakorlattal bíró és *c*) a bekezdésben kifejtett értelemben egyetemi képzettséggel bíró tanító legyen.

A kik ezen felül polgáriiskolai oklevelet is felmutatnak, természetesen előjoggal bírnak.

Ha a kívánt számban nem jelentkeznének a jelöltek, az egyetemi készültséggel bírók is felveendőek a tanfolyamba.

A tanárképző általános szervezetére vonatkozólag a Kármán-féle javaslatot tesszük a magunkévá.

A Paedagogium tehát csak a gyakorlati képzésről gondoskodik.

Ugyanazért helyeseljük Kármán nézetét az egyetemen való elméleti képzést illetőleg.

A ki az így szervezett tanítóképző tanárképzői tanfolyamot végezte, vagy oly elemi, jelesül pedig polgári-iskolai tanító, ki huzamosabb szolgálata alatt kitűnő tanítói gyakorlatot szerzett s ezt a felettes tanfelügyelője által, valamint a megyéjébeli egyik tanítóegylettől származó bizonyítvánnyal beigazolja, vizsgálatra bocsajtható.

¹ Az egyesületünk választmánya által összeállított véleményeket a Népnevelők Lapjának ugyanazon száma, melyben e felhívás is megjelent, egész terjedelmében közli. Szerk.

A gyakorló-iskolákhoz alkalmazandó tanárok különösen az utóbbiakból nevezendő ki, a mi a rendes tanári álláshoz előfokul szolgáljon.

A vizsgálat alapján szerzett oklevél, magasabb képzés bizonyítéka lévén, feltétlenül képesítsen bármely középiskolai tanárságra is.

Hogy az egyetem legkiválóbb hallgatói és a gyakorlati tanítók legjelesebbjei örömet lépjenek e tanári pályára, nyújtson az állam a jelöltek legalább $\frac{3}{5}$ -ének erre megfelelő ösztöndíjakkal alkalmat.

A tanítónak gyakorlati éveit a szolgálati időbe betudandók.

A tanügy fontossága magával hozza, hogy ezen államügy nemzeti alapon, a lehető legrövidebb idő alatt a megkívánt magas fokra fejlesszessék; szükséges tehát, hogy a tanítóképzők tanárai gyakorlatilag és elméletileg alaposan képzett, a hasonranguak között a legjobban dotált s így tekintélyvel bíró tanférfiak (de csak is férfiak) legyenek.

Mert csakis úgy érhető el az, hogy az 1868. XXXVIII. t. cz. 50 éves jubileumakor ne csak a tanítóvilág, hanem a nemzet is, és pedig hálás elismeréssel adjon kifejezést a haladás fölötti köszönetének.

2. A közgyűlés helye és ideje.

Vonatkozással f. é. január 3-án kelt felhívásukra, van szerencsénk a tanítóképző-tanárképzést illető nézeteinket tisztelettel megküldeni

Egyúttal bátorkodunk — ha ugyan e tárgyban szabadna javaslatot tenni — felhívni a Tekintetes Elnökség b. figyelmét a f. e. augusztus hónapban, Debreczenben tartandó országos tanszerkiállításra, mivel ha ott és ezen alkalommal tartanak meg közgyűlésüket, kedves emlékek térnének haza az oda sereglő tanítók érdekes és felette fontos tárgyalásaik meghallgatása és kellő figyelemmel kísérése után.

Fogadja a Tekintetes Elnökség mély tiszteletünk nyilváníását. Aradon, 1894 február 1-én.

Csik Fános,
elnök.

Schrodt György,
titkár.

Az orsz. közoktatási tanács jelentése az állami tanító- és tanítónőképzők igazgatóinak 1891—2-dik tanévi záró jelentéseiről¹

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Az állami tanító- és tanítónőképző-intézetek igazgatói által Nagyméltóságod 1891. évi 24.325. sz. a. kelt körrendelete értelmében szerkesztett 1891/2-ik tanévi zárójelentések, a tanácshoz le nem küldött . . . . . képzőkéi kivételével átvizsgáltván, azokról volt szerencsém már külön-külön jelentést tenni. Ezúttal mint az 1862. évi 782 és 783. sz. a. kelt jelentéseinkben 1890/91-re nézve tettük, összefoglaló áttekintést kívánunk adni az 1891/92-ik tan-

¹ Némely kihagyásokkal közzététetik a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltóságának rendeletéből.

évi záró jelentésekről s a belőlük levonható tanulságokról. Minthogy a most tárgyalás alatt levő zárójelentések, még a Nagyméltóságod 1892. évi 49,561. sz. a. kelt körrendeletének megjelenése előtt keletkeztek, nagyrészen azonos tartalmúak a megelőző tanévi jelentésekkel. Ez a körülmény oka annak, hogy a jelen összefoglaló jelentésünket, nem akarván ismétlésekbe bocsátkozni, egészen rövidre szabjuk és csupán a fenn idézett múlt évi jelentéseink kiegészítéseül szolgáló újabb mozzanatok felemlítésére szorítkozunk.

I. Az intézetek állapota.

A tantárgy-felosztás az 1891/2. tanévben is több helyen nem felelt meg a tanárok szakszerű képzettségének, e hiány kútforrását azonban mindenütt az elméleti tantárgyak oktatóinak csekély számában találjuk.

Örömmel értesültünk arról, hogy Nagyméltóságod ezen hiány megszüntetését elhatározván, tervezi, hogy mindazon tanítóképzőknél, a hol az elméleti tantárgyak tanárai még az 1868. évi 38. t. cz. 84. §-ában megállapított minimális számban vannak, még egy-egy újabb tanári állást fog rendszeresíteni, mi végből az 1894 ik áll. költségvetésben már 3 új segédtanári állást méltóztatott előirányozni. Ezen intézkedés lehetővé fogja tenni a tantárgyak szakszerű felosztását. Szintén a tantárgy-felosztáshoz tartozik az a jelenség, hogy egyes intézeteknél a munka nincsen kellő arányban felosztva. Így nem találjuk indokoltnak, hogy az egyik tanítónőképzőnél a matematikusnak csupán heti 15 órája van, míg az írásbeli dolgozatok javításával is megterhelt nyelv- és történettudományi tanár óraszám 21, a neveléssel is foglalkozó belakó tanítónők óraszám pedig 15, 17 és 18.

A növendékek létszámát illetőleg első helyen áll az aradi képző 98 és a modori 97 növendéssel. Szintén megfelelő a létszám Csáktornyan és Félégyházán (72—72), Kolozsvártt (70), Sárospatakon és Znióváralján (68—68), Baján (64), Léván, Székelykeresztúron és Csúrgón (63—63); kevés növendék volt Zilahon (48) és Maramaros-Szigeten (46), továbbá Iglón (57). A tanítónőképzőkben a növendékek száma, Szabadkát kivéve (92. növ.) kelleténél nagyobb volt. Kolozsvártt volt 107, Győrött 109, Pozsonyban 123 növendék. Az utóbbi helyen az I. osztályba 46 növendéket vettek fel, oly szám, mely a tanítónőképzőben a növendékek eredményes nevelése, de különösen gyakorlati kiképzése érdekében meg nem engedhető. A kolozsvári és győri I. osztályok 32, 31 növendéssel szintén túlnépesekek voltak. Igen gyéren látogatott osztályokat találunk Maramaros-Szigeten (III. o. 7 növendéssel), Zilahon (IV. o. 8.); több helyen egy-egy osztályban csupán 11 növendék volt (M. Szigeten, Iglón és Baján a IV-ikben, Zilahon, Csúrgón és Znióváralján a II-ikben).

A növendékek előképzettségét illetőleg csaknem minden állami tanítóképzőben teljesen megnyugtató állapotot találunk. Aranylag igen kevés növendéket vettek fel a középiskolai négy osztálynál kisebb iskolai előképzettséggel, még pedig Csáktornyan 24 közül 1-et, Modorban 29 közül 2-öt, Keresztúrott 15 közül 2-öt, Kolozsvártt 18 közül 3-at, Iglón 18

közül 4-et, Aradon 23 közül 5-öt, Léván 15 közül 6-ot, Csurgón 24 közül 9-et. E tekintetben kifogást csupán az egyik tanítóképzőnél tehetünk, a hol az I. osztályba felvételi vizsgálat alapján felvettek közül 1 növendék csupán elemi, 1 csupán realskolai I., 2 csupán gimnáziumi II. osztályt végzett. A követelményeknek ily nagymérvű leszállítása nem helyeselhető. A törvény megengedi ugyan, hogy felvételi vizsgálat alapján olyanok is vétesse-nek fel, a kik nem végezték a középiskola IV. osztályát, mindazonáltal a középiskolai III. osztálynak végzését minden esetre meg kellene köve-telni. Az állami tanítónőképzőkbe egyetlen egy növendék sem vétetett fel, a ki nem végezte volna a felső-népiskolát, vagy négyosztályu pol-gári iskolát.

A növendékek *vallása* leghomogénebb volt a csurgói képzőben, a hol csak két felekezethez tartozó növendékeket találunk (46 kath., 16. ev. ref.). Igen csekély számmal voltak az állami tanítóképzőkben gör. kath. (32.) és görög keleti vallásuak (14.) Feltűnő nagyszámu izra-elita növendék látogatta a győri áll. tanítónőképzőt (109 növendék kö-zül 33 izraelita.). A pozsonyi állami tanítónőképzőkben is aránytalanul sok izraelita leányt (123 közül 23) találunk.

A gyakorló iskolák állapotáról ismételhetjük azt, a mit m. é. jelentésünkben erről megjegyztünk. Most is csak kivételesen ta-lálunk oly gyakorló iskolát, melyben mind a hat évfolyam meg van. Ilyen volt a gyakorló iskola Iglón 5 osztálylyal, Znióváralján, Pozsonyban és Győrött 6 osztálylyal. Éppen az utóbbi két nagyobb város példája mutatja, hogy egyáltalában nem volna lehetetlen az V. és VI. osztály számára növendékeket találni. Feltűnő csekely számú (csupán 13) növ-en-dék volt az iglói állami tanítóképző gyakorló iskolájában. Az iglói, znióváraljai és csaktornyai áll. tanítóképző gyakorló iskoláit tulnyomó számban nem magyar ajkú növendékek látogatták: a pozsonyi állami tanítónőképző iskolájában is sok németajkú növendék volt. Ily heiyen kítűnő alkalom nyilik a növendékeket gyakorlatilag is bevezetni a magyar nyelvnek nem magyarajkú népiskolákban való tanításának mód-szerébe. — Hogy ez megtörtént, azt csak a csaktornyai áll. tanítóképző intézet zárójelentése említi fel. Felteszszük, hogy egyetlen állami képző-intézetben sem feledkeznek meg a módszertannak ezen hazánkban és nemzetünk érdekében annyira fontos részéről. —

A kertészekre vonatkozólag a tanács m. é. jelentésében mondotta-
kat megtoldjuk az egyik tanítóképző igazgatójának azon kijelentésével, hogy a kertészeknek mint hivatalnokoknak alkalmazása okozza mulha-tatlanul a képzőintézeti növendékek kertészeti oktatásának sikertelensé-gét. A kertészt a szolgaszemélyzetbe kell felvenni s felfogadását az igazgatóra bizni, ha eredményt kívánunk. Az igazgató ezen meggyőző-dése bizonyára alappal bir azon miveletlen egyénekre nézve, a minők a ma alkalmazott kertészek egy része. — Ha ilyenek állásokra kinevez-tetnek, akkor uraknak képzelik magukat, nem dolgoznak s nem enge-delmeskednek. Mindazonáltal a tapasztalat azt mutatja, hogy a kertész felfogadása is csak részben javítja a helyzetet, a mellett pedig más bajokat szül. Kétségtelen, hogy felfogadott kertészszel, ha nem felel-meg, könnyen lehet elbánni. De másfelől, mióta ujabban a kertészek

csak szerződés mellett alkalmaztatnak, igen gyakran változnak, a mi a kertek művelésének és a kertészeti oktatásnak folytonosságát veszélyezteti. S éppen azok a kertészek hagyják ott könnyen az állásukat, a kik máskülönben megfeleltek. Jóra való kertészt, ha meg akarjuk tartani, állásában állandósítani kell.

Az *épületekről, bútorzatról és tanszerekről* nem mondhatunk újat, de azt meglepéssel jegyezhetjük fel, hogy több helyen (Baján, M. Szigeten, Csáktornyan, Kolozsvártt), nagyobb beruházások történtek. — A könyvtárak és tanszergyűjtemények gyarapítására az intézetekben mindenütt kellő gondot fordítottak. Az egyik tanítóképző intézetnél meg kell jegyeznünk, hogy itt a Magy. Tud. Akadémia időszakos kiadványait (Ertesítőt, értekezéseket) vétel útján szerezték. Pedig ezen tudományos intézetünk az említett kiadványaival a hozzá forduló intézeteket meg szokta ajándékozni.

A *tanárok és növendékek közreműködése* az intézeti tanszer-gyűjtemények gyarapítása körül minden iskolánál fontos, de kettős jelentőséggel bír a tanítóképző intézetekben, a hol a leendő tanítót arra is kell nevelni, hogy egyszerűbb szemléltető eszközöket maga készítsen, iskolája környékét jellemző tárgyakat gyűjtsön stb. A jelentésekben nem sok adatot találunk arról, mennyiben tettek eleget az állami tanító és tanítónőképző intézetek e részben való feladatuknak. Csupán a következőket találom olyanoknak, melyek utánzásra méltó például is szolgálhatnak:

a) A modori áll. tanítóképzőben a természetrajz tanára a növényekkel oly növénygyűjteményt állítottatott össze, melyben a vidék flórája teljesen képviselve van.

b) A bajai áll. tanítóképzőben a növendékek csaknem minden tantárgy tanszergyűjteményét maguk készítette tanszerekkel és gyűjteményekkel gyarapították. Ezek a dolgok igen jól vannak megválasztva. Például a mennyiségtani tanszergyűjtemény számára készült: Európa időterképe (zona idő), halandósági táblázat, gulákra osztható koczka. A természetrajzi gyűjtemény számára: a ló feje, a tehén feje, a ló patája, a tehén csülke, sertéskeponya, a nádi veréb fészke, a méh léte és munkája (szemléltető gyűjtemény), fagyűjtemény 50 drb-ból Baja flórája. Földrajzhoz: Levélbélyeggyűjtemény; Képgyűjtemény a legkülönbözőbb földrajzi vonatkozású tárgyakról. — Physikához több taneszköz. Gazdaságtanhoz maggyűjtemény. Az intézet tanárainak e téren kifejtett buzgósága valóban elismerésre méltó. A tanítónőképzők zárójelentéseiben a tanszergyűjtemények ilyen gyarapításáról semmit sem olvasunk. — Az egyik képző igazgatója megjegyzi, hogy a növendékek e részben nem működtek közre, mert minden szabad idejüket a női kézimunka, rajzolás és festés vette igénybe. A tanács nem helyeselheti, hogy a tanítónőjelöltek ilyen módon elvből ne szoktassanak a tanításhoz szükséges egyszerűbb szemléltető eszközök és gyűjtemények készítéséhez. — Szükségesnek tartja, hogy ők is, mint a tanítóképzők növendékei, gyakoroltassanak természeti tárgyak gyűjtésében és praeparálásában, fali táblák és rajzminták készítésében, a női kézimunkához szükséges taneszközök összeállításában.

Csupán a szabadkai állami tanítónőképző volt a *kertészeti és gazdasági oktatás céljaira szolgáló kertnek* hijával, minthogy kertjét az államasut céljaira kisajátították. A méhesek jelentékenyen szaporodtak. Ujak keletkeztek Znióváralján, Modorban, Iglón, Csáktornyan, és Kolozsvárott; a meglevőket felszerelték Félegyházán és Baján.

Az internátusról a tanács múlt évi jelentésében foglaltakat isméltelhetem. A hol internatus van, az igazgatók kivétel nélkül elismerik annak áldásos voltát. A modori áll. tanítóképző intézet igazgatója ezeket mondja: «A nevelés humanus szellemben történik, meg van engedve hogy minden növendék a természet követelte szabadság szerint mozoghasson a kellő határok között. Szó sincs arról, a miről a legujabb időkben külföldön panaszkodnak, hogy az internatus előli az egyéniséget s hogy az iskolát kaszárnnyává alacsonyítja le. Itt is attól függ minden, miképen használják fel és mily szellemben járunk el.» A hol nincs internatus, ott az igazgatók csaknem kivétel nélkül sürgetik annak létesítését. Különösen égető szükség van az internatusra a kolozsvári áll. tanítóképző intézetnél.

A segélyző egyesületek intézménye ellen erősen kikel az egyik tanítóképző igazgatója, ezeket mondván: «Az egyleti segítségre nézve a lefolyt tanévben a tanári testület még inkább meggyőződött múlt jelentésében kifejtett ama véleményről, miszerint az a növendékek erkölcsi nevelése szempontjából nem megtelelő, mert a növendékek könnyen jutván pénzhez, a legszigorúbb ellenőrzés mellett sem volt sokszor megakadályozható, hogy a kikért pénz kijelentett céljaira fordítottassék (?), adóssagcsinálásra csábítottak. Ez okból a tanári testület az egyesületnek, mint ilyennek működését beszüntette, a meglevő pénzüsszeget takarékpénztárba tétetni és annak kamatját egy vagy két arra érdemes és szegény növendéknek adatni határozta.» Sem ez a vélemény, sem a végén foglalt intézkedés nem helyeselhető. A segélyző egyesületeket erkölcsi nevelés szempontjából károsoknak mondani, nemcsak túlzott, de helytelen is. Ha az egyesületet és a segélyezés módját helyesen szabályozzuk, akkor visszaélések nem igen fordulhatnak elő, általános működésükre pedig éppen a tanítóképzőben nagy szükség van. Ahhoz pedig, hogy az egyesület működését megszüntesse és vagyona hová fordítása iránt intézkedjék, a tanári testületnek nem volt joga.

II. Az intézetek működése.

A fegyelem, daczára az internátus hiányából eredő bajoknak, általában kielégítő volt. A növendékeknek lakásukon való felügyelete főképen az igazgatók és segédtanárok vállaira nehezedett, noha egy fennálló rendelet értelmében az osztályfőnökök is kötelesek e munkában részt venni. Az egyik tanítóképző intézet igazgatója azt jelenti: «kötelességökké tette az igazgató tanács az osztályfőnököknek is a látogatást, hogy tapasztalják az ifjak tanáraik érdeklődését, lássák és érezzék, mennyire szívükön viselik tanáraik az ő erkölcsi nevelésüket, s ez által bensőbbé, bizalmasabbá, családiasabbá válják a kapocs, mi őket összefűzi és tartja. Ez utóbbi látogatások azonban nem történtek minden részről

oly pontosan, mint kellett volna.» Egy más tanítóképzőben igen sok növendék a magaviseletből kevésbé megfelelő osztályzatot kapott. Az igazgató ezen jelenséget részben az intézeti szolgálai állás betöltésénél mutatkozott zavaroknak tulajdonítja. Azt hisszük, hogy a jelentésben ismételen megemlített ezen körülménynek az igazgató kelleténél nagyobb jelentőséget tulajdonít, s nem tételezhetjük fel, hogy ott a növendékek fegyelmezésében az iskolaszolgának döntő szerep jutna. Csáktornyan a felügyelő hetes és a negyedéves növendékek ebéd alkalmával felváltva az igazgató asztalánál foglaltak helyet. Az étkezés imával kezdődött és végződött. A nevelői szempontokat az étkezésnél is figyelemre méltattak, a mi főleg az igazgatónak s családjának a növendékekkel való étkezése és érintkezése által volt elérhető. Kivanatos volna, hogy minden képzőintézeti internatusban hasonló eljárást kövessenek.

A vallásos nevelésre minden állami tanító- és tanítónőképzőben nagy gondot fordítottak.

A testi nevelés intézményeiről a jelentések kevés adatot tartalmaznak. Korcsolyapályáról gondoskodtak a bajai és keresztúri tanító- és a pozsonyi és győri tanítónőképzőkben; az uszás gyakorlásáról csak a keresztúri képző jelentésében olvasunk adatot; a mozgási játékról említés tételik a bajai képző jelentésében. A zilahi áll. tanítóképző 25 növendéke 7 tanár kíséretében 1891. szeptember 14–18 napjain nagy kirándulást tett a nagy- és felső-bányai ercbányatelepekhez.

A köztartás, a mennyiben ez a jelentésekben között étrendekből megítélhető, kielégítő és tápláló volt. Költségeiről csak a következő adatokat találtam: Máramaros-Szigeten egy növendék napi ételmezése 34 krba, ebédje 24 krba került; Léván az ételmezés fejenként és havonként 7 frt 30 kr; Modorban 7 frt 78 kr; Znióvárán 9 frt 27 kr.

Az oktatásról a jelentések általában hiányos képet nyújtanak. Az elvégzett tananyagot csupán néhány jelentés közli részletesen; az egyik pedig fogyatékosan. A tananyagról a legtöbb igazgató azt jelenti, hogy a tanterv értelmében feldolgoztatott és befejeztetett. Csupán az egyik képző igazgatója terjeszkedik ki a tanárok működésére. Kifogásolja, hogy a magyar nyelv tanára túl sokáig időzik a magyar irodalomtörténet régi korszakainál, úgy hogy a sokkal fontosabb új és legújabb korra alig marad idő. A természettudományok tanára egészségének túlságos kímélése miatt nem experimentál annyit, a mennyit a tárgy természete megkíván. A mennyiségtan tanárának eljárásában kifogásolja, hogy azt nem következtetésekre alapította, hanem a tételt dogmatica felállította és azt kívánta, hogy a növendékek értsék meg. A zenetanításnál kifogásolta, hogy az elmélet tanítása a gyakorlattól elválasztott. Egy más tanítóképzőnél kifogásolandó, hogy a magánzeneórák ellenőrzését a zeneteremben elhelyezett naplóval eszközölték, melybe a növendékek minden óra után beírták nevüket. Az ellenőrzésnek e módja magában véve teljesen megbízhatatlan, azonban valószínű, hogy a zenetanár ellenőrzése nem hiányzik. Ugyanitt azt a helyes berendezést találjuk megemlítve, hogy minden növendék

köteles hegedűt szerezni; csupán az egészen szegények kapnak az intézettől hegedűt. Ezen berendezés, mely a kiseduvónóképzőkre nézve tantervökben már ki van mondva, utánzásra érdemes, mert a hegedű oly taneszköz, melyet minden növendék szerezhet s melynek megszerzése és elvitele kívánatos. Az intézet legfeljebb annyit tegyen, hogy a hegedűk megvételét közvetítse s a vételárnak részletekben való törlesztését lehetővé tegye. A német nyelv tanítását illetőleg a znióvár-aljai áll. tanítóképző igazgatója azt jelenti, hogy a direkt módszer alkalmazásával sikerült a tanárnak a növendékekkel az általuk eddig gyűlt tárgyat megkedveltetni, s a mi az eredményt illeti, már az első évesek képesek voltak közönséges tárgyakról e nyelven megérthetően társalogni.

Az egyik tanítóképzőben a IV. osztályban a német nyelvi órákon Kisfaludy Károly «A kérők» című vígjátékát fordították és beszélték meg németül. Ezen foglalkozás nem mondható szerencsésen választott-nak s nem egyezik meg a tantervben kitűzött céllal, mely szerint a növendékek a német nyelvben annyi jártasságot szerezzenek, hogy német pedagógiai műveket megértsenek.

A *tankönyvek* miatt több jelentésben panaszokat olvasunk. A sarospataki képzőintézet igazgatója ezeket mondja: «Nagy bajnak tartja a tanári kar, hogy a tanítóképezdek számára engedélyezett könyvek még mindig fogyatékosak. (Helyesebben, a legtöbb tantárgyból egyáltalában nincsenek a tanítóképzők számára irt és engedélyezett könyvek.) A neveléstanból engedélyezett könyvek különösen sok kívánni valót hagynak fenn. Hibáik általában kétfélék: a.) nincsenek egy szerzőtől szerkesztve s így különféle terminológiát, beosztást stb. használván, nehézséget okoznak a használatban, zavarják a növendék elméjét (pl. Emericzy-féle Lélektan és Kis Áron neveléstan.) b.) A melyek egy szerzőtől erednek, oly alacsony fokán állanak a pedagógiai tudományosságuknak, hogy ma már nem használhatók, mert csak dresszurára, nem pedig tudományos belátásra vezetnek. A menyniségtudományok, a német nyelv tanításához még szintén nincsenek alkalmas könyvek.» — Csaknem ellenkező nézeten van egy más igazgató, a ki ezeket mondja: «A tankönyveket illetőleg egyéni felfogásomra nézve bátor vagyok azon meggyőződésemmel adni kifejezést, miszerint nem tartom helyesnek azon irányzatot, mely oda látszik hajolni, hogy a tanítás egész eredménye a könyvtől függ. Felfogásom az, hogy a jó tanár rossz könyv mellett is jól tanít, a rossz tanár tanítása a legjobb könyv mellett is rossz marad. (De a jó könyv legalább korrektívuma lehet a rossz tanításnak, és a jó tanítás mellett is kívánatosabb a jó könyv!) Helytelenítenem kell a tankönyvek szerkesztésében követett azon módot, mely abba a tanár magyarázatát is belészorítja. A jelenleg használatban levő tankönyvek nagyobb része a tanár kezébe való vezérkönyv (?). A tankönyvek oly módon volnának szerkesztendők, hogy alkalmasak legyenek a tanítás végeredménye gyanánt szolgálni.» Ezen idézetekből látható, hogy a jó tankönyvek kellékeiről a nézetek a tanítóképzők körében sem tisztultak meg. A nélkül, hogy különösen az utóbbi idézet némely tulságosan merész állításának bonczolgatásába bocsátkoznánk, mégis ismételten konstatalhatjuk, hogy külön a tanítóképzők céljaira

szerkesztett tankönyvekre nagy szükség van s hogy kívánatos, hogy az új tanterv elkészülte után a tanítóképző intézeti tankönyvek ügye azonnal napi rendre kerüljön.

A gazdaság, kertészet és háziipar oktatásáról ismételhethük a múlt évi jelentésünkben foglaltakat. Az 1891—2-ik tanévben a gyümölcsészeti miniszteri biztos már több tanítóképzőt látogatott meg és utasításokat adott a kertek helyesebb rendezésére. Az egyik képzőben a I. és II. osztály tanulói a gazdasági gyakorlatban csak mint nézők vesznek részt. Ez nem helyeselhető; mint a legtöbb tanítóképzőben teszik, úgy itt is ki lehetne terjeszteni a gyakorlatokat az összes növendékekre.

Egy más tanítóképző igazgató azt jelenti, hogy a zord éghajlat miatt felette kevés idő jut a gazdasági és kertészeti gyakorlatokra. «A kertben az előírt gyakorlati órák száma, a mely megtartható volt, egy-egy osztályra őszi 8, és tavaszki 11 órát tett ki, a mezőn pedig 4-szer foglalkoztak. Mily kevés gyakorlat ez az annyira hangoztatott gyakorlati kis mezőgazdaság megtanulásához! S ehhez megjegyezhetem még, hogy mindezen elősorolt egyes gyakorlati foglalkozások egy-egy óránál tovább nem tartottak. Oly rövid ez, mely alatt egy laikus fiatal ember alig hogy körültekintett a mezőn, már is lejár az officiosus gyakorlati óra. «Az igazgató által vázolt hiány minden esetre orvosolást kíván. Először is helytelen a gazdasági gyakorlatok tartamát egy-egy órára szabni. Másodszor a gyakorlatokra kedvező rövid időszak jobb felhasználása végett intézkedni kellene, hogy ezen időszakban a háziipar oktatásra szánt órákat is gazdasági gyakorlatokra használják fel; viszont a háziipart a téli időszakban a gazdasági gyakorlatok óráinak felhasználásával intenzívebben lehetne gyakorolni. Mind ez igen könnyen megtörténhetik, mivel a gazdaságtan s háziipar egy kézben van. A máramaros-szigeti tanítóképzőben a virágkertészetre is gondot fordítottak; 1890-ben a külső kert egy részében fűzest ültettek, hogy a kosárfonáshoz szükséges vesszőket maguk produkálhassák, s 1882-ben körülbelül 1500 zöld és 1500 hántott fehér vesszőt vágtak rólok. Ezt a példát minden tanítóképző követhetné. Modorban a III. osztályu növendékeknek egyenként külön-külön kis táblájok volt, melyet ők ültettek be és tovább is ők gondoznak. Itt is kívánatos volna, hogy a gyakorlatokban ne csak a IV. osztálybeliek, hanem az összes növendékek részesüljenek. A méhészet iránti érdeklődést fokozandó, a sárospataki tanítóképző igazgatója a saját méheséből három törzset adott a végett, hogy azok szaporulatából a legbuzgóbb növendékek egy-egy rajjal jutalmaztassanak hogy távozásuk után legyen, mivel tolytatniok a méhészkedést.

A gyakorlati kiképzés általában a tantervben megállapított keretben eszközöltetett. A hajai állami tanítóképző intézet ezen eljárást czélszerűnek, az eredményt kielégítőnek mondja s az órák e czímen leendő szaporítását nem tartja kívánatosnak. Kijelenti, hogy e tekintetben eleget tesznek, s hogy ha ez irányban bár mennyivel többet tesznek is, még sem fognak «kész tanítók» az intézetből kikerülni. «Csak Jupiter fejből pattant ki a kész fegyveres Minerva.» Egyes tanítóképző intézetben még különleges intézkedések voltak a gyakorlati kiképzés érdekében.

Igen helyes intézkedést találunk Sárospatakon, a hol a növendékek az igazgató vezetése alatt más népiskolákat is meglátogattak. Szintén megemlítésre méltó a csáktornyai tanítóképző igazgatójának intézkedése, a kinek vezetése alatt a IV. osztály növendékei megfigyelték a helybeli jó hírnevű népiskola derék tanítóinak tanítását. E végből a tanév közepén a tanítási gyakorlatokra szánt órán megjelentek a népiskolában, a hol majd egy, majd más osztályban egy-egy órán át szemléltői voltak a tanítói és módszeres eljárásnak, az iskolai szellemnek, a fegyelemnek, a tanítási módornak. Az ilyen látogatásokon tapasztaltakat azonnal megbeszélték, méltatták és a megbeszélés alapján írásba foglalták. «A haszon kétségen kívül nagy volt a növendékekre nézve, a kik így a gyakorló iskolai tanítón kívül több tanító eljárását is látván, a módszertanból szerzett elméleti ismereteiket több oldalulag voltak képesek érvényesíteni.» Ugyanitt a IV. évesek a nyilvános népiskolában a tanítókat betegeskedés vagy más akadályoztatásuk esetén helyettesítették, s ekként mintegy 3—4-szer jutott egy-egy növendéknek tanítás.

Az egy-egy növendékre jutott gyakorlati tanítások száma csak a sárospataki igazgató jelentésében van közölve. Egy III. osztálybelire 5—6, egy IV. osztálybelire 6—8 próbatanítás jutott. A két osztályban 15, 13 volt a tanulók száma, a megtartott próbatanítások száma tehát aránylag igen tekintélyes s arról tanuskodik, hogy ezen intézetben a gyakorlati kiképzésre nagy gondot fordítanak. Az egyik képzőről szóló jelentés azt említi fel, hogy minden harmadik tanítás után volt bírálat. Ez semmiképen sem helyeselhető. Bírálat, helyesebben mondva megbeszélés híjján a próbatanításnak kevés az értéke. Az említett időközben tartott megbeszélések pedig már a megbeszélendőknél összehalmozódása miatt is felületesek kell, hogy legyenek. A kolozsvári állami tanítónőképzőben az igazgató a gyakorló iskolát a gyakorlati tanítás ideje alatt kétfelé osztotta s ekként megkészserezte a gyakorlati tanításra való alkalmat.

Tüzoltási tanfolyamok létezését két jelentésben találjuk megemlítve, Léván és Zilahon. Amott az egyik rendes tanár, emitt a tornatanító volt a vezető. A Kolozsvári tanítóképzőben fennállott tanfolyam megszűnt.

A pozsonyi tanítónőképzőben a növendékek a *siketnémák oktatásának* módszerében és gyakorlatában is kaptak oktatást. A módszert heti 2—2 órában a III. és IV. osztály növendékei tanulták a gyakorló iskola tanítónőjétől. Az erre fordított időt sokalni kell. A gyakorlat akként vált lehetségessé, hogy a gyakorló iskolában 2 siketnéma növendék volt, a kik heti 3—3 órán át külön oktatásban részesültek, de a többi tanóra alatt is foglalkoztatták őket.

A tanítás eredménye általában kielégítő. Egyes tanítónőképzőben a tanári testületek felette bőkezűek a kitünők és jeles osztályzattal. Így péld. az egyik helyen 121 növendék közül 31 kitünők, 56 jeles s csupán 24 jó; másutt 107 növendék közül 47 kitünők, 52 jeles általános osztályzatot kapott.

A tanárok és tanítók intézeti működéséről a jelentések vagy elismeréssel szólnak, vagy hallgatnak. Csupán egy igazgató képez kivételt, a ki leplezetlenül feltárja az egyesek működésében észlelt hiányokat. A tanároknak más intézetekben való elfoglaltságáról s mellékes foglalkozásaikról csak néhány jelentésben találunk adatokat. Egyik intézet igazgatója egy tanárról azt jegyzi meg, hogy magánaton tanítja a képesítő vizsgálatra készülöket. Ezt a mellékfoglalkozást nem tartjuk megengedhetőnek. A tanár oly növendékeknek vagy egyéneknek, a kik előtte fognak vizsgálatot tenni, nem adhat maganórákat.

III. Egészségügy.

A növendékek egészségi állapota általában kielégítő volt.

Minden intézetnek volt orvosa, a ki a növendékeket díjtalan gyógykezelésben részesítette; két tanítóképzőben az orvos a köztartás fölött is felügyeletet gyakorolt s ismételten megvizsgálta az ételeket. Ez helyes intézkedés.

IV. Általános ügyek.

A kir. tanfelügyelők az állami tanító- és tanítónőképzők ügyeivel igen behatóan foglalkoztak s azokat nemcsak a tanév végén tartott képesítő vizsgálatok alkalmával, hanem tanév közben is gyakran meglátogatták. Az igazgatótanácsok a szükséges üléseket megtartották. Hogy tagjaik ellátogattak-e a szabályrendelet értelmében a tanárok tanításaira, arról csak néhány jelentés ad felvilágosítást. Az egyik tanítóképzőben csak egy igazgató tanácsos tett eleget ezen kötelességének; ez is csak egyetlen-egyszer. Dicsérettel kell megemlékeznünk a győri áll. tanítónőképző igazgató-tanácsáról, a ki 70 forintnyi összegre felszaporított 1891/2-ik tanévi napidijait egy szegény növendék segélyezésére fordította.

* * *

Indítványok tételétől ezúttal tartózkodunk. Múlt évi összefoglaló jelentésünkben annyi hiányra mutattunk reá, hogy mindenekelőtt be kell várnunk ezeknek orvosolását. Hogy ez nem késik, arról tanuskodik Nagyméltóságodnak a képző intézet épületek kellékeire vonatkozó utasításnak és a felszerelés jegyzékének kidolgozásáról hozzánk küldött rendelete, továbbá a tanárok szaporítása tekintetében tett indékedése. Különbösen is csak a közelebbi 1892-93. tanévi zárjelentésekben remélünk oly adatokat találhatni, melyek a tanulmányi állapotról is részletesebb felvilágosítást fognak nyújtani; tanulmányozásuk után abban a helyzetben leszünk, hogy erre vonatkozólag is határozott képet, esetleg a javításra szolgáló javaslatokat adhatunk.

Szerkesztette:

Szuppán Vilmos,
előadó.

A nem állami intézetek tanárainak nyugdíja.

A nem állami intézeteknél alkalmazott tanárok nyugdíjának országos rendezése azon ügyek közé tartozik, a melyeket gróf Csáky Albin, vallás- és közoktatási miniszter, kormányraléptekor programjába felvett. Több mint négy évi hosszú idő telt el, míg ígéretét bevalthatta s a felekezeti tanárok nyugdíjazásáról szóló törvényjavaslatot a képviselőház asztalára letehetette. A hosszú késedelmet, a javasolt törvénynek visszaható ereje paralizálja; ezért szemrehányás nélkül mondunk meleg köszönetet gróf Csáky Albinnak a törvényjavaslat elkészítéseért. Méltóan sorakozik a törvényjavaslat az ő miniszterségének azon tényei közé, a melyek a tanítók s tanárok anyagi ügyeinek rendezését célozzák. A közoktatás országos rendezése szempontjából e törvényjavaslat semmivel sem kisebb fontosságú az anyagi ügyeket rendező többi törvéynél. Rendkívüli jótétemény ez különösen a nem állami tanítóképző tanárookra; mert közöttük számosan vannak, a kiknek jelenleg semmi nyugdíjra sincs kilátásuk. A mennyiben pedig a felekezeti tanítóképzés ügyének a legégetőbb hiánya a tanárok anyagi helyzetének kedvezőtlen és rendezetlen volta, e javaslat, ha törvénynyé válik, kiszámíthatatlan hatással lesz tanítóképzésünk fejlődésére. Mily nagy nyereség lesz az, hogy a felekezeti tanítóképzőknél bírt állásukat egyesek még sem fogják annyira átmenetinek tekinteni, mint a hogy most van, hiszen végellátásukat, ha nem is fényesen, de biztosítva lathatják!

A mikor a törvényjavaslatot egész terjedelmében közöljük, nem érezzük magunkat arra hivatva, hogy azt bonczkés alá vegyük. Ezt a munkát azoknak engedjük át, a kik a viszonyokat alaposan ismerik. Saját érdekében kérjük azonban a nem állami képzőknél működő kartársainkat, nemulasszák el a törvényjavaslatot képzők viszonyai szerinti részletes vizsgálat és kritika tárgyává tenni s megjegyzéseiket lehetőleg már a legközelebbi füzetünk számára beküldeni, hogy azok esetleg a közeledő közgyűlésünkön tárgyalhatók legyenek, vagy hogy legalább egy az egyesületünkől kiinduló felterjesztésnek alapját képezhessék.

1. §. A felekezetek, törvényhatóságok, községek és társulatok által, vagy örök alapítványokból (ide nem értve a szerzetes-rendek kezén levő alapítványokat) fenntartott középiskolák, felsőbb leányiskolák, kereskedelmi középiskolák (akadémiák), valamint az ily jellegű jogakadémiák, tanító, tanítónő- és kisdedóvíképző intézetek számára országos nyugdíj- és gyámintézet állíttatik, melyből az ezen tanintézeteknél alkalmazott igazgatóknak, tanároknak, tanítóknak, igazgatónőknak, tanítónőknak nyugdíj vagy végkielégítés, özvegyök és árvaik részére temetkezési járulék és özvegyi ellátás, illetőleg nevelési járulék biztosíttatik.

E nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe csak oly nyilvános tanintézetek vehetők fel, melyeknek állandó fenmaradásuk biztosítva van.

2. §. E nyugdíj- és gyámintézetre nézve mindenben, a miről az alább következő szakaszokban külön említés nincs, nevezetesen: a szolgálati idő beszámításának s a nyugdíjazási és gyámoltási igény be-

álltanak föltételei, valamint a beszámítható javadalmozásnak s az igényelhető nyugdíjak, ellátási vagy nevelési járandóságoknak meghatározása stb. tekintetében az 1885. évi XI-dik törvényczikknek a tanárookra vonatkozó rendelkezései szolgálnak zsinórmértékül.

3. §. A nyugdíj- és gyámintézet jövedelméül a következő források jelöltnék ki:

a) A fentebb felsorolt tanintézetek minden rendes igazgatója, tanára, tanítója, igazgatónöje avagy tanítónője köteles évi törzsfizetésének 300 forinton felül levő összege, valamint fizetésének minden szaporodása után (ide nem számítva a lakpénzt) egyszersmindenkora harmadrészt a nyugdíj- és gyámintézet javára lefizetni.

b) A tanintézetek fentartói iskolájok minden igazgatói, tanári, tanítói, igazgatónöi vagy tanítónői rendes állásának törzsfizetése s e törzsfizetés szaporulata után évenként 5⁰/₀-nyi összeget fizetnek. E tartozás az üresedésben levő állások törzsfizetése után is lerovandó.

c) Az elősorolt intézetek tanulóitól (kivétel nélkül) fejenként és évenként a jogakadémiáknál hat forintnyi, a többi intézeteknél három forintnyi díj szedetik.

d) E nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe tartozó mindazon tanintézetek fentartói, kik iskolai épületre vagy beruházásra állami segélyt kapnak, e segély után 15 éven át 3⁰/₀-ot tartoznak a nyugdíj- és gyámintézet javára fizetni.

e) Az államkincstár a nyugdíj- és gyámintézet szükségleteihez évenként 60.000 forinttal járul hozzá.

Az a) b) c) alatt kijelölt jövedelmi forrásoknak egymáshoz való arányát az iskolafentartók a helyi viszonyok szerint esetleg módosíthatják, de e módosítás mellett is az ezen forrásokból eredő jövedelmek végösszegének változatlanak kell maradnia. A b) alatt kitüntetett 5 százalékból az illeti tanerők terhére áthárítható részlet maximuma 2 százalékbán állapíttatik meg.

Oly intézeteknél, a melyeknél a fenforgó különleges viszonyoknál fogva nem valamennyi, hanem csak néhány tanerő nyugdíjazásáról kell gondoskodni, az a) és b) alatti befizetések csak e tanerőkre szólnak, a c) és d) alatt jelölt befizetéseket pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter arányosan állapítja meg. Az illető tanerők megterhelése ez esetben sem lehet nagyobb a fent kitüntetett mértéknél.

Az ezen nyugdíj- és gyámintézetbe történt befizetések visszatérítésének semmiféle körülmények között nincsen helye.

A némely tanintézeteknél már meglevő nyugdíjalapokat ezen országos intézet létesülte után az iskolafentartók tetszésök szerint vagy az a) b) c) és d) alatt elősorolt befizetések alapjául szolgáló tőkeként kezelhetik, vagy pedig — az egyesek által eddig teljesített befizetések visszatérítését illetőleg netalán szerzett jogoknak épségben tartása mellett — más, eredeti rendeltetésökkel rokon czélokra fordíthatják; de az ezen országos nyugdíj- és gyámintézet kötelékében álló tanintézetek alkalmazottjai s hozzátartozói számára belőlök egy második nyugdíj- vagy gyámintézetet nem tarthatnak fenn.

4. §. A már fennálló tanintézeteknek e nyugdíj- és gyámintézetbe

való belépése az illető iskolafentartónak jelentkezése alapján, mely jelentkezésnek e törvény életbeléptetése után féleven belül kell végbemennie, önkéntesen történik. Ha valamely már fennálló iskola fentartója tanintézetével később lép be, köteles a 3. §. a) b) c) és d) pontjaiban elősorolt járandóságokat visszamenőleg is és pedig 4 százalékos késedelmi kamatokkal együtt akként leróni, mintha a jelen törvény életbeléptekor állt volna be a nyugdíjintézet kötelékébe: ellenkező esetben alkalmazottjainak szolgálata a nyugdíjigényekre nézve csakis a nyugdíj- és gyámintézetbe való belépéstől számíttatik.

A jövőben keletkező iskolák fentartói azonban kötelesek tanintézetükkel ez országos nyugdíj és gyámintézetbe belépni, vagy alkalmazottjaik számára legalább oly nyugdíjról és hozzátartozóik számára oly ellátásról gondoskodni, mint a minőt a jelen törvény biztosít, és pedig a nélkül, hogy intézetük tanulóit, vagy alkalmazottjaikat az adandó nyugdíjért és ellátásért nagyobb mértékben terhelnék meg, mint a minő befizetést a jelen törvény szab meg, — ellenesetben iskolájok nem számíthat nyilvánossági jogra.

A nyugdíj- és gyámintézetből kilépésnek nincs helye.

5. §. Az országos nyugdíj- és gyámintézet javára befolyó jövedelmek az állam pénztárában a néptanítói országos nyugdíj- és gyámintézet szabályai szerint a kormány kezelése alatt álló közalapként kezeltetnek. A 3. §. a) és c) pontjaiban megjelölt befizetéseket azonban az iskola-fentartók szedik be és pedig vagyoni felelősséggel a be nem folyó, vagy behajthatatlan fizetések pótlására nézve s aztán az összegeket a szükséges hiteles kimutatasokkal együtt beszolgáltatják a nyugdíj- és gyámintézet pénztárába. Ugyanekkor beszolgáltatják azon összeget is, mely őket a 3. §. b), esetleg d) pontja értelmében terheli.

A fentartókat terhelő e fizetések behajtása az állami közadók módjára történik.

6. §. A törvény életbeléptetését követő minden 10 év után a nyugdíj- és gyámintézet jövedelmeiről és kiadásairól részletes matematikai mérleg készítenendő s ha e mérleg a jövedelmek apasztását megengedi, a 3. §. b) és c) pontjaiban megjelölt befizetések mértéke lejjebb szállíttatik.

7. §. E nyugdíj- és gyámintézet a kötelékében álló tanintézeteknek nemcsak azon igazgatóira, tanáira, tanítóira, igazgatónőire, tanítónőire terjed ki, kik ez országos nyugdíj- és gyámintézet életbelépte után törvény- vagy szabályszerűen megállapított ily rendes állásokra megfelelő képesítéssel, megfelelő minőségben törvény- vagy szabályszerű módon állandóan alkalmaztatnak, hanem kiterjed azokra is, kik e törvény életbelépte előtt léptek jelen szolgálatukba és pedig már eddig teljesített szolgálatuk beszámításával.

Oly igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők, tanítónők, kik ezen nyugdíj és gyámintézet kötelékébe tartozó s ugyanazon iskolafentartó gondozásában álló más tanintézetnél is vannak közös iskolai szolgálatra alkalmazva, az ezen közös iskolai szolgálat után egységesen rendszeresített fizetésök szerint jönnek e nyugdíj- és gyámintézeteknél tekintetbe. Ha azonban ez egységesen rendszeresített fizetésök magasabb,

mint a nagyobb fizetésű tanintézet megfelelő állásának fizetése, a nyugdíj megállapítása csakis ez utóbbi fizetés mértéke szerint történhetik meg.

Az oly igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők, kik más, e nyugdíj- és gyámintézet kötelékébe nem tartozó tanintézetnél, vagy más hivatalban is vannak alkalmazva, ha a másik intézetnél vagy hivatalnál nyugdíjra van jogosultságuk, ez országos nyugdíj- és gyámintézetbe föl nem vehetők; — ha pedig máshol nincs nyugdíjra jogosultságuk, csak az esetben vehetők fel ez országos nyugdíj- és gyámintézetbe, ha az ennek kötelékében álló tanintézetnél nagyobb mértékben vannak alkalmazva, mint a másik tanintézetben vagy hivatalban s ha alkalmazásuk rendszeres, állandó s legalább is oly mértékű, mint a minő az állami tanintézeteknél szokott lenni. Ez esetben nyugdíjigényük csakis az ezen nyugdíj- és gyámintézet kötelékében álló tanintézetnél való alkalmazásuk szerint számítandó.

Minden esetben szükséges, hogy a szóban forgó alkalmazottak magyar állampolgárok legyenek.

8. §. Oly esetben, a midőn a főntebb elősorolt alkalmazottaknak nincs természetben való lakásuk vagy lakpénzük, a nyugdíjba számítható fizetés megállapításánál állandó járandóságuk egyötödrésze lakpénznek vétetik s leszámíttatik. E rendelkezés áll az esetre is, ha valamely alkalmazott lakpénze összes javadalmazásának egyötödrésznél kisebb összegben volna megszabva.

Nem rendszeres s ugyanazon iskola nem minden alkalmazottjára kiterjedő, hanem csak egyeseknek rendkívülileg juttatott fizetésemelés vagy pótlék (kivéve az igazgatók, igazgatónők, magasabb, de rendszeres fizetését) a nyugdíjba nem számítható be.

Másrészt a már megállapított s nyugdíjra jogosító fizetést az iskolafentartó semmi körülmények közt sem szállíthatja le.

9. §. A már szolgálatban levő, főntebb (1. §.) elősorolt alkalmazottakat illetőleg, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az általa e célra kinevezendő bizottsággal, melyben a pénzügyminiszter kiküldöttje is helyet foglal, a bekívánandó hiteles okmányok alapján s az iskolafentartók meghallgatása után minden egyénre nézve külön állapíttatja meg azt, hogy a multban teljesített szolgálati idejük és élvezett járandóságuk a nyugdíjazásnál mennyiben számítható be. E megállapítást a bizottság az illetők fölvételekor az idevágó törvények rendelkezései s azok analogiajának alapján intézi el.

Ez alkalommal az illetőknek a 24-ik korévet megelőző szolgálat ideje a nyugdíjba nem számítható be. A jövőben alkalmazandóknál azonban e megszorításnak nincs helye.

10. §. E törvény életbeléptekor már alkalmazásban levő egyének fizetésüknek és fizetésök szaporulatainak a 3. §. a) pontja szerint beszolgáltatandó $\frac{1}{3}$ részén kívül, ezen beszolgáltatandó összeg után, javadalmazásuk elnyerésének időpontjától az említett $\frac{1}{3}$ rész teljes lefizetéséig számítva, 4%-os kamatot is kötelesek fizetni. Megengedtetik azonban, hogy az őket terhelő $\frac{1}{3}$ részt s annak itt megjelölt kamatait 36—48 havi egyenlő részletben törleszthessék.

Ha valamely alkalmazottnak nyugdíjazása, vagy hozzátartozóinak

ellátása e törlesztés előtt következnek be, a törlesztetlenül maradt összegek az illetőnek nyugdíjából vagy hozzátartozóinak ellátásából méltányos részletekben levonandók lesznek.

11. §. Az ezen országos nyugdíj- és gyámintézet életbeléptét követő első hat évben csupán azon czímen, hogy valamely alkalmazott a 30-ik szolgálati évet betöltötte, nyugdíjazásnak nincs helye. Azontúl azonban a megszorítás megszűnik.

12. §. A felsorolt alkalmazottak önmaguk kérte nyugdíjaztatásuk ügyében az illető felettes hatóság véleményes előterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi miniszter határoz.

Ha valamely tanerő a tanítás és nevelés munkájára alkalmatlanná vált, a közszolgálat érdekében szükségelt nyugdíjazást a közoktatásügyi kormány megfelelő iskolai felügyelő közegének, illetőleg kiküldöttjének vagy az iskola fentartójának, illetőleg felekezeti főhatóságának indítványára és pedig az ügynek egy vegyes bizottság által történt megvizsgálása és előterjesztése alapján egyetértőleg az iskola fentartójával illetőleg felekezeti főhatóságával, a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeli el. Az itt jelzett vegyes bizottság elnökét és felerészét a vallás- és közoktatásügyi miniszter, másik fele részét az iskola fentartója, illetőleg egyházi főhatósága nevezi ki. Ha az alkalmazott a 30 szolgálati évet betöltötte, vagy a 65-ik életévét elérte, vagy pedig ha szolgálati képtelensége közhatósági orvosi bizonyítvánnyal nyilvánvalólag igazolva van, az itt említett bizottság közbenjárása elmarad.

13. §. Egyrésről a jelen országos nyugdíj- és gyámintézet kötelekébe tartozó tanintézeteknek itt elősorolt alkalmazottjai, másrésről az 1885. évi XI-dik törvénycikk alá eső tisztviselők, tanárok és tanítók közt a nyugdíj és ellátás szempontjából viszonyosság biztosítottatik, s így a már megtörténendő átlépés esetén előbbi szolgálatuk megfelelően kölcsönösen számításba vétetik.

Kiterjesztetik továbbá e viszonyosság a nyilvános népoktatási, kisdedóvó s egyéb idetartozó intézeteknek az 1875-dik évi XXXII. és 1891-dik évi XLIII. törvénycikk rendelkezése alá eső alkalmazottjaira is akként, hogy a népoktatási, kisdedóvó s egyéb ide tartozó intézeteknél eltöltött négy szolgálati év mind a jelen törvénycikkben, mind az 1885. évi XI. törvénycikkben értett tanintézetekhez történt átlépésnél három szolgálati évnek és viszont az ezeknél eltöltött három szolgálati év a népoktatási s a többi intézetekhez történt átlépésnél négy évnek számítottatik.

14. §. A vallás- és közoktatásügyi miniszter e nyugdíj- és gyámintézet ügyében évenként kimutatást terjeszt a törvényhozás elé, melyben mind a legutóbbi év mérlege, mind a nyugdíj- és gyámintézet pénztárának állapota, mind a nyugdíjasoknak és gyámoltottaknak létszáma, névsora, szolgálati minősége, a nyugdíjazás idejében elért életkora, élvezett beszámítható járandósága, a beszámított szolgálat ideje, a nyugdíjnak vagy ellátásnak évi összege, a nyugdíjazás és gyámoltás ideje befoglalva legyen.

E kimutatás egy-egy példánya megküldetik a tanintézetek mind-

azon fentartóinak, kik ez országos nyugdíj- és gyámintézet költségeihez hozzájárúlnak.

15. §. E törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a pénzügyminiszter bizatnak meg.

Budapest, 1893. november 15-én.

IS M E R T E T É S E K.

Tanítóképző intézeti értesítők. 1892/3.¹

(Vége.)

Csáktornyai állami tanítóképző.

Margitai József igazgatói jelentésének kivonatát közli értesítő alakjában.

A tanári testület munkálkodását állandó betegeskedés, áthelyezés és szabadságolás nehezítették meg. Év végén a testület tagjai voltak az igazgatón kívül Macskássy Sándor, Bányai Árpád (múlt évi december hóban elhalálozott), Felméri Albert, Rösler Béla, Beér Ferencz, Gáál Imre.

A tanítónövendékek száma volt az év elején: I. o. 35, II. o. 25, III. o. 19, IV. o. 12, összesen 91, közülök zalamegyei 58, róm.-kathol. 82. A tanévet bevégezte 74 tanuló. Felvételi vizsgálat alapján egy növendéket sem vettek föl.

A 88-ban emelt főépületet évközben kibővítették haló és nappali termekkel, beteg- és fürdőszobával. Azonban az épület kiterjesztése mellett is csak 50 növendék helyezhető el az internátusban s így a növendékeknek csaknem fele továbbra is a városban fog lakni. A félig internátus, félig externátusnak eme kényszerhelyzete tetemesen súlyosbítja az igazgató és tanári testület feladatát. A könyvtár és tanszerek gyűjteménye fokozatosan gyarapodtak. A tanári könyvtár áll 1691 műből 943 kötetben, az ifjúsági könyvtár 258 műből 357 kötetben. A tanulók számos gazdasági szemléltetési eszközt készítettek.

A 12 holdas kert szép fejlődésnek indult. A kert produktumai jórészt fedezik a köztartás konyhaszükségeit, mi kétségkívül a leg-észszerűbb módja az intézeti termékek értékesítésének.

Fegyelem és erkölcsi magaviselet szempontjából az igazgatói jelentés a lefolyt tanévet a jobbak közé sorolja. A künlakó tanulókra a segédtanár, a benlakókra az igazgató ügyelt: utóbbinak segítségére volt egy okleveles tanító, ki az előző évben végzett.

Iskolai ünnepélyt márczius 15-én tartottak.

Az értesítő közli az írásbeli, iskolai és házi dolgozatok címeit, a tankönyvek jegyzékét s a tanítási gyakorlatok menetét. Az önképzőkör

¹ Az első közleménye megjelent a múlt évi decemberi füzetben.

pedagógiai, szépirodalmi és zenészeti szakosztályból állott, mindegyiknek élén egy-egy tanárelnökkel. A tanítóképesítőt 10 jelölt közül 8 tette le sikerral, kántori bizonyítványt ketten kaptak. A gyakorlóiskolának 4 osztályban 45 tanulója volt. Az értesítőt, mely hű képét adja a tanítóképző belső életének, az egészségi állapotra vonatkozó jelentés és az intézet látogatóinak hosszú jegyzéke fejezik be.

Kolozsvári állami tanítóképző.

Paál Ferencz, igazgató, az intézet 22-ik tanévről számol be.

A felvételtkor valamennyi I. osztályú növendékek zenei tehetségét és hallását fölülvizsgálták és csak azután vették fel véglegesen. Új épülettervet is készítették az év folytán, a mely 94-ben végrehajtás alá kerül. A III. o. növendékeit a tűzoltásban is gyakorolták.

Tanári testület: Paál Ferencz, igazgató, Fazakas József, dr. Koch Ferencz, Biró Gyula, Boér Gergely, Versényi Gábor, Benedek Samu, Molnár József.

Tanítónövendékek létszáma az év végén: I. o. 19, II. o. 14, III. o. 16, IV. o. 17, összesen 66.

Az önképzőkör leginkább Fazakas J. irodalomtanár és Boér G. zenetanár érdeméből fejtett ki nagy buzgalmat. Iskolai ünnepet tartottak az aradi vértanúk és márczius 15-ének emlékére és év végén záró ünnepet. Tanítói oklevelet 18, kántori oklevelet 5 jelölt nyert.

A gyakorlóiskolának 62 tanulója közül 6 járt az V. osztályba, a VI. osztálynak nem volt tanulója.

Nagy-Kőrösi ev. ref. tanítóképző.

H. Kiss Kálmán igazgató az idevonatkozó min. rendelet alapján csoportosítja az értesítő adatait. Tanári testület: az igazgató, Losonczy László, Oláh Károly, Kovács Ferencz, dr. Dezső Gyula, Hajdú László, Bakos Ferencz, Hegedűs Endre, Ady Károly, Sebestyén Béla.

Tanítónövendékek: I. o. 12, II. o. 21, III. o. 23, IV. o. 22, összesen 78. Az intézetnek új épületét legközelebb teljesen fölszerelik, tanszergyűjtemények, könyvtárak gyarapodtak. A növendékek legtöbbje a városban van elszállásolva s a tápintézetben nyer ingyenes ételmezést.

Főlemlítjük még: évközben dr. Berecz Antal látogatta meg az intézetet mint min. biztos. Tanítóképesítőt év folytán két ízben tartottak; tanítói oklevelet nyert 12 budapesti theológus és 13 tanító.

A gyakorló-iskolának hat évfolyamát 51 tanuló látogatta.

Soproni ág. ev. tanítóképző.

Kapó Gyula igazgató jelentéséből kiemeljük, hogy ez intézetet is évközben dr. Berecz Antal igazgató látogatta meg, mint a közokt. tanács kiküldöttje. A tanári testületben és az anyagfelosztásban változás nem történt. Könyvtár és szertárak, szokás szerint, bőven gyara-

podtak. Tanítónövendékek: I. o. 15, II. o. 22, III. o. 15, IV. o. 17, összesen 69. Az ifjúság önképzésére szolgált a «Pálffy»-kör és a főiskolai ifj. zenetársaság.

A «Pálffy»-kör könyvtára 1662 kötetből áll. A növendékek közül 58-an laktak az intézetben, kik 3—4-enként 14 szobában voltak elhelyezve; a felügyeletet az intézetben lakó tanárok felváltva végezték. Évközben egyszer osztályoztak, minek eredményéről a növendékek értesítőt kaptak. A tanítóképesítő tételei: «A tanító példája, mint a vallásos nevelés eszköze.» «A figyelemkeltés eszközei.» Zenei tétel: «Egy egyházi ének letétele 4 szólamú vegyes karra és férfikarra.» 12 jelölt vizsgázott sikeresen.

A gyakorló iskola szervezete és részletes tanmenete külön füzetben áll a növendékek rendelkezésére. Ez iskola vegyes 4-osztályú és két tanteremmel bír, tanulóinak száma 65.

Szarvasi ág. hitv. ev. tanítóképző.

A szarvasi főgymnáziummal kapcsolatos tanítóképzés ügyéről Benka Gy. gimnáziumi igazgató tesz rövid jelentést ugyancsak a gimnáziumi értesítőben. E szerint az V., VI., VII., VIII. osztálybeliek közül azon tanulók, kik néptanítói foglalkozásra előkészülni kívánnak, az általános művelődéshez tartozó tárgyakat megfelelő osztálytársaikkal együtt tanulják s emellett a gyakorlati ügyességek megtanulására is alkalmat nyernek.

Rendszerint két tanfolyam V. és VI., VII. és VIII. együttesen tanulja a megfelelő szaktárgyakat: neveléstant, alkotmánytant, gazdaságtant, zenét és tornát. A lefolyt évben ily képzésben részesült az V. osztályból 7, VI-ból 5, VII-ből 2, VIII-ből 3, összesen 17 tanuló.

A képesítést az esperességi szakbizottság intézi.

A nagy-szebeni gör. kel. román tanítóképző.

Hania J. igazgató-tanár a nagy-szebeni pedagógiai-teológiai intézetnek román nyelvű értesítőjében ad hírt az ottani tanítóképzésről. Az értesítő Concsa D. tanárnak «az elemi számtanítás története» című értekezését és az iskolai híreket tartalmazza. A teológia és képző közös vezetése alatt állnak. Utóbbinak tanárai: Concsa D. (mennyeség, gazdaságtan, földrajz, fizika 19 heti órában), Borcsianu D. (román nyelv és irodalom, természetrajz, heti 20 óra.), Ghibu J. főesperes (vallástan, általános és hazai történelem, alkotmánytan, heti 20 ó.), Cuntanu D. (egyh. ének), Dima G. (zene), Span P. (neveléstudományok, magyar nyelv.) A tananyag részletezéséből kitűnik, hogy a három évfolyamú intézetnek minden osztályában a magyar nyelvet heti 3—3 órában tanították egyenlő óraszámban a román nyelvvel.

Tanítónövendékek száma I. o. 34, II. o. 18, III. o. 22, összesen 74. A tanulók nagy száma internátusban talált elhelyezést, pénzbeli segílyt is nyertek. Tanítóképesítőt 22 jelölt közül 20-an tettek. Évközben Trauschenfels E. kir. tanfelügyelő és dr. Erődi Béla látogatták az intézetet, utóbbi min. biztosi minőségben.

Ungvári kir. gör. kath. tanítóképző.

Kaminszky G. igazgató bevezetésül 40 lapon át a gör. kath. énekléstanítóképzőnek érdekes történelmét adja.

Tanári testület: Kaminszky G. igazgató, munkács-egyh. m. áldozár (neveléstan 10 ó.), Dudinszky J. végzett papnövendék (földrajz, történelem, alkotmánytan, zene, ének, 17 ó.), Hrabár B. áldozár (hittan, német és orosz nyelv), Mella Gy. áldozár (magyar nyelv, mennyiségtan. 16 ó.). Oberle J. (rajz), Répay A. (természetrész, gazdt. 15 ó.), Terebes J. (egyh. ének és Typih: gör. kath. szertartástan), Wladimir J. (gyakorlóiskola).

Az intézet 3 évfolyamú. A 4-dik évet a tanulók gyakorlaton töltik és csak azután bocsáttatnak vizsgálatra.

A tanulók száma az év végén volt: I. o. 33, II. o. 35, III. o. 44, összesen 112 s így ezen intézet a 3 évfolyamhoz képest a leglátogatottabb fiúképző.

A tanulók az igazgató és tanárok felügyelete alatt internátusban laktak, mely 120 személyre van berendezve.

Újlag kerültek rendezés alá a könyvtár és a szertárak. Tanítói oklevelet 37 jelölt nyert. Neveléstani tétel: «Hogyan kell a természetes és szabadon választott jutalmakat és büntetéseket alkalmaznunk?» Megemlíthető, hogy a képző tápintézetében 10 kántortanító árvája teljes ellátásban részesült és 14 szegénysorsú gyakorló iskolai tanuló az asztalok körüli kiszolgálásért ingyenes ellátást kapott.

Zombori gör. kel. szerb tanítóképző.

Vukicsevics M. a szerb nyelvű értesítőben első helyen közli a beszédet, melyet 1893-ban az intézet fennállásának 80-dik évfordulóján tartott növendékeihez. A beszéd Mária Teréziától kezdve mai napig terjedő történelmi képét nyújtja ezen látogatott képzőnek. A tanári testületben mult év óta nem történt változás. Növendékek: I. o. 26, II. o. 19, III. o. 23, összesen 68, közülök 6 nős. Nőtanulók: I. o. 52, II. o. 41, III. o. 31, összesen 124. Tanítóképesítőt tett 24 férfi közül 22, 34 nő közül 32 nő jelölt; az előadásokat mindkét nembeli növendék együtt hallgatta. Ezekon kívül az értesítő az épületről, isk. egészségügyről, ösztöndíjakról, az intézet fentartásáról, kézügyességi oktatásról stb. ad számot.

Hódmezővásárhelyi áll. óvónőképző.

Peres Sándor igazgató számol be ezen nagy fontosságú intézetnek első évi munkálkodásáról. Tanári testület: Peres Sándor, Exner Leó, rendes tanár, Steinitzer Vilma vezető tanítónő Fodor L. mintaóvó, Duzs Ilona polgárisk. tanítónő és dr. Imre József, a test- és egészségtan tanára, óraadó.

Az első évfolyamra felvettek 250 folyamodó közül 50-et, közülök 33 magyar, a többi más nyelvű. Illetőség szerint 20 helybeli és csou-

grádmegyei, 10 torontáli, a többi az ország legkülönbözőbb vidékéről való. A II. osztálynak 30 tanulója közül 14 magyar, 16 más nyelvű. Az intézetnek külön e célra átalakított terjedelmes épülete van, internátusi és iskolai helyiségekkel. Mind az épület, mind annak új felszerelése Hódmező-Vasárhely város közönségének áldozatkészségéből ered. Mintegy 3000 frt. értékű tanszergyűjtemény, 140 műből álló könyvtár képezi az első évi szerzeményt, mely azóta is sokkal gyarapodott ajándékozás útján.

Az internátusnak nagy, egészséges hálótermei vannak. 21 díjtalan, 20 féldíjas és 10 fizető (100 frt.) tanulója volt. Ezekhez járult 5 leány és 3 fiú tanítói árva, kik az óvót látogatták. Miután a városban jó elemi és polgári leányiskola van, az igazgató helyesnek vélné, ha csupán leányárvák vétetnének föl, kik azután óvónőkké képezetnének. A növendékek segélyezésére szolgál továbbá a «gr. Csáky Albin ifjúsági segélyalap.»

Az igazgató kedvezően nyilatkozik a növendékek magaviseletéről általában. Intésen túl menő fegyelmi eszközre nem volt szükség sem a belakóknál, sem a künlakóknál, kik jó helyen voltak-szállva s kiket a tanári kar minden tagja többször meglátogatott.

Deczember 4-én volt az intézet ünnepélyes megnyitása. Szathmáry Gy. min. tanácsos jelenlétében, ezenkívül márczius 15-én a kisededóvi törvény szentesítésének évfordulóján és év végén tartottak ünnepélyeket.

A részletes tanmenetben megállapított tananyagot az év rövidsége daczára elvégezték. Élénk hiányát érzik a kisededóvi specziális tankönyveknek. A növendékek sűrűn fordultak meg a mintaóvóban és látogatták a városi óvókat is.

A tanári karnak minden tagja élénk részt vett a város tanítói egyesületének életében. Jelentékeny irodalmi munkásságot fejtett ki Peres igazgató, kit a kisededóvi tankönyvek megírásával bíztak meg s kinek körültekintő vezetése mellett az új intézet virágzó jövőnek néz elébe.

S—r.

Románia közoktatása.¹⁾

(Folytatás.)

IV.

Tan- és óratervek.

c) A leányközépiskolákban.

Ezek az új közoktatási törvény szerint az V. osztályban tanítónő-képző tanfolyammal vannak ellátva és bennök a tanítónőknek készülő növendékek ismereteik gyarapítása és megszilárdítása, de főleg a gyakorlati tanítás elsajátítása végett még egy évre visszatartatnak, ezért falusi tanítónőképző-intézetekül szolgálnak.

¹⁾ Ezen cikksorozatnak, a mely a Románia közoktatásának beható ismertetését foglalja magában, megelőző közleményeit lásd a mult évfolyam 315. 397. 507. 573. és 637-lapjain.

Hittan.

I. osztály. Az ó-testamentomnak magyarázata, mint bevezetésnek a kereszténységbe a Megváltó eszméjének követése által.

II. osztály. Az új-testamentom s a kereszténység keletkezése a többi vallásfelekezet keletkezésének ismertetésével.

III. osztály. Az orthodox vallás hitelvei és ágazatai.

IV. osztály. A keresztény erkölcstan az evangéliumon és szentíráson alapulva.

Románnyelv.

I. osztály. Szótan: nyelvtani elemzés, egyszerű és bővített mondat, szóképzés, származtatás és összetétel, helyesírás és megfelelő gyakorlatok.

II. osztály. Szókötetés: gondolkodástani elemzés, nyelvsajátságok, megkülönböztetése a főfogalomnak a másodrendűtől, iratpontozás, gyakorlatok.

III. osztály. Irálytan: szóképek, alakzatok, vers- és költészettan, gyakorlatok.

IV. osztály. Irodalmi fogalmazványok, a különféle irodalmi termékek ismertetése, levélgyakorlatok.

V. osztály. Egyetemes irodalomtörténet a nevezetesebb írók rövid életrajzaival, főleg és bővebben a román írók élete és működése.

Francia-, olasz- és németnyelv.

I. osztály. Olvasás, írás, szavak és könnyebb mondatok fordítása.

II. osztály. Nyelvtani és helyesírási elemzés, írás mondatolás után, fordítások.

III. osztály. Szókötetés, párbeszéd és elemzések.

IV. osztály. Nyelvsajátságok, levélfogalmazás, társalgás.

V. osztály. Nehezebb irodalmi művek fordítása s fogalmazása, társalgás.

Az olasz nyelv csak a 3. 4. és 5. osztályokban szerepel.

Mennyiségtan.

I. osztály. Ismétlése az elemi iskolákban tanúltaknak.

II. osztály. Törtek és a méterrendszer.

III. osztály. A közönséges számtan befejezése s betűszámtani elemek.

IV. osztály. Az elemi betűszámtan folytatása, egyenletek, sorok, a síkmértan elemei.

V. osztály. Könyvvitel, testmértan.

Természetudományok.

I. osztály. A világtan (cosmologia) elemei. A naprendszer, a föld és mozgásai, a légkör és változásai; a testek halmazállapotai s ezek-

nek változásai fény, hő és villamosság által; a föld felülete s terményei, állatok, növények és ásványok.

II. osztály. Elemző és leíró állattan. Állatboncztan és élettan elemei, az osztályozás alapjai, leírása a különböző főbb osztályoknak s ismertebb állatoknak. A házi állatok nevelése és gondozása.

III. osztály. Elemző és leíró növénytan, virágtenyésztési és kertészeti útmutatásokkal.

IV. osztály. Természettan: elemi fogalmak s testek általános tulajdonságai, nehézkedés, kiterjedés, hő, fény, delejesség, villamosság, fény- és hangtan, a közhasználatban levő eszközök természettani magyarázata.

V. osztály. Vegytan: elemi fogalmak, általános tulajdonságok és törvények, összetétel és szétbontás, vegyelemzés, átalakulás; az ásvány és földtan elemei.

Földrajz.

I. osztály. Egyetemes térképrajzolás, a közelből felvett példákön megmagyaráztatván, a térképrajzolásnál használtatni szokott jelek s az ezek által jelzett tárgyak — az elemi iskolában tanultak gyakorlati — ismétlésével.

II. osztály. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália természettani, gazdaságtani és politikai földrajza.

III. osztály. Európának természettani, gazdaságtani és politikai részletesebb földrajza, felületének domborzata, éghajlata, terményei, kereskedelme, közlekedési eszközei, történeti fejlődése, jelenlegi államok, az európai államok összehasonlító statisztikája népességekre, hadseregeikre, hajóhadaikra, jövedelemre, adósságra, ki- és beviteli kereskedelemre nézve.

IV. osztály. Románia földrajza részletesen.

Történelem.

I. osztály. Az ó-kor története röviden, a rómaiak története nélkül.

II. osztály. A rómaiak története bővebben, a középkori események rövid foglalata.

III. osztály. Az új-kor története a francia forradalomig.

IV. osztály. A jelenkor története.

V. A románok története az ország jelenlegi közigazgatási szervezetének ismertetésével.

Bölcészettan és közgazdaságtan.

IV. osztály. A lélek- és gondolkodástan elemei.

V. osztály. Erkölcstan, széptan és a közgazdaságtan elemei.

Egészségtan.

V. osztály. A köz- és magánegészségtan elemei.

Neveléstan.

V. osztály. A neveléstan és haszna a köz- és házinevelésben, a nevelés szükségessége és általános hatása, a nevelés általános eszközei; az értelem és szemléltető magyarázatok, az okoskodás és összehasonlító kérdés, az emlékezet és ismétlés; a testi erők és azok gyakorlása, erkölcsi erők és azok fejlesztése; részletes módszerek a tanítás általi nevelésnél, a módszerek begyakorlása; a nevelő szükséges tulajdonságai és jelleme, a nevelési eszközök és helyiségek gondozása.

Rajz és szépírás.

I. osztály. A latinbetűk írása, folyóírás, vonalrajz.

II. osztály. A rond- és batardírás, mértani- és műrajz.

III. osztály. Szépírás-gyakorlatok, alakzati rajz.

IV. osztály. Tájrészlet, szépírás-gyakorlatok.

V. osztály. Alakzati rajz, ékítményrajz, alkalmazva a női foglalkozásra, aquarel színezési tanulmányok, gót, lapidáris és ékített írás-gyakorlatok.

Ének.

I. osztály. Hangjegyek, hangközök, kulcsok, a hang- és szünetjegyek időértéke. Hangtalálás a nagy és kis hanglépcsőkben. Az ütem. A $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ ütemek. Az ütemre vonatkozó hangsúlyok. Énekgyakorlatok a kis és nagy másodhangközökben.

II. osztály. A nagy és kis hanglépcsők: $\frac{3}{2}$, $\frac{6}{4}$, $\frac{3}{8}$, $\frac{6}{8}$, $\frac{9}{8}$, $\frac{12}{8}$ ütemek. Énekgyakorlatok harmad- és negyedhangközökben.

III. Énekgyakorlatok a hatod, heted és nyolczad hangközökben. és a chromatikus félhangokban. Gyakorlatok F-kulcsban; kifejezési és árnyalati jegyek, ének két hangon.

IV. osztály. Kétszólamú ének. Szöveges karénekek. A gyakorolt karénekekben előforduló széthangzó hangközök gyakorlása.

V. osztály. Fokozatos karénekek mesterek műveiből. Életrajzi vázlatok a nevezetesebb zeneszerzőknek.

Kézimunka.

A négy első osztályban szabás, varrás, a fehérneműek és a konyha kezelésére vonatkozó magyarázatok és útmutatások.

I. osztály. Különböző kötés és horgolás, összetettebb minták után és finomabb anyagból. Hurkolás kezdete. Foltozás.

II. osztály. Fehérhímzés. Mindenféle fehérnemű- és betűhímzés finomabb fehérneműekre.

III. osztály. A fehérnemű-szabás és varrás általában. A hímzés folytatása s annak alkalmazása a szükséges és tényűzési fehérneműnél.

IV. osztály. Ruhák szabása és varrása, minták készítése, a saját ruháknak kivágása és összeállítása; kalapok, sapkák és fejdíszek készítése.

Óraterv.

Folyó szám	Tantárgyak.	O s z t á l y o k.				
		I.	II.	III.	IV.	V.
1	Hittan	2	2	1	1	—
2	Románnyelv	3	3	3	3	3
3	Franczianyelv	3	3	3	2	2
4	Németnyelv	3	3	3	2	2
5	Olasznyelv	—	—	2	2	2
6	Mennyiségtan	3	3	3	3	3
7	Természettudományok	2	2	2	2	2
8	Földrajz	2	2	2	2	—
9	Történelem	3	3	3	2	2
10	Bölcsészet	—	—	—	2	2
11	Egészségtan	—	—	—	—	1
12	Pedagógia	—	—	—	—	3
13	Politikai gazdaságtan	—	—	—	—	1
14	Rajz és szépírás	3	3	3	3	3
15	Ének	3	3	3	3	1
16	Kézimunka	6	6	6	6	—
Összesen		33	33	34	33	27

Az V. osztály növendékei a tanítást gyakorolják heti 18 órán át. A legújabb tanterv szerint az V. osztály elvégzése után a tanítónőknek készülők még egy évig tanulnak. Ezen évet pedagógiai ismeretek szerzésére s a tanítás gyakorlására fordítják.

Gyakorlati tanítás a középponti leányiskolákban.

Ilyen van három: Bucuresciben, Jasiban és Craiovában.

A három pedagógiai óra közül egyen a neveléstörténetet adja elő ezen tárgy rendes tanára, a másik kettőn a gyakorló-iskola tanítónői — minden osztálynak külön tanítónője van — tárgyak szerint felosztva, a népiskola tantárgyainak tanítási módszereit adják elő.

A gyakorló-iskolába osztályonként csak 24 növendéket vesznek fel. A gyakorló-iskolában az első órát 9—10-ig a gyakorló-iskola

tanítónője tartja meg rendes leczkét adva, a másik két órát 10—11 és 11—12-ig az V. osztály két növendéke, tanítván egymásután az illető tanítónő felügyelete alatt s egy csapat növendék jelenlétében. Ezen rendes gyakorlati leczkék bírálatát ugyanaz nap 4—6 órája közt tartják meg az illető tanítónő vezetése alatt a tanításon résztvett növendékcsoport jelenlétében s közreműködésével.

Az V. osztály növendékei a gyakorlati tanítások alkalmával annyi főcsoportra oszlanak, a hány tanítónő működik a gyakorló-iskolában. Ezen főcsoportok ismét alcsoportokra oszlanak, melyek az ötöt meg nem haladhatják. A főcsoportok felváltva két-két hétig működnek alcsoportjaikra osztva egy-egy tanítónő vezetése alatt külön osztályokban. Az illető tanítónők gondoskodnak arról, hogy a tananyag egyenlően osztassék fel a növendékek között mind a gyakorlati, mind a próbalieczkéken, szabályul tartván azt, hogy minden növendék legalább két egymásután következő leczkén ugyanazon tárgyból tanítson.

Minden csütörtökön 10—11-ig egy növendék az egész főcsoport előtt tart próbatanítást, a tanítónő pedig 11—12-ig mintatanítást. A növendék próbatanítása a rendes időben, mint a gyakorlati tanítások, 4—6 óra között bíráltatik meg az azon jelen volt egész főcsoport jelenlétében és közreműködésével.

A rendes gyakorlati tanítások tervei a tanítónők által előre kijelölt tárgyból vázlatosan elkészítve adatnak át megvizsgálás és javítás végett a gyakorló-iskola illető tanítónőjének, a próbatanításokéi egész részletesen a legnagyobb gonddal kidolgozva.

A gyakorló-iskola növendékeinek kézimunka óráin az V. osztály növendékei felváltva tanítanak az illető tanítónő ellenőrzése és felügyelete alatt.

A tanév végén az V. osztály növendékei elméleti és gyakorlati pedagógiai vizsgat tesznek mindegyik legalább két tanítást tartván a minisztérium szakértő küldöttjének elnöklete alatt működő vizsgálobizottság előtt.

Romániában a tanítónőképzők gyakorló-iskolájában e szerint háromféle tanítás van gyakorlatban: a növendékek rendes, mindennapi tanítása, melyre csak vázlatosan készítenek tanítási tervet s melyen csak az alcsoport van jelen: az ugynevezett gyakorlati tanítás; a csütörtökön egy-egy növendék által az egész főcsoport előtt tartatni szokott tanítás, melynek terve részletesen dolgoztatik ki: az ugynevezett próbatanítás és az illető tanítónők által ugyancsak csütörtökön tartatni szokott műtanítások.

Igy volt ez eddig. A gyakorlati tanításokra vonatkozó új szabályrendelet az új népoktatási törvény alapján, mely a férfi-tanítóképzők számára is az intézettel szerves egészet képező gyakorló-iskolát ír elő, csak most van munkában.

Triff Gábor.

(Folytatjuk.)

I R O D A L O M.

Könyvismertetések.

Méhészeti emlékkönyv. Szerkesztették: *Kozocsa Tivadar* és *Köcsi Mayer Gyula*. 1 címképpel, 2 emléklappal, 62 arcképpel és 50 szövegillusztrációval. (254 l.) Budapesten, 1893. Bartalics Imre kiadása. Ára 1 frt 80 kr.

A szaklapoknak egyik legfontosabb feladata az irodalom terén fölmerült művek méltányos ismertetése, hogy egyrészt a bennök netán létező hiányosságokra rámutasson, másrészt az érdemnek megadja az elismerés adóját, mint olyant, mely nálunk még sokszor egyedüli jutalma az irodalmi munkásságnak. Ebből az elvből indulva ki, fogadtam el a «Magyar Tanítóképző» igen tisztelt szerkesztőjének azt a megbízását, hogy a czimben jelzett művet becses lapjának hasábjain ismertessem.

A méhtenyésztés nemzetgazdasági fontosságának szempontjából szívesen üdvözlendő minden olyan mozgalom, a mely ennek a jövedelmező keresetágnak fejlesztésére irányul. Olyan tárgyú szakmunkák gondos összeállításáért pedig, mint a milyen a «Méhészeti emlékkönyv» is, kiváló elismerés illeti a szerkesztőket, a kik minden anyagi jutalomra való kilátás nélkül, tisztán egyszerűetből és hazafiasságból, kevés szabad idejüket arra használják föl, hogy szakismeretükkel lendítsenek azon a nagy mechanismuson, a melyet a kormány lelkes hazafiak szorgalmazására egyes iparágak terjesztése céljából mozgásba hozott.

E munkát a német, osztrák és magyar méhészeknek Budapesten, 1892. év szeptember havában tartott vándorgyűlése és ezzel kapcsolatosan rendezett méhészeti kiállítása alkalmából azon célzattal adták ki, hogy egyrészt méltó emléke legyen a magyarországi első vándorgyűlésnek, másrészt tanulságos és hasznos olvasmányul szolgáljon mind a kezdő, mind a gyakorlottabb méhészeknek.

A tudományos alapossággal és sok gyakorlati ismerettel szerkesztett mű a szokásos bemutatón kívül négy fő részből áll.

Az első fejezet tárgya: a kiállítással egybekötött vándorgyűlés vázlatos története; a vándorgyűlés alapszabályainak ismertetése; a jegyzőkönyv; a tíz előadás; végül a méhészeti kiállításnak és a bíráló bizottság működésének ismertetése.

Ezek között a tárgyak között legérdekesebbek, mert legtanulságosabbak az előadások, melyeknek sorát Dr. Dzierzon János, a méhészet nagymestere, kezdi meg, általános helyeslés között ostorozván a méhészet terén a fölfedezési dühig fajult újításokat.

Utána Vogel Vilmosnak megfigyelésekből merített érdekes előadása következik, melynek alaphangja az a tétel, hogy a méhtörzsben a dolgozók az uralkodók, ezeknek akaratát követik nemcsak a herék, de maga a királynő is.

A harmadik előadó báró Ambrózy Béla volt, a kinek szaba-

don tartott előadására csak a jegyzőkönyvből következtethetni: E szerint a nemes báró lelkesedéssel és hazafias hévvel ismertette a méhészkedés sokoldalú előnyeit szépészeti, erkölcsi, egészségügyi és pénzügyi szempontból.

Ezt követi a méhészeti szakirodalom alapos ismerőjének, Sötér Kálmánnak, jeles értekezése, melyben 1836-tól fogva kronológikus rendben sorolja föl és ismerteti a magyar méhészeti műveket, beigazolván hazánk jól kifejlődött méhészeti irodalmát és azt, hogy Magyarország volt az első, mely a műméhészet terén az összes kulturálmunkát megelőzte.

Ezután idősebb Günther Vilmosnak a költőtér elzárását illetőleg a királynőnek a méztérből való kizárását és ez esetben a Hannemann-féle rácsok alkalmazását tárgyazó jól megokolt előadása következik.

Utána Metzger Edének «A méhkirálynő mint hermaphrodit (hímös) egyén» című magas színvonalon álló értekezését találjuk, melyben az állatok különböző szaporodási módozatainak általános ismertetése után a méhek szaporodása körül eddig tett vizsgálódásait és megfigyeléseit sorolja föl, hogy egyrészt meggyőzően kimutassa a címbe kifejezett állításnak helyes voltát, másrészt megdöntse a méhkirálynő szűznemzéséről általánosan elterjedt véleményét.

A következő előadásban Spiesz Herman a műrajkészítésnek egyes helyeken beálló szükséges voltát indokolja; ismerteti a kaptárak elhelyezésének módszerével eszközölt műrajkészítést; végre rámutat, hogyan kerülhetők ki ezen eljárásnak hátrányai.

Ezt követi Lichtenthäler Gusztáv tanulságos értekezése a méhektől produkált hangyasav jelentőségéről. Megokolt előadása szerint: a kaptárak szellőztetése helytelen, mert a dezinficiáló hangyasav abból elszáll; a költésrothadás mindenkor a hangyasav hiányától vagy kevés voltától van; a méhek testében a hangyasavképződés a korral fokozódik; a fiatal méhek teste kevés hangyasavat fejleszt, miért is a műrajokban gyakran előforduló költésrothadás oka ebben keresendő; költésrothadáskor a méhek szűk térre szorítandók, hogy a fertőtlenített levegő el ne távozhassék a kaptárból.

Dömötör Lászlónak előadása inkább a keretméret egységéről szól ugyan, de tartalmazza a méhészkedés következő feltételeinek alapos fejtegetéseit is: az elméletet és gyakorlatot együttesen kell elsajátítani; csak erős törzsek és fiatal, termékeny anyák képesek kellő eredményt fölmutatni; egy-egy anyatörzstől egy rajnál többet elfogni nem szabad; mindenkor legyen készletben elég herementes lép és műlép, úgyszintén tartalékban méz; az öreg lépek időközönként megújítandók; a vérfelfrissítés, a fajkiválasztás szem előtt tartandó; a jó teletetés a méhészet mesterműve; a kinek módjában van, a jobb legelőre való vandorlást el ne mulasztja.

Utána következik Abend Andrásnak a vándorgyűléstől általános helyesléssel fogadott ezen című előadása: «Az anyaméh van-e közvetlenül képesítve és hogyan termékenyítheti meg a petéket?»

Az utolsó előadásban Günther W. F. a viaszkiolvasztásnak egy új módját ismerteti, az ahhoz szükséges praktikus készülékkel együtt.

Ezt követi még Károlyi Gyula tanulságos ismertetése, mely szerint a méhészeti kiállítás annyira gazdag és változatos volt, hogy a legsötétebb szemüveggel néző is kénytelen volt méhészetünk előrehaladt állapotáról a legkedvezőbben nyilatkozni.

Az első fejezetet a bíráló bizottság működésének leírása, valamint az érmeikkel és oklevelekkel kitüntetett kiállítók gazdag névjegyzéke zárja be.

A könyvnek második része a magyar méhészet múltjáról és jelen állapotáról szól.

Az első cikkben Kócsi-Mayer Gyula a jelesebb méhészeti írók művei nyomán a méhészet történetét ismerteti, különös tekintettel Magyarországra.

Utána Kozocsa Tivadara st. tisztikái kimutatást közöl Magyarország méhészetének négy évi (1887—1891.) állapotáról. A táblázatban közölt számok egymagukban is minden áradozó leírásnál fényesebben és meggyőzőbben bizonyítják az okszerű magyar méhészet rohamos föllendülését s annak mind magán, mint közgazdasági fontosságát.

Ezt követi Binder Istvánnak «A mézértékesítés kérdése és a mézvásárok» című dolgozata, melyben a hazai viszonyok éles megfigyeléséből szerzett és sokoldalú tapasztalaton alapuló gyakorlati értekezéssel világosan és kimerítően ismerteti a mézértékesítés múltját, jelen állapotát s az ennek érdekében figyelembe veendő tényezőket, észszerű javaslatokat nyújtván a jövőben leendő megoldásra.

Az ezután következő cikkben Nedelka István méltatja a földművelési magy. kir. miniszternek a méhészet fejlesztését célzó üdvös intézkedését, hogy az ország különböző vidékein 57 méhest állami költségen szerveztetett.

A második rész befejező közleménye Kócsi-Mayer Gyulától a magyarországi méhészegyletek felsorolását, székhelyükkel és tisztikarukkal, tartalmazza.

A «Méhészeti oktatás» című harmadik fejezetben a szerzők első helyen közlik Grand Miklósnak, volt mesterüknek, az 1883. és 1884. évben Buziáson tartott méhészeti tanfolyamokról szóló beszámolóját.

Ezután Dömötör László, volt méhészeti vándortanítónak cikke következik, melyben a hazai méhészetnek a folyó század közepétől számított történetének ismertetése kapcsán felújítja a tőle 1882-ben Budapesten tartott első méhészeti tanfolyam kellemes emlékét.

Ezt követi Kozocsa Tivadarnak, az országos közoktatási tanács elnökségének megbízásából «Vélemény és javaslat» címen szerkesztett dolgozata, melyben a méhészeti oktatás javítása, s ezzel a méhészetben kínálkozó haszonnak fokozottabb mértékben való kihasználása céljából, a hazai kulturális és közgazdasági viszonyaink javítása érdekében a vándortanítók szaporítását, fizetésüknek, kiválóan úti általánjuknak fölemelését, szóval: a vándortanítói intézmény fejlesztését sürgeti

Az ezután következő cikkben ugyancsak Kozocsa Tivadar a budapesti állami tanítóképző-intézet mintaszerűen berendezett méhesét ismerteti: felsorolja a segédeszközöket, a melyek ott a méhészet intenzív tanítását lehetővé teszik; közli az elméleti és gyakorlati oktatásnál követett eljárását: végül örömmel konstatálja az intézet méhesében elért tanulmányi eredményt.

Utána találjuk egy olcso iskolai méhesnek tervrajzát és költségvetését, mely szerint budapesti árakkal 140 frtba kerül egy 20 kaptárral felszerelt iskolai méhes.

Ezután következik Muhi Sándortól a szolnoki községi-iskola méhesének ismertetése, s ennek kapcsán kifejtése annak, hogy egyedül csak az iskolai méhesekkel lehet az okszerű méhészetet a nép közé bevinni.

Ezt követik Kozocsa Tivadarnak az eberbachi és a finteli méhészeti iskolák részletes leírását tárgyazó —, a lipótmezei bolondok házának — és az inarcs-kakucsi uradalomnak méhészetét ismertető közleményei. Míg a két első ismertetés a fentemlített méhészeti iskolákat mintaként ajánlja a hazánkban felállítandó hasonczélú intézetek szervezéséhez, addig a harmadik kiterjed arra a jótékony hatásra is, a melyet a méhészetrel való foglalkozás a szegény elmebetegekre gyakorol; a negyedik pedig jó példaként szolgál arra nézve, hogy a nagybirtokos is jelentékenyen fokozhatja jövedelmeit az okszerű méhészkedéssel.

Ennek a fejezetnek utolsó cikkét is Kócsi-Mayer Gyula írta, melyben a magyar szerzőknek magyar és német nyelven megjelent méhészeti munkáit sorolja föl és ismerteti.

A negyedik rész a méhészet elméletébe és gyakorlatába vágó közérdekű olvasmányokat tartalmaz.

Az első tanulmányos közlemény a Kozocsa Tivadar által P. Schachinger Cölesztin után szerkesztett táblázatos kimutatás a méhenyésztés legfontosabb természettudományi-gazdaságtani tételeiről.

Ezt követi «Meteorológia, Botanika és az okszerű méhészet» című önálló dolgozat, melyben Kozocsa Tivadar tudományos alapon mutatja ki, hogy az éghajlati, időjárási s az ezektől függő állat- és növénytenyésztési viszonyoknak alapos ismerete teszi csak lehetővé az okszerű és sikeres mezőgazdasági állattenyésztést és növénytermelést. S amennyiben egyetlen állatnak az élete és tenyészete sem függ olyan nagy mértékben és olyan feltűnően az éghajlati és időjárási viszonyoktól föltételezett növénytenyésztettől, mint éppen csak a virágok látogatására utalt méheknek, a cél minél biztosabban való elérésére azt ajánlja, hogy a méhészek ne csak igénybe vegyék a geográfusok, meteorológusok és botanikusok segítségét, hanem legyenek egyszersmind vidékük geográfusai, meteorológusai és botanikusai. Ezzel pontos térképpel rendelkezniék, mely üdvös tanácsot adna mind a gyakorlott, mind a kezdő méhészeknek és így méhészetünket okszerűbbé és jövedelmezőbbé tehetnők.

Ezután következik Kozocsa Tivadarnak Kühne Ferencz után írott két cikke: az első a különböző rendszerben készült mozgó szerkezetű kaptárak fejlődését ismerteti, tekintettel ezeknek hazánkban

legelterjedtebb képviselőire; a második a méznek a sejtekből különféle módon eszközölt kivételét írja le, a méhek lekénegezésével, a lép-kimetszéssel, a méznek hideg és meleg úton való kisajtolásával, végre a centrifugális erőnek a mézpergetőkben való fölhasználásával.

Utána Kovács Antal a tőle föltett következő kérdésre: «Mikor pergessünk?» alapos elméleti és nagy gyakorlati ismerettel írott dolgozatában azt ajánlja, hogy a méz megérése után, vagyis akkor, amidőn a méhek a mézet vékony viaszlappal befedni kezdik.

A következő dolgozat Alfonsus Alajosnak a «Bienen-vater»-ben ez alatt a cím alatt közölt munkája: «A méz- és viasz eredete, méz- és viaszhamisítványok s az ezek fölismerésére alkalmas eljárások ismertetése». A szerző a tiszta méznek s viasznak a keverés által készített hamisítványoktól való megkülönböztetését tárgyzó, egyszerű, praktikus és mégis célhoz vezető módszereket ajánló dolgozatát, saját külön jól megokolt véleményének előrebocsátásával Kozocsa Tivadar hú fordításban mutatja be.

Ezt követi Kozocsa Tivadarnak Kócsi Mayer Gyula és Kühne Ferencz adatai nyomán a legapróbb részletességgel írott közleménye, amelyben a viaszkiolvasztásnál különböző időben alkalmazott készülékeket és eljárásokat ismerteti, a legegyszerűbbtől, a melylyel a viaszt a sonkolyból a nap sugarainak melegével olvasztották ki, a legújabbig, a melynél már a gőz melege és nyomása sajtológéppel kombinálva nyer alkalmazást.

Ezután találjuk «A múltépés ennek alkalmazása az ökszerű méhészetben» című érdekes dolgozatot, melyben a szerzők a múltép föltalálását fokozatosan tökéletesbülő ötféle módon való készítését, szóval: fejlődésének történetét tárgyalják, részletes utasításokat adva a lépújítás tervszerű keresztülvitelére.

Utának báró Ambrózy Béla «Mézborkészítés a közönséges bortörköly petiotozása útján» című közleményben erre a célra több receptet ír elő és arra buzdítja a méhészeket, hogy karolják föl ezt az érdekes és jövedelmes gazdasági ipart, melylyel gyöngébb és erősebb sőt aszúhoz hasonló borokat is állíthatnak elő; különösen ajánlja nekik a szegényebb sorsúak számára az olcsó boroknak petiótizálását.

A negyedik fejezetnek — és így a könyvnek is utolsó cikkét Kühne Ferencz írta, melyben részletes utasításokat találunk a mézlikörök készítéséhez.

Ezzel a «Méhészeti emlékkönyv» ismertetését befejeztem volna. Mielőtt azonban tollamat letenném, tartozom még a gondosan összeállított munkáról megjegyezni, hogy minden sorát síma, gördülékeny és a mi fő, magyaros írásmód jellemzi. Sajnos, hogy címkepe, emléklapjai és arcsképei, a hibás nyomás miatt, nem sikerültek; de szöveg-illusztrációi az egyes cikkek megértését nagyon megkönnyítik. A midőn a könyvnek mindezen jó tulajdonságait felsoroltam, kötelességszerűleg elismeréssel adózom a szerkesztőknek; magát a munkát pedig jó lélekkel ajánlom a méhészettel foglalkozók becses figyelmébe, kiknek könyvtárában hasznavehető kútforrásul és érdekes olvasmányul szolgálhat.

Pókász Imre.

Zur innern Entwicklungsgeschichte der deutschen Lehrerbildungs-Anstalten. Irta dr. *Carl Andrae*. E munka szerzője képzőintézeti igazgató Kaisernlauternben Bajorországban; azután nemcsak hazája tanügyét ismeri, hanem, mint a munkából kitűnik, személyes tapasztalásból ismeri a francia és németalföldi iskolákat is és így, mint tapasztalt szakember, bizonyára hivatott arra, hogy a tanítóképzés ügyében felszólaljon. Higgadt, komoly és alapos pedagógiai gondolkodás jellemzi az egész könyvet és bár lényegileg nem nyújt újat, mégis nagy élvezettel és haszonnal olvashatjuk fejtegetését. Körülbelül azt mondja el, a mit ma a német józan pedagógiai közvélemény a tanítóképzésre nézve kívánatosnak tart, de éppen azért tanulságos e könyv, mert nem bolyong homályos ideálok ködében, hanem jól megokolva előadja a mit megvalósítani kell és lehet is. Lényegében az az alapgondolata, mint az előszóban ki is mondja, hogy a magasabb iskolák tanárait pedagógusokká, a tanítókat pedig műveltebbekké tegyük.

Az I. fejezetben elbeszéli röviden a német tanítóképző intézetek keletkezését, a II-ikban világosan és szépen jellemzi Diesterweg érdemeit a tanítóképzés terén. Diesterweg mutatta meg, hogy kell a 18—21 éves tanítójelölteket helyes módon hivatásukat szerető, lelkes s önálló gondolkodású tanítókká nevelni. Diesterweg azonban nemcsak a növendékeire hatott, hanem az egész német tanítóságra, melynek öntudatát emelte, megvédte jogtalan támadások ellen, de melynek ő maga volt legszigorúbb bírója, hibáinak kemény ostromozója.

A III. fejezetben foglalkozik ama krízisekkel, a melyeken a tanítóképzés átment, előadja, mint akarták a porosz reakziós kormányok a tanítót elébb Poroszországban, később a porosz mintára a többi német tartományokban mesterséges tudatlanságban felnevelni: ezért a képzőintézet tananyaga gyanánt a népiskolai tananyag ismétlését tüzték ki az önálló pedagógiai oktatást kiküszöbölték, helyette gépies módon tanlatták el a jelöltekkel az iskolatartás módját, sőt szó volt arról is, hogy a tanítóképző intézeteket egészen eltörlik.

A IV. fejezetben végre előadja, hogy az újabb liberális áramlat befolyása következtében hogyan alakult át a tanítóképzés.

E történeti áttekintés után fejtegeti az V. fejezetben a tanítóképzés problémáit. Beszél ebben 1. az általános és szakképzés viszonyáról 2. a tanítóképzői oktatásról és pedig a nyelv-történeti, a math. természettudományi tárgyak, a zenei és szaktárgyak oktatásáról; 3. szól az internatus kérdéséről és végre 4. a tanítóképző tanárok képzéséről.

Szerző, mint sok mások, pl. Kehr, Rein, Richter stb. nem helyesli, hogy a képzőintézet két heterogén feladatot kell, hogy megoldjon: szakintézet is legyen, és egyszersmind általános műveltséget nyújtó nevelőintézet. Azért azt kívánja, hogy a tulajdonképeni tanítói szakképzés, csak bizonyos befejezett általános képzés után lépjen fel. Nem helyesli azonban azok nézetét, a kik szerint a tanítóképző előkészítő iskolája a reáliskola vagy gimnázium legyen, mert ma lehetetlen elvárni, hogy maturált egyének lépjenek be a tanítóképzőbe (semináriumba); tehát csak selejtes elemek kerülnének be és ki volna zárva belőlük a nép fia, a kik eddig a legjobb anyagot szolgáltatták. A német népiskola, mint

tudjuk, 8 osztályos, a növendékek 14—15 éves korukban végzik be. Szerinte a tanítványokat ezentul is a népiskolát végzettek közül vegyék a képzőintézetek. A képzőintézeti kurzus 6 évre terjedjen, az alsó 4 osztály proseminarium néven befejezett műveltséget nyújtson, a jelöltek idegen nyelvet is tanuljanak, még pedig francziát és latint. A kik e kurzust elvégezték, egyéves önkéntességi joggal birjanak és legyen nyitva előttük az út (magánvizsgálatok útján) más pályák vagy magasabb tanulmányok folytatására. E prosemináriumban tehát nemcsak leendő néptanítók, hanem, a kik a 8 elemi osztály elvégzése után hajlamot éreznek a továbbtanulásra, tovább képezhessék magukat. Valóban ilyen, a népiskolai képzést továbbfolytató magasabb iskola eddig nincs is Németországban. E proseminárium elvégzése után jöjjön a semináriumi kurzus, mely főképp a szakképzésnek lenne szentelve. Szerző kívánsága nem utópia, mert Szászországban a tanítóképzői kurzus 6 évi és a latin köteles tantárgy (különben, mint halljuk, a bajor kultuszminiszter megengedte, hogy a bajor képzőkben a latin fakultatív tárgyként taníttassék.)

Az internatus ne legyen kötelező, ez jótékony intézmény azok részére, kik segélyre szorultak és igénybe akarják venni, internatusban csak a proseminarium növendékei lakjanak, a tulajdonképpeni semináriumra nézve helyesebb az externátus, nehogy hirtelen átmenet nélkül lépjen ki a fiatal tanító az önálló életbe.

A tanítóképző-tanárok képzésére nézve azt kívánja, hogy a z e g y e t e m e t n y i s s á k m e g a t a n í t ó k n a k (mint Szászországban) és ott képezhessék ki magukat tanítóképző tanárokká.

Bizonyára feltűnt mindenkinek, hogy e munka szerzője ugyanazon álláspontra áll, mint egyesületünk. Mi is a 3 alsó évfolyamban kívánjuk elvégezni az általános képzést és a szakképzést lehetőleg hátra tolni, mi is a mellett küzdünk, hogy a képzői tanár az egyetemen képeztesse és nyitassék az meg a tanító számára is; mi is kívánjuk a tanítói műveltség színvonalának emelését. És így habar ujat nem is tanulunk belőle, üdvözljük e munkát, mely eddig vallott nézeteinkben megerősít és tanulságos, érdekes olvasmány.

Málnai M.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tisztelgés a kultuszminiszternél.

Egyesületünket több okból a hála, a köszönet, az elismerés érzelmei fűzik gróf Csáky Albin vallás-és közoktatási miniszterhez. »Az ő erkölcsi és anyagi támogatása adott biztos életet egyesületünknek és tette lehetővé azt, hogy a tanítóképzés érdekében hasznot és sikeres tevékenységet fejthessen ki.« A mint gróf Csákynek egyesületünk életre keltésében nagy érdeme van, azonképen kezdettől fogva nagy érdeklődéssel kíséri egyesületünk működését, felterjesztéseinket mindig kellő figyelemre méltatja. Az ő rokonszenves alakja közöttünk az őszinte ragaszkodás és tisztelet tárgya.

A miniszter úr a felekezeti tanítóképző intézeti tanárok nyugdíja érdekében benyújtott kérvényünket is figyelembe vette s e kártsáinkat a nem állami tanárok nyugdíját szabályozó törvényjavaslatba felvette. Egyesületünk választmánya, a mely őre az állami és nem állami tanárok érdekeinek egyaránt, kötelességének tartotta ezért köszönetét és elismerését kifejezni gróf Csáky Albin vallás- és közoktatási miniszternek. Ugyanez alkalommal voltunk benyújtandók a folyamodványt egyesületünk állami segélyének felemelése végett és egy másik folyamodványt, a melyben a külföldi nevezetesebb tanítóképzők épületterveinek ismertetésére 150 frt rendkívüli segélyt kértünk.

A választmány határozatából kifolyólag február 1-én tisztelegtünk ő nagyméltóságánál. A küldöttség tagjai a vezetőn, Péterfy Sándor elnökön kívül: Komáromy Lajos, Léderer Ábrahám, Rybar István, Molnár László és Nagy László voltak.

Péterfy Sándor melegen üdvözölte a minisztert és kifejezte különösen a felekezeti tanítóképző tanárok háláját, hogy a nem állami tanárok nyugdíjintézetének keretébe a tanítóképző tanárokat is felvette. Habár a törvényjavaslat még nem felel meg teljesen a kívánalmaknak, mindazáltal nagy fontosságú lépést jelent a tanítóképzők viszonyainak országos javulása felé. Az egyesület külön nagy hálával és köszönettel tartozik azért, mert ez ügyben felterjesztett kérelme itt a legilletékesebb helyen kedvező meghallgattatásra talált. Végre előadta az egyesület kerelmét a rendes állami segély felemelésére és a 150 frtnyi rendkívüli segély megadására nézve.

Gróf Csáky Albin vallás és közoktatási miniszter úr körülbelől a következőleg válaszolt: «Örvendek, hogy eleget tehettek az önök óhajának és sikerült közoktatásunknak a jelen törvényjavaslattal egy régen vajdó ügyét megoldanom. Ha csak a kormány akaratától függött volna, a törvényjavaslat már régen elkészült volna; de a tanárok alkalmazásának sokfélesége, az iskolafentartók által támasztott nehézségek s egyéb speciális körülmények hátráltatták az ügy gyors lefolyását. Sajnálom, hogy a tanárok érdekeit nem sikerült oly mértékben kielégíteni a mint óhajtottam; de a jelen körülmények között többet tenni nem lehetett. A törvényjavaslatot nem tekintem végleges megoldásnak, hanem alapnak s a jövő biztosítékának, amelyből kiindulva, lehetséges lesz fokozatosan kedvezőbb viszonyok létesítése. A mi pedig az önök kérelmét illeti, behatóan meg fogom fontolni az okokat, a melyeket folyamodványukban az államsegélyre nézve felhoznak. Figyelemmel kísérem az önök egyesületének munkáját s örömmel szolgálkijelentem azt, hogy teljesen megfelel az én óhajomásomnak, terveimnek s intenczióimnak».

A küldöttség ezután Szathmáry György miniszteri tanácsos úrnál tisztegett, a ki a megszokott lekötelező szíveséggel fogadta azt és biztosította az egyesületet nagybecsű támogatásáról.

Végre Mártonffy Márton tanfelügyelőt és országos felügyelőt is üdvözölte a küldöttség azon alkalomból, hogy a miniszter úr őt bízta meg a tanítóképzők ügyeinek vezetésével. Mártonffy Márton kijelentette,

hogy az egyesület részéről jövő javaslatokat és felvilágosításokat mindenkor örömmel fogja venni s azok lehető megvalósítását tőle telhetőleg előmozdítani. Ő a szakembereket munkatársainak tekintési ezért kéri, hogy vegyék fel őtet az egyesület kötelékébe.

A fogadtatás a küldöttség tagjaiban lelkes hangulatot keltett s azt hiszszük, jól eső érzelmet kelt kartársainkban is. A miniszter úrnak igaz jóindulatról tanuskodó és elismerő szavai pedig minket ezentúl is bajainknak őszinte feltárására, de a kitartó komoly munkára is indítanak.

Jegyzőkönyv.

a választmánynak 1894. január 29-én tartott üléséről.

Jelen vannak: *Peterfi* Sándor elnök, *Thuránszky* Irén, *Sebestyénne Stetina* Ilona, *György* Aladár, *Margitai* József (Csáktornya), *Molnár* László, *Lakics* Vendel, *Kármán* Mór, *Major* J. Gyula, *Miklós* Gergely, Dr. *Baló* József, *Komáromy* Lajos, *Mokos* Gyula, *Kozocsa* Tivadar, *Málnai* Mihály, *Nagy* László, *Sztankó* Béla, utóbbi jegyző.

62. Elnök a gyűlést megnyitván, örömmel jelenti, hogy egyesületünknek ama régóta táplált és több ízben kifejezett óhajta, hogy a felekezeti képzőknél alkalmazott kartársak nyugdíj-ügye rendeztessék, a megvalósulás stádiumába jutott az által, hogy oktatásügyünk fennkölt lelkű vezére, gróf Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr az említett ügyben törvényjavaslatot nyújtott be, a melyben a nem állami tanítóképző tanárok nyugdíj-ügyéről is kegyesen intézkedik.

A választmány a legnagyobb örömmel veszi tudomásul elnök előterjesztését, s egyben határozatilag kimondja, hogy a legközelebbi alkalommal egyesületünk köszönetét a választmány egy küldöttsége juttassa miniszter úr Ő nagyméltósága elé, kérve továbbra is mar oly sok ízben tanúsított kegyes jóindulatát.¹

63 Elnök jelenti, hogy a decz hóban tartott választmányi ülés határozatából kifolyólag a Jókai Mór jubileuma alkalmával rendezett nagy ünnepélyen egyesületünknek is megjelent egy küldöttsége, hogy átnyujtsa a koszorú ironak az egyesületi tiszteleti taggá történt megválasztásáról szóló diszoklevelet s üdvözlő iratot. E küldöttséget, — minthogy mindkét elnököt a betegsége gátolta a megjelenésben — *Komáromy* Lajos vezette, tagjai voltak: *Thuránszky* Irén, *Nagy* László és *Sztankó* Béla. Egyszersmind tudomására adja a választmánynak, hogy az átnyújtott üdvözlő irat szövegét *Komáromy* Lajos készítette, míg a diszes leírásnak és megrajzolásnak munkáját *Hollós* Karoly tagtárs volt szíves végezni. Az elnöki előterjesztés után *Komáromy* Lajos, a küldöttség vezetője jelenti, hogy a diszoklevelet a többi küldöttségek sorában az unnepeletnek átadta.

¹ A tisztelegés megtörténtéről fent közlünk tudósítást.

A választmány a jelentéseket helyeslő tudomásul veszi s egyuttal Komáromy Lajos és Hollós Károly tagoknak az üdvözlő irat elkészítése ügyében kifejtett buzgó fáradozásukért legmelegebb köszönetét fejezi ki.

64. Nagy Laszló titkár jelenti, hogy a legutóbbi választmányi ülés óta a tanítóképző-intézeti internátusok ügyében javaslataikat beküldötték: a dévai, sárospataki tanítóképzők, továbbá a pozsonyi és kolozsvári tanítónőképzők tanártestületei, valamint a Népmunkások Budapesti Egyesülete. Az ezen tárgyban megjelent vagy beküldött javaslatok pontokba foglalva közöltettek, a M. Tanítóképző f. é. januári füzeté 37. és következő lapjain. Jelenti továbbá, hogy az internátusok ügyében beérkezett, valamint önálló cikkekben megjelent összes javaslatokat vezérelvek szerint összeállította s azok a választmány helybeli tagjainak meg is küldettek.

A tanárképzés ügyében a legutóbb tett jelentése óta javaslatokat küldöttek be: a dévai tanítóképző tanár-testülete; Bartsch S. a bajai áll. tanítóképző-intézet igazgatója, továbbá a budapesti tanító-testület és az aradvidéki tanító-egyesület.

Titkár jelentését a választmány helyeslő tudomásul veszi s neki ez ügyben s különösen a javaslati pontok összeállítása körül kifejtett fáradozatlan buzgóságáért legőszintébb elismerését s meleg köszönetét fejezi ki.

65. Kozocsa Tivadar, a pénztárvizsgáló-bizottság tagja (l. vál. jk. 60. p. M. T. 79. lap.) jelenti, hogy a bizottság az egyesület pénztárát, nem különben az összes számadási könyveket és okmányokat tüzetesen átvizsgálta s mindent a legnagyobb rendben talált, úgy hogy a pénztárosnak a felmentvényt megadhatónak véli:

A választmány a bizottság részéről tett jelentést örvendetes tudomásul veszi, s határozatilag kimondja, hogy a bizottság jelentése alapján a legközelebbi közgyűlésen a felmentvény megadását javasolni fogja.

66. Margitai József vál. tag megtartja előadását a tanítóképzői internátusról. (L. a M. Tanítóképző jelen számában).

A felolvasott előadást a választmány örömmel hallgatta meg, s előadónak az ügy iránt való buzgalmaért jegyzőkönyvileg fejezte ki köszönetét.

67. A felolvasott tételek, illetőleg javaslatok nyomán igen élénk és mélyreható eszmecsere indult meg. Többen a mellett szólaltak föl, hogy az ezen kérdés feletti vitákban főleg az általános elvi szempontok tartassanak szem előtt.

György Aladar visszapillantást tesz az internátusok keletkezésére; az általa, mint nevelési eszköz által, elért eredményeket nem mindenben látja kedvezőknek. Szól az egyéni nevelés fontosságáról. Beismeri, hogy pénzügyi okokból az internátusokra szükség van, de nem mindenütt s nem minden növendékre nézve kötelezőleg.

Dr. Baló József nagy hibának látná, ha olyan helyeken, a hol arra való művelt társadalom van, mely az ifjak nevelését tudja is, hajlandó is kezébe venni, ez a tényező figyelmen kívül hagyatnék. Nem pártolja a kötelező internátust.

Dr. Kármán Mór a tanítóképzőbe lépő 15 éves ifju nevelésé-

nek alapkellékéről a munkához, az okos munkarendhez való szoktatást véli. Az ilyen 16—20 éves fiatal ember egész napi foglalkozás rendjét előre tervszerűleg kell megállapítani kell berendezni. Ebben természetesen nemcsak a szoros értelemben vett tanulni valók foglalnak helyet, hanem mindazon foglalkozások is, melyek a test erősítésére, fölűdítésére, a lélek szórakoztatására valók. Azért ő úgy kívánna szervezni a tanítóképzőket, hogy azok alkalmas helyiségekkel (dolgozótermek, torna- és játszóterek stb. stb.) és alkalmas felszerelésekkel ellátatván, maga az iskola vállalja elarranézve az erkölcsi felelősséget, hogy a fiatal embernek tanítói hivatásuk természetéhez képest állandóan el legyenek foglalva. Ilyen értelemben vett internátust minden növendékre nézve általában kötelezőnek kívánja.

Kozocsa Tivadarnak és Miklós Gergelynek, a növendékek ellátásáról gondoskodó internátus érdekében tetrövid felszólalásai, továbbá Nagy László és Péterfi Sándor hozzászólása után a választmány a következőkben állapodik meg.

a) a tanítóképzők úgy szervezendők, hogy azokban az összes növendékek szorosan vett iskolai elfoglaltatáson kívül is tervszerűen el legyenek foglalhatók.

b) internatus minden tanítóképzőnél állítandó fel, a hol a szegényebb sorsú növendékek teljes ellátást nyerjenek.

c) a künnlakás az igazgató felügyelete alatt szerveztessék.

d) kéressék fel a magyar kormány, hogy szakértőkből álló bizottsággal az internátusok s általában a tanítóképzők építésmódjára tervet dolgoztasson ki.

e) az internátusi belső életrendje a művelt magyar társadalmi élet szokásainak megfelelő s családias jellegű legyen.

Ezen kívül szóba került a tanítóképző-intézetek elhelyezésének ügye is, a melyet némely tanári testület az internátusok ügyével hozott kapcsolatba. A választmány nézete szerint ez az ügy nemcsak a tanító-növendékek nevelése szempontjából ítélendő meg, hanem társadalmi és nemzeti politikai szempontból is, azért erre nézve abban állapodott meg, hogy a tanítóképzők elhelyezésének ügye nem az internatusokkal kapcsolatban, hanem külön tételként tárgyalassék.

68. Miután elnök az internátusok ügyében megindult vita folytatását s általában e kérdés további tárgyalását a legközelebbi választmányi ülésre halasztja, a gyűlés befejeztetett.

Budapest, 1894. január 29.

Péterfy Sándor,
elnök.

Sztankó Béla
titkár, mint jegyző.

VEGYESEK.

A mi kinevezéseink. A vallás és közoktatási miniszter az 1893. XXXI. t. cz. végrehajtása céljából az állami tanítóképző-intézeti tanárok között eddigelé a következő kinevezéseket eszközölte:

A VIII. fizetési osztály 3. fokozatába (1400 frt törzsfizetéssel) előléptette a következő *rendes* tanárokat: *Triff Gábor, Fazakas József, Sándor Domonkos, Petrováczy István, dr. Lázár Gyula, Mocsáry Gerő, Macskássy Sándor, Pázar Károly.*

A X. fizetési osztályba a következő *ének- és zenetanárokat*: *Nagy József, Boér Gergely, Bene Gyula, Végler Gyula, Senyey József, Hoós János, Beér Ferencz, Hódossy Béla, Sztepankó Albert, Irsa Béla, Horváth Fábian, Staab Lénárd, Menich Antal és Stark Vilmos.*

Ezenkívül a miniszter még a következő kinevezéseket foganatosította: *Pethes János* csurgói segédtanárt, *Kriek Jenő* lévai segédtanárt és *Égner Adolf* kis-kun-félegyháza zene-és tornatanárt a IX. fizetési osztályba *rendes* tanárokka; továbbá *Tanfi Iván* tanítóképző-tanári tanfolyamot végzett polgáriskolai tanítót a mármaroszigeti képzőhöz a X. fiz. osztály 3. fokozatába ideiglenes *segédtanárrá* nevezte ki.

Szívünkben üdvözljük ezen t. kartársainkat kineveztetésök, illetve előléptetésök alkalmával. Örvendünk valamennyiök anyagi előmenetelének, de különösen azokénak, a kik a XI. fizetési osztályból a X-dikbe felkerültek, mert az ő dotációjuk szorult leginkább a javításra. Mikor lesz már a XI. fizetési osztály a tanítóképző tanároktól tiszta, mikor válik ez a fiz. osztály a mi szomorú viszonyainknak csak emlékévé! A miniszter úr a kinevezéseknél általában ragaszkodott a költségvetés adataihoz: kívánságainkat annyiban vette tekintetbe, hogy az előléptetett *rendes* tanárok közé a tanítóképzőknél működőket is felvette — a költségvetéstől eltérőleg. Állítólag azon kérelmünket is teljesíteni fogják, hogy a most előléptetett zene-tanárokat nem a mostani kinevezésök, hanem első tanári kinevezésök alapján fogják a X. osztályba besorozni. Igazságos lenne! A többi kérelmeink közül a többi közt nagyon égető most az, hogy a kir. kath. tanítóképző-tanáraint szintén vegyék fel a fizetési osztályokba az állami tanárokkal egyenlő módon. A miniszteriumban állítólag megindították ez irányban a munkálatokat. Ez örvendetes dolog, csak hogy aztán ne húzódjék évekig. Hiszen a méltánytalanság megtörtént már velök tavaly, a mikor a kir. kath. középiskolák tanárait besorozták a fizetési osztályokba; őket pedig kihagyták. Bizony még nagyon messze vagyunk a paritás elvének megvalósításától!

Jubiláns lapszerkesztő. Ez év január havában volt 20 esztendeje annak, hogy *Gyertyánffy István* a Néptanítók Lapjának szerkesztését vezeti. Gyertyánffy Istvánt ez alkalommal tisztelői, barátai s lapmunkatársai szíves ovációban részesítették, a mely ugyan nem a nagy nyilvánosság előtt folyt le, de annál több melegséggel és őszinteséggel. A jubileum alkalmára a Néptanítók Lapjának belmunkatársai egy külön számnak kiadásáról gondoskodtak. Érdekes és becses gyűjteménytára volt ez a nevesebb magyar pedagógusok alkalomszerű gondolatainak; január 14-én, a jubileum napján, adták át ünnepélyesen a sok érdemű pedagógusnak. Azokhoz, a kik ez alkalommal lelkesedve ünnepelték az ősz mestert, mi is örömmel csatlakozunk. Soknemű hokros érdemei között nem utolsó helyen áll az, a melyet a Néptanítók Lapjának 20 évi szerkesztése által szerzett. Híven megfelelt e lap ezen idő alatt is nagy és nemes hivatásának, terjesztette a tanítók között a szakműveltséget és hivatásszeretetet. Elismerés illeti ezért a szerkesztőt, a kire még ellenségei sem tudják fogni, hogy nem hévvel és tiszta meggyőződéssel szolgálta volna e téren is a népoktatást. Szívünkben üdvözljük mi is Gyertyánffy Istvánt, a jeles szerkesztőt, a népoktatásnak szerény, de érdemekben gazdag munkását. Legyen része e hazának még sokáig az ő hasznos munkájában s érje meg a harmadik évtizedi jubileumot is, a mostanihoz hasonló friss egészségben!

Tanító- és kiseddévőképző intézeti tanárok képzése a közoktatási tanács előtt. A közoktatási tanács február első napjaiban foglalkozott a kis-

dedóvóképzők s ezzel kapcsolatban a tanítóképzők tanárainak képzésével. A tanács elé terjesztett elnöki javaslat, a melyet csekély módosítással elfogadtak foglalkozik először azon tanfolyammal, a melyet 1892. márczius 1-től július végeig a Fröbel-nőegyesület képzőjében tartottak. Majd hivatkozik arra, hogy az 1891 XV. t. cz. legalább is polgári iskola, tanítói vagy tanítónői oklevelet követel a jelölttől. Erre nézve azon megszorítást kívánja, hogy a kisededóvónő-képző intézeti külön tanfolyamra csak oly egyéneket vegyenek fel, a kiknek legalább is jeles általános osztályzatú polgári iskolai tanítói vagy tanítónői oklevelük van, még pedig vagy a nyelvtörténettudományi szakcsoportból, vagy ha más tudományos szakcsoportból, akkor e mellett a zenéből is. Mindakét esetben a német s lehetőleg még egy idegen (francia vagy angol) nyelv ismerete követeltetik, a végből, hogy az illető képes legyen a külföld pedagógiai haladását is figyelemmel kísérni.

Magától értetődik, hogy a nyelvi és filozófiai szakcsoportokból középiskolákra képesített tanároknak a tanfolyamra való felvétele nemcsak hogy kizárva nincs, de kívánatosnak látszik.

A tanfolyam tárgyai: 1. *a*) Boncz- és élettan általánosságban: *b*) Egészségtan, különös tekintettel a gyermekkorra s a kisededóvás feladataira 2. *a*) Általános élettan, — s evvel kapcsolatban vagy külön logika és ethika. *b*) Általános pedagogia, a nevelés- és oktatástan egész körét tekintve *c*) A kisededóvás elméleti és gyakorlati ismertetése, tekintettel az ügy állására a mivel államokban. *d*) Tájékoztatás a kisededóvás irodalmában. Ezen tantárgyak előadására tudományos, egyetemi készültsgű férfiak alkalmazandók, miért is a tanfolyam véleményük szerint csak egyetemmel bíró városban rendezhető.

Az elméleti előadásokkal párhuzamban halad a jelöltek gyakorlati kiképzése, melynek, miként a törvény is rendeli, valamely kiválóbb kisededóvóképző intézetbe kell történni.

E kiképzés a következőből áll: Hoszpitalás a kisededóvóképző intézetbeli tanításokon; gyakorlati tanítás; kisededóvódákban való hoszpitalás; a foglalkozás és vezetés gyakorlása stb.

A tanács felveti azt a kérdést, nem volna-e helyes és indokolt, egyáltalán a tanítóképző-intézeti tanár- és tanítónő-képzés ügyét is oly módon rendezni, hogy a létesítendő *tanfolyam* mindkét irányban adja meg a kívánatos pedagógiai készültsgét?

Köztudomásu dolog hogy a tanító- és tanítónőképzők tanárainak megfelelő képzéséről való gondoskodás egyik elsőrendű oktatásügyi szüktség.

A budapesti polgári iskolai tanítóképző intézettel s a VI. ker. polgári iskolai tanítónőképzővel kapcsolatos gyakorlati tanfolyamot illetőleg az onnan kikerült tanérok tudomásunk szerint a gyakorlatban igen jól beváltak Mindazonáltal maguk az érdekelt intézetek sincsenek megeiégedve a tanfolyamok jelenlegi szervezetével és ismételten sürgették azoknak végleges rendezését.

Nézetük szerint a tanító- és tanítónőképzők tanárainak és tanítónőinek szaktudományi képzésükön felül kizárólag alapos pedagógiai készültsgét kell adni, olyat a minő a kisededóvónőképzők tanárai számára kívánatos. Ennekélfogva a fentebb felsorolt előadások nagy részét mind a három képző tanár- és tanítónő-jelöltjei közösen hallgathatnák és csupán néhány (részint a kisededóvársra, részint a népiskolai tanítóképzésre vonatkozó speciális) előadást illetőleg kellene bizonyos bifurcatiót létesíteni, egyfelől a kisededóvó-, másfelől a tanító- és tanítónő képzői tanár- és tanítónő-jelöltekre nézve.

Ily módon azután a kisededóvónőképzők tanárainak

és tanítónőinek kiképzésére létesítendő *tanfolyam* egyúttal a tanító- és tanítónő-képzők tanárainak és tanítónőinek pedagógiai elméleti kiképzésére is szolgálna, míg gyakorlati kiképzésüket mint eddig, úgy ezután is a polgári iskolai tanító- és tanítónőképző intézetekben nyerhetnék.

Ezek kivonatosan a tanács, illetve a tanács elnökségének javaslatai. E javaslatokhoz sok szó fér. Legnagyobb hibájok, hogy egyéves tanfolyammal akarják megoldani a tanító és kiseddóvó-képző intézeti tanárképzést. Az egyesületünk elnökségéhez beérkezett munkálatokból kitűnik, hogy a közvélemény szerint, egyszerű tanfolyammal nem oldható meg a tanítóképző-intézeti tanárképzés. A tanítóképző-intézeti tanárok számára a saját hivatásuknak megfelelő oktatást kívánunk. Az a tanfolyam, amelyet a tanács javasol, nem oldja meg a tanítóképző-intézeti tanárképzést. Mi az ilyet el nem fogadhatjuk! Éppen idején van tehát, hogy a tanítóképző tanárok gyűlése foglalkozzék e tárggyal és kifejtse, hogy mily módon kívánja a képzés színvonalát emelni, illetve a tanítóképző-intézeti tanárképzést megteremteni. Adjunk feleletet a tanács javaslataira!

XXIX. Kimutatás

a jan. 8-tól febr. 8-ig befolyt tagdíjakról.

1892-re: Rácskay János (4 frt).

1893-ra: Bodrogi Gyula, Fehérmegyei tanító-egyesület, Kovács János (4—4 frt.)

1894. I. félévre: Dr. Barsch Samu, Bellosits Bálint, Bene Gyula, Bocskay Kristóf, Egri közs. tanító-egyesület (1 frt 50 kr.), Horvay Ede, Józsa Károly, Nágel Sándor, Petrovác István, Scherer Sándor (2—2 frt).

1894-re: Amberg József, aradvidéki tanító-egyesület, Angyal Dezső, Arányi Antal, Batori Lajos, Buday Tekla, Csiszár Sándor, György Aladár, Hetényi Kálman, Hollós Károly, Kézdivásárhelyi közs. iskola (3 frt), Dr. Koch Ferencz, Korányi Sarolta, Mátray Gyula, Mokos Gyula, Molnár Leontin, Nagy Károly, Péterfy Sándor, Rybár István, Stark Vilmos, újpesti áll. isk. tanító-testülete, Uhl Józsa, Vincze Alajos, Zsigárdy Flóra (4—4 frt).

Budapesten 1894, febr.

Komáromy Lajos.
egyesületi pénztárnok.

M e g h í v ó.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesületének választmánya f. é. február 19-én d. u. fél 6 órakor a VI. ker. tanítónőképző-intézet helyiségében ülést tart.

Az ülés tárgyai: 1. A tanítóképző-intézeti bealakások. 2. A közgyűlés előkészítésével kapcsolatos ügyek.

Budapest, 1893. február 13.

Az elnökség.